Livet i Gammalsvenskby

Av Andreas Pettersson Annas

Förord

Jag hans son Nils Taknelid (f.d. Pettersson Annas) vill i detta dokument ge mig till tolk för vad min far, i en handskriven bok, berättar om sitt liv i Gammalsvenskby i Ukraina. Han har skrivit på en något knagglig svenska och min avsikt är att så noggrant som möjligt försöka återge vad han har skrivit, på lite bättre svenska. Min far som heter Andreas Pettersson Annas är född 22/3 1901 i Gammalsvenskby i Ukraina. Där bodde och verkade han fram till i slutet på juli 1929 då alla svenskbybor, efter 147 år i främmande land fick möjligheten att återvända till sitt älskade fädernesland Sverige. Han försäkrar på heder och samvete att det han skrivit i sin bok är sanning och inget annat än sanning.
Den grupp på drygt 900 svenskbybor, som efter många om och men, fick förmånen att återvända till Sverige 1929 betraktades nog av befolkningen här hemma i Sverige som en homogen grupp vars medlemmar var jämlika och jämställda, så var dock inte fallet. Även i Gammalsvenskby fanns klassamhället med storbönder, bönder och jordlösa arbetare. Detta och mycket annat har min far skildrat i sin bok. När han talar om Hoas så menar han läraren/pastorn Kristoffer Hoas vilken han högaktar men också kritiserar. Min far avled den 17/11 1978 i Eskilstuna. Originalexemplaret finns bevarat hos Nils Taknelid Glimmergatan 10 733 35 i Sala.

Lite om Svenskbybornas historia

Dagö till ankomsten till Gammalsvenskby i Ukraina

De flesta känner säkert till att svenskbyborna har sina rötter på Dagö, den näst största av öarna utanför den baltiska kusten. Hur och när dessa svenska fiskare och bönder bosatte sig på den flacka kalkstensön är omtvistat och förlorar sig delvis i historiens dunkel. Byns egen tradition talar om en utkommenderad garnison från Roslagen på 1600-talet, medan andra nämner gutasagans utvandringsberättelse från omkring 1130. Båda är dock lika osannolika, eftersom bevarade dokument visar att bosättningen på Dagö skett, någon gång mellan 1250 och 1470 troligen omkring år 1300. Lika säkert

är att inbyggarna närmast kom från grannön Ösel, mycket talar även för att de svenska bosättningarna i Estland och övriga Baltikum i första hand förmedlats via Finlands svenskbygder. Några säkra bevis finns dock inte

Dagö är en flack kalkstensö, till yta knappt en tredjedel av Gotland. Svenskarna kom att bosätta sig på den karga och steniga norra delen av ön, och för deras bärgning var förutom jordbruket också fisket och säljakten av stor betydelse.

Ön tillhörde vid tidpunkten för bosättningen dem mäktiga Tyska Orden. I ett dokument från 1470 tillförsäkrar ordens härmästare svenskarna ”evig befrielse från all livegenskap”. Kampen för att behålla dessa rättigheter och att få leva som fria svenska bönder kom att sätta sin prägel på de närmare femhundra år som svenskarna bodde på Dagö. Så småningom resulterade den i att de flesta av dem förvisades från ön.

Från 1563 och fram till 1710 var Dagö i svensk ägo, och under den tiden, då ön i praktiken styrdes av en rad svenska grevar, försämrades Dagöböndernas situation markant. Skatter och dagsverksskyldigheter påbjöds, och de som protesterade fick hårda straff. Böndernas ledare under senare delen av 1600-talet var Kidaste Jürgen (Kittas Irja), som flera gånger med skiftande framgång förde böndernas talan inför riksrådet i Stockholm. Han blev till slut dömd till döden, domen ändrades till landsförvisning, Men Kidaste Jürgen gömde sig trots detta kvar på ön i tolv år fram till sin död 1679.

När ryssarna erövrade ön 1710 förde de samtidigt med sig en svår pest som berövade ön en stor del av dess befolkning. Förhållandet under de nya ryska herrarna tycks annars ha varit relativt goda, men i och med att ättlingar till de gamla ägarna, de svenska grevarna, genom personliga kontakter med den ryska kejsarinnan snart återfick rätten till bl.a. Dagö, blev läget återigen mörkt för dagösvenskarna. Greve Carl Magnus Stenbock behandlade dem med allt större hänsynslöshet, de misshagliga sålde han som kreatur eller bytte ut mot hästar och jakthundar. När bönderna ändå inte gav upp kampen sade han slutligen upp dem till avflyttning, samtidigt som han sålde godset till en polsk adelsman. Då – i februari 1718 – hade emellertid den ryska kejsarinnan Katarina II, som tydligen fått vetskap om de besvärliga dagöbönderna, redan undertecknat en kungörelse, vari hon gav order om att de skulle överföras till Nyryssland, d.v.s. till det från Turkiet nyligen erövrade Ukraina. Bakom idén att förvisa svenskarna dit som kolonister tillsammans med ryska förbrytare och utländska immigranter låg säkerligen en av kejsarinnans gunstlingar, furst Potemkin.

Bönderna ville givetvis inte godvilligt lämna sin ö och den jord som deras fäder brutit och brukat så länge. Men med löften om bördiga åkrar, rika fiskevatten, en kyrka med svensk präst, skattefrihet och frikostig hjälp med bostäder och uppehälle det första året förmåddes de finna sig i förvisningen. I slutet av augusti 1781 anträddes 200-milavandringen till Ukraina av de 1200 svenskarna och deras eskort av ett femtital kosacker. Bönderna fick bara ta med sig det allra nödvändigaste husgeråd, kärror och dragdjur. För sina gårdar fick de ingen betalning, de ansågs tillhöra godsherren, och boskap och övrigt lösöre övertog denne mot obetydlig ersättning.

Efter två månaders vandring i den alltmer tilltagande ryska vintern anlände det ömkliga tåget till Moskva. Redan på den första etappen lär 200 av vandrarna ha dukat under för kyla, svält och sjukdomar. I huvudstaden tog man vinterkvarter och återhämtade krafterna under de kallaste månaderna.

I februari 1782 fortsatte man söderut. När de medförda livsmedlen tog slut, hästarna stupat och vagnarna gått sönder började vandringen i kyla och snöstormen allt mer likna en dödsmarsch. Trots att kosackernas befälhavare, kapten Makaretov,

obarmhärtigt drev på den alltmer utmattade skaran tog man sig inte fram mer än 10 km per dag. Den hårda vinden höll i sig och inget kvarter stod att uppbringa förrän tåget nådde en ukrainsk by vid namn Resjetilovka, ett par mil väster om Poltava. Här berättar bytraditionen, dog så många av svenskarna att byinvånarna, som av medlidande deltog i begravningarna, lärde sig de svenska begravningspsalmerna utantill.

När de återstående hämtat nya krafter fortsatte vandringen, och då man nådde fram till floden Dnjepr sattes kvinnor, barn, sjuka och gamla på flottar, medan männen ensamma fick vandra vidare längs flodstranden. Den 1 maj 1782 anlände man slutligen till den plats vid floden som setts ut åt dem och som skulle komma att bli Gammal Svenskby. En liten kosackgarnison var förlagd till en fästning i närheten, och de drygt 500 av svenskarna som överlevt dödsvandringen inkvarterades i soldaternas förläggningar.

Mer än hälften av vandrarna hade således dukat under på vägen. De primitiva bostäderna och ovanan vid de nya förhållandena i kombination med sjukdomar, framför allt malaria, skulle snart decimera antalet ytterligare. Ett år senare fanns enligt kyrkoboken endast 150 personer i byn, de övriga är från och med juli 1782 noggrant antecknade i dödboken av byns förste präst, Johan Adolf Europeus, som från sin hemort i Finland anslutit sig till nybyggarna. 1795 fanns endast 135 personer i byn. Det som av organisatörerna för förflyttningen utpekades som ett lyckat exempel på hur man ordnade det för kolonisterna i Nyryssland slutade således med att nio tiondelar av dem dog.

Några färdigbyggda hus och böljande sädesfält väntade inte på dagöbönderna vid deras ankomst till de vackra löftenas land, men bara några veckor efter ankomsten till sin nya boplats fick varje kolonistfamilj kvittera ut ett par oxar, en ko, en plog och en harv samt lite utsäde, och så småningom skaffade byn sig en god kreatursstock. Under de första tio åren härjades byn av vargflockar som tog vad dom kom åt. Till detta kom att talrika rövarband livnärde sig på att terrorisera kolonistbyarna.

Jordområden tilldelades varje nybyggarfamilj genom lottning, och bostadshus byggdes under ledning av en gammal kosack från fästningen. Det rådde brist på virke i Nyryssland, så guvernören beslöt att husen skulle byggas av kalksten, som skulle brytas av bönderna. Husen byggdes så att man grävde först en fyrkantig grop i den hårda leran till ett par alnars (en aln= 60cm) djup, och runt kanterna av denna grund restes sedan fyra lika höga väggar av sten och lera. På dessa väggar lades sedan ett nästan platt tak, bestående av några enkla ryttare över en ås med ett flätverk av grovt vide och ovanpå det lade halm eller gräs och jord – och så var huset färdigt.

Under en tidsperiod av 147 år med hårt arbete, stora umbäranden, som missväxt, hungersnöd, sjukdomar, återkommande överfall, bränder och krig kämpade de svenska nybyggarna styvnackat mot den tyska och den ryska överhögheten för att få bevara sin svenska särprägel. Man gav aldrig upp kampen om att få ha sin egen kyrka få utöva sin kristna tro och få ha sin egen präst samt få undervisa på sitt svenska språk. Ur detta embryo växte Gammalsvenskby fram ända tills det, i slutet på juli 1929 åter var dags för ett nytt uppbrott, den efterlängtade hemresan till sitt älskade fädernesland Sverige, som hjälpt och bistått dem i många svåra situationer.

Denna ovanstående historik är i förkortad form hämtad ur boken ”Svenskbyborna” av Jan Utas utgiven av Natur och Kultur Stockholm.

Med ovanstående historik som bakgrund vill jag fortsättningsvis återberätta vad min far Andres Pettersson Annas i en handskriven bok berättar om livet i Gammalsvenskby sett ur hans perspektiv.

Far berättar om livet i Gammalsvenskby

Först vill jag till Hans Majestät Konung Gustav V och Drottning Viktoria, Sveriges regering samt hela svenska folket hemma i vårt fädernesland framföra ett varmt och hjärtligt tack för att vi fick komma hem igen efter 147 års bortovaro i främmande land. Jag vill också framföra ett tack till távaritj Stalin och den ryska regeringen för att den slutligen lät oss återvända till vårt fäderneland.

Jag skall nu berätta lite om min barndomstid i Gammalsvenskby. Min far och mor var vanliga arbetare. Vi var 12 syskon, 5 stycken dog före 15-års ålder. En broder stupade 1916 i Kaukasien nära staden Jorokovnich under första världskriget. Min far dog 1917 och min mor dog 1945, hon ligger begravd på kyrkogården i Bäl socken på Gotland.

När man är liten tänker man att när jag blir stor skall jag ruska om hela världen, men det blev inte mycket av med det. Min far och mor hade det mycket knapert. Min far var sjuklig men var ändå tvungen att svara för familjens försörjning. På vintrarna var han korgmakare och på somrarna arbetade han som daglönare hos bönderna, dagpenningen var en rubel (c:a 2 kr) per dag, eller ett pund (c:a 16 kg) säd, råg eller vete. På vintern var det dåligt med arbete.

Som barn roade man sig på vintern med att åka kälke i kälkbackarna, man åkte också skridskor och gjorde snögubbar. Snöbollskrig tyckte jag var roligt. År 1908 började jag gå i skolan, det gillade jag inget vidare. Året därpå fick jag jobba som dräng hos en bonde, det var bara under vårbruket 1: a mars till den 1: a maj. Lönen första året var 3 rubel, lite begagnade kläder och ett par begagnade skor. Min arbetsuppgift ute på stäppen var huvudsakligen att gå bakom harven och lyfta på den så att den inte släpade ihop jordhögar, den ena dagen var den andra lik, så länge man höll på med att plöja, harva och så. Arbetet började redan vid fem eller sextiden på morgonen och sen höll man på till åttatiden på kvällen med en timmas avbrott för frukost och en timma för middag kl. 1200. Var det månljust kunde man få arbeta ända till kl. 10 eller 11 på kvällen. Många gånger var man så trött att man nästan inte orkade äta på kvällen, men äta måste man annars kunde man till och med få stryk trots sitt miserabla tillstånd. Maten åts ute i det fria. För att få ljus och värme tände man en brasa, något annat ljus fanns inte. Efter maten skulle hästarna, vilka fick stå ute under bar himmel, skötas om och dom skulle ha mat och vatten. När detta var gjort, fick drängen/drängarna krypa till kojs under vagnen på en bädd som man tillredde genom att lägga lite halm på jorden, där ovanpå ett par säckar som lakan en liten kudde under huvudet och ett gammalt bolster eller en rock som täcke. För att få lä la man upp halm utefter vagnens ena sidan och varje gång vinden vände på sig fick man även flytta vagnen. Många gånger var det kallt, regnigt och blåsigt, ja det var hårda tag för en liten pojke. Många gånger grät man i smyg, för man skämdes för att visa det för bonden. Det var far och mor som förhandlade med bonden när man skulle ut och ta plats. Så här sa far till mig första gången jag skulle ut och ta plats: Nu har jag handlat bort dig, nu får du ta plats hos bonden och se till att stanna på platsen. Försök inte vara uppkäftig mot bonden och försök inte sticka därifrån, gör du det, så visa dig inte här hemma mer, för då har du inte längre något hem och inte heller någon far eller mor, Ja kom ihåg vad jag har

sagt dig, och lycka till Andreas. Ja min far han var sträng.
Min födelsedag den 22/3 fick jag alltid fira ute på stäppen. Många bönder hade sin jord liggande långt från byn, det kunde vara upp till 15 km till de längst bort belägna områdena. Så när man på söndagseftermiddagen eller tidigt på måndagsmorgonen gav sig av så kom man inte hem förrän på lördagskvällen. En och annan bonde hade byggt en liten bod som man kunde ligga i på nätterna men för det mesta så låg man under vagnen eller häcken, Häcken den var fullastad med ax som användes till foder åt hästarna. På natten utfodrade bonden hästarna samtidigt som han höll vakt, för det fanns hästtjuvar i farten men det stals även utsäde och mat som man hade med sig, för en hel veckas behov. Maten man hade med sig för hela veckan var tillagad hemma innan avfärden till stäppen och var ganska enahanda, till frukost aleskvälling (ojäst tunn deg skuren i små bitar kokade i någon sorts buljong) eller torra aleskar (stekta med lök) till middag var det gulgrynsgröt och mjölk, på kvällen var det ribbelvälling (ojäst söndersmulad deg kokt i mjölk) eller brödvälling, något förmiddags- eller eftermiddagskaffe förekom inte.

På söndagseftermiddagen var det dags att börja förbereda nästa veckas arbete ute på stäppen, det kunde bestå av att fylla säckar med utsäde att lasta ved lasta ax i häcken o.s.v. Dom som hade sin jord närmare byn de kunde köra hem varje kväll. Det var även likadant på somrarna och skördetiden. För de fattiga jordlösa arbetarna var det inte några sötebrödsdagar. Bönderna brydde sig inte om oss fattiga, nej kära ni. Jag mins, det var till pingst, jag var 9 eller 10 år far var sjuk och det var pingstafton och vi hade inte en brödbit i huset, pingstafton kokade mor skalpotatis med salt och vi drack te till. När mor bjöd oss till bords och läste bordsbönen i Jesu namn till bords vi gå, välsigna gud den mat vi får o.s.v. då sa hon vidare: kära mina barn ni får äta det vi har, ja ni ser bönderna de har i överflöd men ingen tänker på er mina kära fattiga barn och eran sjuke far. Ja sa hon gud är högt och han ser lågt. Och det blev samma mat även pingstdagen och anndag pingst. Tredjedag pingst hyrde mor ut främre delen av huset för en danstillställning från kl. 12 på dagen till 12 på natten, för det fick hon 3 rubel. I Gammalsvenskby fanns en affär som sålde färdigbakat bröd. Mor gick dit och fick köpa lite bröd, då som först fick vi och vår sjuke far smaka en bit bröd. På försommaren ett år senare var vi åter utan bröd, mor gick till en bonde i Gammalsvenskby och bad att få köpa 10 pund (160 kg) vete, bonden svarade, för 10 pund lönar det sig inte att ställa upp vågen, och mor fick gå därifrån utan att få något, trots att min bror tjänade dräng hos honom. Mor gick sedan till en annan förmögen bonde, han skällde först ut henne och sa att det enda du är rik på det är barn. Har du några pengar att köpa för då frågade han och mor svarade att det hade hon, så hon fick köpa 10 pund vete. Så blev vi behandlade av våra bönder i Gammalsvenskby. De var inga barmhärtiga samariter, de såg oss inte i vår nöd bara när de själva behövde hjälp, såväl arbetsmässigt som politiskt, då var vi bra. Jag sade till min mor och sjuke far det skall komma en dag då även dom skall få svälta och gå och tigga, och det slog också in. Före avresan till Sverige fick även de känna på nöden. Vid ett annat tillfälle hade familjen satt sig i skuld, det var 30 rubel som skulle vara betalda, till ett visst datum. Far och mor bad flera bönder om att få låna denna summa men ingen bonde ställde upp. Det gick så långt att det blev utmätningsauktion. Vi hade ju bara 2 hästar och 2 kor men ändå så kom dom och mätte ut den ena kon, och sålde den för 35 rubel. Som ni ser så var hjälpsamheten inte särskilt stor. Efter vad jag nu här hemma i Sverige har läst i böcker, tidningar och låtit mig berättas så har folket här hemma i Sverige skickat ner hjälp till sjuka och nödlidande i Gammalsvenskby men, varken min far och mor

eller några andra fattiga har sett röken av denna hjälp dessa pengar hamnade i svenskbyböndernas fickor. Vi betraktades som lata tiggare som inte kunde spara. Jag mins så väl det var en fattig man som gick ner till pastor Hoas och bad att få låna 10 rubel av honom, Hoas svarade honom; för det första så får jag inte tillbaka pengarna och för det andra så blir du inte bättre för det. Men denne man svarade Hoas och sa; hade du givit mig lika mycket som du gett Buskas så hade även jag varit lika stor bonde som han är, men mannen fick gå därifrån utan att få låna denna lilla summa.
I byn fanns cirka 40 förmögna bönder som bestämde allt, de andra hade ingenting att säga till om utan fick foga sig efter deras beslut. Men andra tider skulle stunda. Efter 1917 fick även dessa bönder smaka på den beska medicinen.
I skolan fick man gå tills man hade fyllt 15 år, fattades det en månad till 15-årsdagen så fick man inte sluta skolan utan man fick fortsätta ett år till. Hade du däremot råd att betala en rubel för ditt barn då fick du sluta skolan och bli konfirmerad. Den som inte hade råd att betala hans barn fick gå ett år till i skolan innan barnet fick bli konfirmerat. De rika såg ner på de fattiga, de ansågs som mindre intelligenta och var dåligt klädda.
I Gammalsvenskby fanns två skolor i vilka man undervisade på två språk, det var svenska och ryska. Den ena skolan kallades för Lilla skolan och var indelad i tre klasser den andra skolan kallades Storskolan och hade två klasser. I Lilla skolan gick cirka.125 elever (klass 1, 2 och 3) och Stora skolan 60-65 elever (klass 4 och 5). I Lilla skolan gick man ett år och i Stora skolan två år i varje klass sammanlagt 7 år. Vi hade bara två lärare en i svenska och en i ryska. Pastor Hoas var lärare i svenska framtill 1922 då han blev prästvigd (i Uppsala) (Vem som var lärare i ryska och vem som var lärare i svenska efter 1922 framgår inte av anteckningarna). Undervisningen var så upplagd att man undervisade i svenska på förmiddagen i den ena skolan och ryska i den andra, på eftermiddagen skiftade man lärare vi fick lära oss läsa skriva och räkna på såväl svenska som ryska. All utbildningsmateriel som läs- och skrivböcker, blyerts- och stålpennor, bläck med mera fick våra föräldrar bestå oss med. De svenska läroböcker som användes i undervisningen var: Bibliska berättelser, Katekesen, Svenska läseboken, Geografi och Kartboken, Naturlära, Psalmboken, Söndagsskoleboken och Sions toner samt ryska språkläran (Gramattikan). Den svenska lektionen började kl. 0800 och slutade kl.1200, den ryska började kl. 1300 och slutade kl.1500. På skolgården fanns en liten klockstapel med en klocka. Den som kom först till skolan på morgonen fick ringa i klockan så att alla skolbarn kunde höra att nu var et dags att bege sig till skolan. Var det någon som skolkade fick han/hon betala 5 kopek i böter. Varje morgon när läraren kom in i skolsalen fick vi resa oss upp ur våra bänkar och gemensamt läsa ”fader vår”, när vi skulle gå hem fick vi läsa ”Herrens välsignelse”. Samma ritual tillämpade den ryska läraren fast på ryska. Efter 1917 sjöng man även ”stå upp, stå upp förtryckta skara” o.s.v. på ryska. Skolterminen började den 1: a oktober och slutade den 1: a mars utom nybörjarna som började den 1: a augusti. Under skollovet fick vi vara ute och arbeta hos bönderna.
Under min barndoms- och ungdomstid fick jag uppleva tre krig, det var det rysk – japanska kriget 1905 det första världskriget 1914 och inbördeskriget som började 1917 och pågick till 1920. Andra händelser var den stora solförmörkelsen 1914, då var det riktigt mörkt i 10 minuter. Gammalsvenskby drabbades även av fyra stycken orkanliknande stormar, den sista 1925 på försommaren. När stormen hade dragit över blev det helt vindstilla sen föll det ett regn bestående av sot och aska, Regnet var så tjockt att solen inte förmådde lysa igenom utan det var mörkt i två timmar, sen började

det ljusna. De vitmålade husen var helt svarta och det hade även trängt in i husen, det stank och luktade bränt. I området där Gammal svenskby låg, fanns även 5 st. andra byar plus ett kloster (Manastir på ryska). Det var tyska, judiska och ryska byar. Alla byarna tillsammans hade cirka 10 000 innevånare. Gammal svenskby var centrum för alla dessa byar och där hade man byggt ett kommunalhus som på ryska kallades för Vollost. Där satt en styrelse som var gemensam för samtliga byar. Styrelsen valdes för en period av tre år och bestod av en ordförande, två till tre män från varje by samt klostret. Utöver styrelsen fanns sekreterare och en del andra tjänstemän. I styret ingick såväl tyskar, ryssar, judar och svenskar. I Vollost fanns även en advokat, vilken var svensk. Där hölls även rättegångar avseende mindre brott. Det fanns också ett litet fängelse och portvakter. Varje by hade sin kommunalordförande och en sekreterare som svarade för byns kommunala uppgifter. Kommunalordföranden Kallade vi för såtske (på ryska starchena och på tyska chols). Kommunalordförandena lydde i sin tur under en chef som satt i Vollost.

Jag har nu fyllt 15 år. Det är dags för att bli konfirmerad, det var viktigt för oss kristna svenskar. Kriget pågår ännu för fullt och någon svensk präst har vi ännu inte fått. Tyskbyn dom har en egen präst och det föreligger inget hinder för att en tysk präst skulle kunna förrätta konfirmationen men styrelsen i svenskbyn och våra föräldrar ville inte att deras barn skulle konfirmeras av en tysk präst. Tyskarna arbetade nämligen för att förtyska och införliva svenskbyn med de tyska byarna men svenskarna kämpade alltid hårdnackat för att bevara sin svenskhet. Hoas som då var lärare i Gammal svenskby uppmanade, innan han drog ut i kriget 1914, föräldrarna att vänta med konfirmationen, för inom en snar framtid sa han, kommer det säkert en svensk präst hit ner till oss, antingen från Sverige eller från Finland, så blev det också. Till pingst 1916 kom pastor Neander från Uppsala på besök ner till Gammal svenskby och nu blev det konfirmation. Det var två årsklasser som blev konfirmerade.

Ja nu var man stor karl, men man blev aldrig något annat än en vanlig arbetare för det. Lönemässigt blev det lite bättre nu kunde man få en rubel om dan och inte som när man var under 15 år 20-25 kopek per dag och mat. Nu kunde man få säsongsanställning hos bönderna. Året delades in i två säsonger, en sommarsäsong från 1maj till 1oktober och en vintersäsong från 1 oktober till 1 maj. Under sommarsäsongen tjänade en fullt arbetsför man 60 -70 rubel och under vintersäsongen 40 -50 rubel plus fri mat och logi, sängkläder fick man själv stå för liksom tvätt och lagning av kläder. När det gällde logi så fick drängarna ligga ute i stallet, på somrarna låg man för det mesta ute i det fria. Pigorna eller ”mavdana” som vi kallade dem fick ligga i köket och även dom fick själva svara för sängkläder. Som dräng fick man, under sommaren, varje söndags och helgdagsmorgon stiga upp ganska tidigt ta ett par hästar och rida ner med dem till stranden, där fick man bada och tvätta dem ordentligt rena.

År 1916 fick vi se den första automobilen rulla genom byn. Att få se en vagn rulla utan förspända hästar, det var en stor upplevelse för såväl stora som små, både gammal och ung sprang ut för att beskåda detta underverk komma susande genom byn. Den första cykeln såg vi 1908, även det var en stor upplevelse.

Somrarna var ganska varma 30 – 35 grader på dagen och 20-25 grader på natten. Det fanns fina badstränder och man kunde bada från början av maj till mitten på oktober. På vintern kunde det stundtals vara kallt c:a 15-20 grader men det kunde växla ganska snabbt, upp till noll grader och däröver. Kallast var det i slutet på januari och början på februari. Redan under mars månad började man sätta potatis och lök. Ja det var

vackert att bo där nere må ni tro. Men tiderna förändras och själva blir vi gamla och utslitna. När det gäller skatter så betalade en arbetare 75 kopek per person, i kronoskatt, oberoende av hur mycket han tjänade samt lite kommunal skatt. Bönderna fick betala 1 rubel per hektar i kronskatt och ett par rubel per hektar i kommunalskatt, det var överkomligt och inget att klaga över.
Som jag tidigare berättat så fick man ju böta 5 kopek varje gång man var frånvarande från skolan utan lov. Hade man inte betalat av den skulden tidigare så var man tvungen att betala den innan konfirmationen annars fick man inte bli konfirmerad. Dagen innan konfirmationshögtiden skulle kyrkan prydas med blommor och asplöv. På konfirmationsdagens morgon skulle vägen från skolan till kyrkan beströs med grönt gräs så brett att två personer kunde gå i bredd. Klockan nio på pingstdagens morgon samlades alla konfirmander i stora skolan. Klockan halv tio kom prästen i sin svarta kappa och vi fick ställa oss på två led bakom honom, först flickorna sen pojkarna, sen marscherade vi på den gräsbeströdda vägen, under psalmsång fram till kyrkan och ända fram till altaret, sången slutade och flickorna fick gå och sätta sig till vänster och pojkarna till höger därefter började gudstjänsten som höll på till klockan tolv. Det var mycket vackert. Trots att man redan blivit konfirmerad var man tvungen att gå i söndagsskolan, varje söndag mellan klockan 1300-1500 tills man fyllt 18 år, dessutom måste man gå i kyrkan varje söndag. Skolkade man någon söndag från söndagsskolan fick man böta fem kopek för varje gång man skolkade. Hade man inte betalat bötessumman när man slutat söndagsskolan hängde den med tills det var dags för att ta ut lysning, Kunde man inte betala då vägrade prästen att viga brudparet.
Nu skall jag berätta lite om hur vi firade jul, nyår, påsk, pingst och första maj. Julen firades av så väl tyskar, ryssar och svenskar den 25 december. Julen var den absolut största högtiden på året den firades i tre dagar. Skog fanns inte i våra trakter så det var bara de rika som hade råd att köpa sig en julgran, övriga skaffade sig en jultall och de allra fattigaste fick nöja sig med en liten asp som julträd vilken man hämtade hem från holmen och klädde den sedan som en julgran/jultall. På julaftonen gjordes allt i ordning för festligheterna. Julgranen kläddes, mat och dryck ställdes i ordning så att det bara var att plocka fram vid behov, det fanns både vin, brännvin och öl för den som ville ha.
Julaftonen är inne och klockan 1500 börjar kyrkklockorna ringa och kalla byborna till gudstjänst, vilken tar sin början klockan 1800 och slutar 1900. Hela byns befolkning gick till kyrkan utom en i varje familj som fick stanna hemma med småbarnen och laga till måltiden åt kyrkobesökarna när de kom hem från kyrkan. Den som stannade hemma från kyrkan hade också en annan mycket viktig uppgift nämligen att före mörkrets inbrott gå ut och stängde alla grindar och portar och med en krita rita ett vitt kors på insidan, ett vitt kors skulle även ritas på utsidan av alla dörrar och fönster. En gång när jag ännu var liten frågade jag mor varför ritar ni alla dessa kors, ja svarade hon det skall även du göra när du blir stor, vi gör det för att under alla dessa stora helgnätter går den onde anden och smyger omkring och där som han då inte ser något vitt kors där går han in och förstör allt och bringar olycka för framtiden. Klockan har nu blivit sex på eftermiddagen, i kyrkan tändes julgranen, ljuskronorna och ljusen, den trestämmiga sångkören börjar sjunga, de sjunger tre stycken julsånger, sedan följer gemensam psalmsång och piporgeln spelar så att rutorna skallrar i fönstren och pastor Hoas skrider upp i predikstolen och börjar predika, ja kära ni det var en präst som kunde predika han behövde inte något koncept eller någon bok, han kunde sin sak det kan ni vara säkra på. Efter predikan sjunger sångkören ”stilla natt heliga natt” varefter

gudstjänsten avslutas med gemensam psalmsång.
Hemkomna från kyrkan lät vi oss julmaten väl smaka, den bestod av stekt gås alternativt anka, höna eller tupp med plommon eller äpple, korv, skinka och bröd och smör samt vin ett glas öl och några snapsar, som avslutning drack man te. Det skall påpekas att tyvärr var det inte alla som hade råd med allt detta. Risgrynsgröt eller lutfisk förekom inte. Innan vi fick börja äta läste far bordsbön, så gjorde han även efter måltidens slut. När alla nu var mätta och belåtna så dukade man inte av maten från bordet utan mor lade en ren duk över maten och sen fick den stå kvar på bordet över natten. Jag frågade mor varför gör man sådär? Ja sa hon det är så att på julnatten då går den helige och salige jultomten omkring och tittar in i alla hus och fäbodar för att utgjuta sin lycka till oss och sin välsignelse över oss ja över allt som vi äger och har men där det inte finns någon mat på bordet där går han inte in. Några julklappar förekom inte. Barnen fick lite julgodis och pepparkakshästar eller andra figurer som var vackert garnerade. Julaftonens måltid avslutade smed några psalmer ur psalmboken. Även djuren skulle få känna at det var jul. Mor hade bakat ett speciellt bröd till djuren som far nu tog fram han skar lika många skivor som han hade djur strödde på lite salt, sen gick han ut till stallet och gav varje djur sin skiva och sa, Kristus är född i dag. I gud faderns, sonens och den helige andens namn, sköt om alla mina djur, därefter gav han djuren nattfoder. När allt detta var överstökat sa far och mor, nu våra barn är det dags för er att gå till sängs innan jultomten kommer, är ni uppe när han kommer så kan ni få stryk. Tomten med två uppstoppade (vadderade) tomtebarn brukade gå omkring i stugorna och knacka på fönster och dörrar. Släppte man in dem i stugan så skulle barnen kunna läsa en jullikt för tomtefar. När barnen hade läst sina dikter för tomtefar sträckte han fram sin käpp som han hade i handen och då skulle barnen kyssa den, gjorde dom inte det då fick dom smaka käppen. Som demonstration så skulle även tomtebarnen kyssa käppen, den ene gjorde det men den andre ville inte och då fick han smaka på tomtefars käpp med rapp över ryggslutet. Tomten och tomtebarnen fick en liten slant eller ett par supar sen traskade de iväg till nästa hus.
Juldagsmorgonen och hela juldagen skulle allt vara lugnt och stilla. När man ”mockade” i stallet och ladugården på morgonen så fick gödslet ligga kvar i en hög inne i stallet/ladugården. Först till kvällen fick man kärra ut det till gödselhögen ute på gården. Så var det även med sopor och aska som man skrapat ut ur eldstaden (gruba) det fick ligga kvar inomhus ända till kvällen. Det var så att juldagsmorgonen skulle allt vila det skulle vara tyst och stilla för Kristus är född denna dag och han har ett gott behag till oss alla. Ära vare Gud i höjden och frid på jorden det var så detta nyfödda barn ville ha det. Under advent och fram till annandag jul fick man inte anordna dans eller bedriva spel om pengar även kortspel var förbjudet, inte heller fick man ha bröllop och inte heller fick man supa sig full. Så var det även under fastan från fastlagssöndagen fram till annandag påsk.
Nyårsfirandet följde ungefär samma mönster som julfirandet när det gäller förberedelser, mat, stängning av grindar och portar, ritande av kors, utgödsling sopor o s v. Gudstjänsten följde också samma ritual som vid julfirandet men med den skillnaden att innehållet i sånger, psalmer och predikotext handlade om det gångna - och det nya året. Prästen talar även om hur många som avlidit, fötts och hur många som ingått äktenskap. Skilsmässor fick inte förekomma. På nyårsaftonen klockan 2200 samlades sångkören i skolan för att vaka in nyåret. Mycket folk samlades runt kyrka för att delta i nyårsfirandet. Klockan halv tolv klättrade organisten och sångkören upp

i kyrktornet för att sjung ut det gamla och in det nya året. Sångkören sjunger ut det gamla året och 10 minuter före tolv började man ringa ut det gamla året och sångkören sjunger in det nya, när klockan är tolv slås tolv slag på kyrkklockan, därefter ringer kyrkklockorna in det nya året. Nu väntar med spänning, alla som står nere på marken, på nyårshälsningen, och nu kommer den ”Vi önskar eder alla, unga och gamla, stora och små ett lyckligt och välsignat Gott Nytt År” och äntligen kommer det efterlängtade första salutskottet uppe från kyrktornet, ingen får avfyra något skott innan des, det följs sedan av hundratals skott och fler nere på marken. Nu var nyåret invakat, de flesta vandrade nu hem och kröp i säng men en del fortsatte festandet. När gammalsvenskbyborna först började med seden att sjunga uppe i kyrktornet klockan tolv på nyårsnatten så hördes sången ända bort till de närliggande Ryssbyarna, man gick man ur huse för att lyssnade och trodde att det var änglarna som sjöng i skyn. De som fortsatte nyårsfirandet gick sedan vidare för att önska föräldrar, släktingar, fästmör och andra vänner Gott Nytt År. När man kom fram till huset knackade man på fönstret, fick man då svar inifrån huset så önskade man ”Gott Nytt År” och sköt av ett skott, sen kom husbonden ut öppnade dörren och sade var så goda och stig in, man blev bjuden på några supar vin eller brännvin och ibland fick man även en liten slant. Man tackade och gick vidare till nästa hus, där upprepades samma procedur. Så höll man på ända fram till klockan sju eller åtta på nyårsdagens morgon så när man gick hem var man ganska ”rund under fötterna”. Var man barn och gick i skolan fick man gå upp klocka fem på nyårsdagens morgon, be morgonbön och läsa herrens välsignelse, tvätta sig och klä på sig, sedan gick barnen ut och önskade släktingar Gott Nytt År. Det var mest de fattigas barn, även ryssar och tyskar, som gjorde så. Jag var själv ute och gjorde denna runda varje nyår ända tills jag var 14 år. Varje barn hade lärt sig en nyårsdikt eller en ramsa utantill, ryssarna på ryska och tyskarna på tyska, vi förstod ju vad dom sade. Jag hade lärt mig tre verser: nr 1. Det gamla år framgånget är nytt kommer nu i stället här o s v nr 2. Giv o Jesu frid och lycka ett nytt år går åter in o s v och nr 3. Förnya du vårt sinne i detta nya år giv på minne hur tiden snart förgår o s v. Så snart man kom innanför dörren hos den man besökte började man genast läsa sin ramsa, därefter hälsade man ”god morgon” på husfadern och husmor och dom svarade ja god morgon och tack skall du ha pojke det var bra men du läste lite för fort, läs lite saktare så förstår vi det bättre, sedan kom husfrun fram och bjöd på karameller, småkakor, nötter och solrosfrön, av husfadern kunde man också få en liten slant, sen bugade och tackade man och gick vidare. Godsakerna som jag fick stoppade jag i fickan men när jag kom ut flyttade jag över dem till min skolväska, som jag gömt innanför rocken och bar i ett snöre kring halsen. Man höll på fram till klockan åtta på förmiddagen därefter gick man hem bytte kläder och gick till kyrkan. Tyvärr blev man inte alltid insläppt hos alla. Jag mins ännu i dag hur jag en nyårsmorgon kom hem efter att ha gjort min ronda, far, mor och mina övriga syskon gick till kyrkan men jag följde inte med utan gick in till grannens pojkar och det stod inte länge på förrän vi började spela kort om pengar och jag förlorade vartenda öre jag hade skrapat ihop. Dagen efter fick far reda på det och det blev inte nådigt, jag fick ett ordentligt kok stryk. Jag har sedan dess aldrig spelat om pengar och jag hoppas mina barn att inte ni heller skall göra det, spela aldrig om pengar.

Till påsk var det inte så stora ceremonier man bakade och städade hela huset och på påskaftonen kokade och färgade man ägg. Barnen gjorde i ordning ett rede, i en kartong eller dylikt, som man sedan placerade ute i förstugan, för på natten kom påskharen och värpte ägg och godis. Äggen som haren värpte i redena hade mor i

hemlighet färgat i en annan färg så att barnen skulle tro att det var haren som värpt. Så fort barnen vaknade på påskdagsmorgonen var det rusning ut till förstugan för att se vad haren hade värpt. Som vanligt var man sedan tvungen att gå i kyrkan.
Till pingsten smyckades kyrkan för konfirmation, hur det gick till har jag redan tidigare berättat, även alla hus smyckades med gröna asplöv. Konfirmationen var en stor tilldragelse i gammal svenskby. Första maj 1782 var den dag då svenskbyborna efter en lång och strapatsrik vandring genom Ryssland anlände till sin nya byggd vid floden Dnjepr i Ukraina. Första maj firades därför som en sorts nationaldag med gudstjänst i det fria ute på steppen. Det blev en sed att under natten till den första maj ”göra bus” men man fick akta sig så att man inte åkte fast för då blev det böter. Viste man att någon hade fästmö (flickvän) så markerade man vägen från fästmön till fästmannen genom att strö halm eller kalk utefter vägen. Andra ”spratt” var att plocka ihop mjölkspann, mjölkkrukor, vagnar, ryssjor och ekor från sjön, blomkrukor och mycket annat. Vi brukade också stoppa upp gubbar och kärringar av halm. Alla dessa saker och ting bar vi sedan fram och ställde upp på planen utanför Vollost (kommunalhuset). På morgonen den första maj stod det massor av grejor vid vollost ja det såg ut som den värsta marknad. Det var skoj, men åkte man fast då fick man räkna med straff. I Gammal svenskby bodde en man (vallare) som vallade hela byns kor. Klockan fem på morgonen gick han från den ena änden av byn till den andra och blåste i sitt horn. En första maj natt var vi ett gäng pojkar som smög oss in till ”vallaren” och stal hans horn och hans stora piska. Klockan tre på natten satte vi igång och började blåsa i hornet, en av pojkarna blåste i hornet och en annan slog med piskan, som skydd hade vi några pojkar som gick en bit framför oss och några bakom oss. Byns kärringar och pigor trodde att klockan var fem och att det var dags att mjölka. När dom kom ut och inte hittade sina mjölkspann och mjölkkrukor blev det fart på dem må ni tro. Nu var det vår tur att slänga både horn och piska och fly fältet fotare än kvickt. Vi klarade oss från äventyret utan men och efterräkningar. Tanterna fick först gå upp till vollost och hämta sina grejor innan de kunde börja mjölka. Vi brukade även lyfta av grindar och bära upp till vollost, ibland slängde vi ner dem i brunnarna. På morgonen när bönderna skulle dra upp vatten till djuren var dom först tvungna att plocka upp grindarna ur brunnen. Vid den här årstiden var det redan många som sov ute, ibland sov dom på vagnarna, vi viste ungefär vilka som brukade sova ganska hårt, när dom sov som bäst smög vi oss fram till vagnen och drog ut den på gatan, det blev sedan ett häftigt uppvaknande på gatan för den drabbade. Ja det var roligt när man kunde genomföra sina pojkstreck utan att bli avslöjad.
När man stod i begrepp att gifta sig så anlitade man en gift man som man litade på och som kunde lägga orden väl inför den tilltänkta brudens föräldrar. Denne man kallades för friaren. Mannen och friaren gick tillsammans till fästmöns föräldrar, inför vilka friaren framförde sitt ärende och försökte övertyga föräldrarna om vilken förträfflig man det var som han erbjöd deras dotter. Lyckades man att få föräldrarna att gå med på denna förening och få dem att svarade ja då kallade man in fästmön. Friaren talade då om för fästmön vad saken gällde, därefter talade far och mor till sin dotter och frågade: vill du ta denne man till din make. Blev svaret ja så ville även friaren ha bekräftelse, var vid även han frågar dottern: vad säger fröken, ja eller nej. Blir svaret ja får de tu ta varandras händer och kyssa varandra. Någon förlovning förekom inte, men det var brukligt att ge fästmön någon gåva, det kunde vara fem eller tio rubel eller så hade man köpt någon schal, tyg till klänning eller något annat. När frieriet var klart så skulle det firas genom att ta några ”friarsupar” och kanske lite mat. Om fästmön

ångrade sig efter en tid så fick hon dubbelt upp lämna tillbaka de presenter hon fått av fästmannen, sen var båda fria igen. Hade man inte betalat sina tidigare böter när man gick till prästen för att ta ut lysning så var man tvungen att betala det nu annars vägrade prästen att viga paret. Var det så att bruden råkade vara gravid när man skulle ta ut lysning och man talade om det för prästen så fick man böta fem rubel och sen kunde man få bli vigd, men var det så att man försökte hemlighålla förhållandet vid lysningen och när det senare uppdagades, så kom det bud från prästen eller så kom han själv och meddelade brudparet att de skulle infinna sig i kyrkan en bestämd söndag för då skulle det lysas för dem på nytt ”icke mera ledig” des utom skulle de betala sina fem rubel i böter. Brudar som var gravida när dom skulle vigas fick inte bära slöja inte heller blommor eller grönt, däremot fick bruden bära huvudduk. Brudgummen fick heller inte bära någon blomma eller grönt. Om så var fallet plockade prästen bort blommor och blad när brudparet kom fram till altaret innan han vigde dem. Det tyckte jag inte om. Själv talade jag inte om för prästen att min brud var gravid när vi tog ut lysning. Efterräkningarna kom som ett brev på posten fem rubel i böter och en ny lysning, ”icke mera ledig,” men det var det värt. Vi fick i all fall gifta oss med slöja och blommor och fira ett traditionsenligt bröllop.
Jag var mycket intresserad av fiske och det fanns gott om olika sorters fisk i floden Dnjepr speciellt om våren. En lake kunde väga 80-90 kilo en gädda upp till 25 kg en stör 100 kilo och en beljogar 150-200 kilo. Det fanns även gott om minde fiskar. Vi fiskade med både metspön ryssjor och krokar som vi kallade för karmake och premät. På karmake hade vi 5-6 krokar och på premät upp till 300 krokar som var fästade vid en lina. Vi brukade även fiska lake med krok som vi kallade för kodolle-krokar, vi fiskade även med små och stora not. På våren var vattenståndet 5-6 meter över medelvattenståndet i Dnjepr, alla holmar och småsjöar blev översvämmade och det var då som alla stora fiskar kom upp från Svarta havet och floden Volga. När vattnet var som högst på våren var det förbjudet för små barn att bada i vattnet, det hade hänt ett antal gånger att laken nappat små barn. Man såg ibland hur laken tog gås- och ankungar genom att klippa till dem med stjärten och sedan dyka upp till ytan och ta dem i sitt gap. Omkring första juni hade vattenståndet sjunkit så att alla holmar var torra igen.
I Gammalsvenskby hade vi vår egen kyrka, som vi var mycket stolta över. Själva området runt kyrkan omfattade cirka ett hektar. Kyrkogården (begravningsplatsen) låg däremot strax utanför byn, den omfattade cirka två hektar och var omgärdad av en stenmur med två ingångar, en mitt framifrån och en från sidan. Kyrkogården utanför byn var uppdelad så att varje familj var tilldelad ett visst område som de fick sköta och hålla snyggt Även området kring kyrkan inne i byn var uppdelat på samma sätt. Där planterade man träd, prydnadsbuskar och blommor, var och en fick sköta om sin lilla bit och hålla den snygg och fin, och snyggt och fint var det, det kan jag intyga. Varje påskdagsmorgon klockan sex på morgonen höll vi andaktstund ute i det fria på kyrkogården utanför byn. Det var en sed som hängt med de svenskar, som utvandrade från Dagö, och år 1782 slog sig ned i Gammalsvenskby. Den seden höll vi fast vid och firade den ända tills vi åter igen 1929 fick flytta på oss och lämna vår kära och vackra födelsebyggd vid Dnjeprs glänsande strand. Ja det var en vacker plats att bo på. Där man är född och har vuxit upp där har man sina rötter. Jag mins så väl fågelsången ute på holmen, i vilken även vi fick stämma in med våra ljuva stämmor när sista dagen var kommen och vi tog de sista stegen före avfärden från vår fädernebygd, många såväl sorgetårar som glädjetårar fälldes för vi var ju äntligen på väg till vårt fädernesland

Sverige. Ja farväl du vår Gammalsvenskby, farväl du vår födelsebyggd vi glömmer dig aldrig.
Vår gamla träkyrka hade tjänat ut och skulle rivas. En ny kyrka skulle byggas på samma plats som den gamla. Tyskarna i de angränsande tyskbyarna ville tvinga svenskarna till att bygga en gemensam kyrka för svenskbyn och de tyska byarna och kyrkan skulle då ligga i en av de tyska byarna. Tyskarna försökte på alla möjliga sätt förtyska svenskarna som var i minoritet och införliva dem under sitt styre. Det Svenska språket var till och med förbjudet under en del av 1800-talet. Svenskarna bjöd hårdnackat motstånd och kämpade med näbbar och klor för att bevara sitt svenska språk och sin egen kyrka, liksom deras förfäder alltid gjort. Tyskarna trodde ju inte att svenskarna skulle kunna få ekonomiska möjligheter att bygga en egen kyrka, de hånade oss svenskar och sa ”tills ni får en egen kyrka så kommer det att växa hår i handflatorna på oss”. Genom insamlingar och donationer hemma i Sverige, för vår sak, så kunde vi bygga vår kyrka i sten, och den stod färdig för invigning den 24 juni 1885. Tyskarna kunde inviga sin nya kyrka först ett år senare. Ja vi svenskar fick kämpa hårt för vår sak och vi visade både ryssar och tyskar att en svensk inte var god att tas med. Vi sade åt dem, det finns ett land uppe i norden som heter Sverige, ja har ni inte läst eller hört talas om Karl XII, han var svensk och då vet ni vad ni har att göra med för typ av människor, då sänktes tonläget i rösten betydligt. Många gånger sa dom de där svenskarna det är ett djävla folk, man kan inte på något vis komma åt dem.
Under första världskriget blev 200-300 svensbybor inkallade till krigstjänstgöring. 20 stycken återvände aldrig hem igen, de hade stupat eller dött av sjukdomar. Av de hemvända krigarna hade några blivit befordrade för sin tapperhet i strid, fyra stycken hade blivit befordrade till underofficerare och två stycken till officer. Ryssarna sa många gånger, svenskarna är människor man kan lita på de är inte rädda för någonting. Ni här hemma i Sverige bör då förstå att svenskarna har ett gott rykte utomlands och att vi svenskbybor har bidragit till att upprätthålla detta rykte i vår del av världen. Därför bör ni svenskar betrakta oss som riktiga svenskar och inte som invandrade utlänningar. Någon diskriminering av oss svenskbybor bör inte få förekomma. Vi har haft nog av lidande i utlandet. Jag vill här påpeka att det aldrig förekom någon diskriminering bland ryssar, tyskar eller svenskar beroende på nationell tillhörighet. Däremot har svenskbyborna blivit diskriminerade här hemma i Sverige. Sökte en svenskbybo t ex ett ledigt jobb och hade lika bra eller bättre betyg och referenser än en svensk sökande så var det svensken som fick jobbet. Redan när man såg namnet Utas, Knutas eller Annas eller Buskas så var man diskvalificerad. Vid ett tillfälle var det någon som sa till mig att du är ju svenskbybo och då svarade jag honom, ja det är jag men tänk vad jag är glad att jag inte är född gottlänning, men då teg han. Som väl var fanns det även människor som behandlade oss väl.
Jordbruksredskapen var ända fram till slutet på 1800-talet mycket primitiva man sådde för hand och plöjde sedan ned utsädet med en plog som såg ut som en spetsplog med en förställare, med två hjul och dragen av en eller två hästar, därefter harvade man med en harv, tillverkad av trä men med järnpinnar. Lien var det allmänt förekommande skörderedskapet, med den skar man såväl hö som säd. Höet räfsades upp för hand med räfsor av trä och säden togs upp för hand och bands ihop till kärvar. Detta skördesätt användes av många småbönder ända fram till 1929. I början på 1900-talet kunde de mer bemedlade bönderna köpa sig mer tekniskt avancerade redskap som plogar av gjutjärn, dessa kunde vara tre- eller fyrskäriga med en skärbredd på 24 respektive 32 tum. Senare under min tid fanns det även 5- och 6 skäriga plogar med en

skärbredd på upp till 48 tum. Det fanns även en plog som kallades för skumplog, den var tvåskärig och användes mest för plöjning av åkermark som låg i träda och för att sätta potatis med. Plogarna drogs, beroende på storlek, av fyra till sex hästar. Den första såmaskinen kom till byn på 1890-talet, den var mycket enkel men var ändock ett steg framåt. Ungefär samtidigt kom den första skördemaskinen till byn. Det var en sorts slåttermaskin med förställare som drogs av tre hästar. Skäret var 6-7 fot brett. På en sitts på förställaren satt en kusk som körde hästarna och på maskinens högra sida satt ytterligare en man som hade till uppgift att med en gaffel med två horn kara bort säden från kniven och samla ihop den i små höger på maskinbordet och sedan ned på marken. Nästa version var en självavläggare som fungerade i stort på samma sätt som den förra maskinen men mannen som satt på den högra sidan hade ersatts av fyra vingar som utförde has jobb.
I början på 1900-talet kom även det första tröskverket till byn. Det var ett mindre tröskverk som skilde säden från halm och ax. Säden blev inte helt ren utan man fick sedan köra säden igenom en apparat som kallades för kastvindan (eller som vi sade ”tulkvänne”). Tröskverket bestod av en liggande hästvandring med fyra bommar som stack ut från vandringen. Till varje bom spändes två hästar alltså fyra par hästar som drog vandringen. Ovanpå vandringen var placerat ett litet brädgolv varifrån en man med en lång piska drev på hästarna. Från vandringen gick sedan en lång järnstång till ett stort svänghjul och därifrån drevs själva tröskverket via en fem tum bred drivrem upp till tröskverkets cylinder. Imatning gjordes för hand. Ja det var ett under när man hörde hur det brummade. År 1904 byggdes en valskvarn på gränsen mellan svenskbyn och de tyska byarna, det var tyskar som byggde den och den var inredd med två par valsar och två par stenar, den drevs med ånga och eldades med halm. I svenskbyn fanns även två stycken väderkvarnar, en kalkugn och en brandspruta. Det fanns också en stor konsumaffär och en ölbutik. Ölet kostade 10 kopek per halvstop, vin kunde man köpa hos vilken bonde som helst för 20 kopek per halvstop och brännvin fanns att köpa i nästan alla affärer för 65 kopek halvstopet. Vi hade tolv kilometer till Bärislav som var vår närmaste stad och tio km till närmaste köping som hette Kachaoka, den låg på andra sidan Dnjepr, ville man ta sig dit fick man ro med båt. Två gånger om året den nionde maj och den tionde oktober brukade det vara stor marknad i Kachaoka.
År 1912 anlände den första självbindaren till svenskbyn, det var en stor tilldragelse må ni tro, massor av människor samlades för att beskåda detta underverk, man kunde inte i sin vildaste fantasi föreställa sig att en maskin själv skulle kunna skära av säden, binda den i kärvar och sen slänga ut dem på backen, men det var sant. 1913 kom det första ångdrivna tröskverket till byn. Det var ett så kallat modärnt tröskverk som var självmatande och säden blev direkt ren och rann ner i säckar. Tröskverket drevs av en lokomobil som eldades med halm. Tiderna börjar bli allt bättre och bättre, i varje fall för en del men inte för alla. De mindre bemedlade bönderna hade inte råd att skaffa sig nya moderna redskap utan fick använda sig av de gamla beprövade och arbetsamma metoderna som t.ex. slaga (triskeslava) för att tröska. De större bönderna hade nu på senare tid allesammans sina egna tröskverk som drevs av en hästvandring. Det fanns blott fyra tröskverk som drevs med lokomobil och ett som drevs med råoljemotor. De mindre bönderna de fick använda trampsten. Tomten eller gårdsplanen var indelad i två avdelningar lillgården (inagårdn) och storgården (reagårdn). På storgården hade man anlagt ett trampgolv. Man sopade bort allt skräp och damm från ett område på marken vilket man sedan begöt med vatten, när det fick torka utgjorde det ett hårt

underlag som vi kallade för trampgolvet, trampgolvet skulle vara runt. En del bönder hade flera trampgolv. Säden lades/ströddes ut över det runda trampgolvet i ungefär en meter tjockt lager, beroende på hur stort trampgolvet var kunde man lägga ut 2-3 häckar säd åt gången. Efter att det fått torka lite tog man in hästen/hästarna som fick gå runt och trampa ner bädden lite sedan spände man för hästen/hästarna för trampstenen och lät dem springa runt på trampgolvet, en man dirigerade hästarna som fick springa ganska fort. Trampstenen var ungefär 1 meter och 30cm bred och den var 5- eller 6 kantig, den såg ut som en vält. Man körde så länge tills det bara var halm kvar, 1-2 timmar, då tog man ut hästarna med trampstenen, spände ifrån hästarna och gav dem mat och vatten. Sen tog man räfsan och kratta bort halmen från trampgolvet och bar bort den med trätjugor till en halmstack. Det som var kvar på trampgolvet luckrade man upp, sen körde man in hästarna med trampstenen igen. Denna procedur upprepades tre gånger. Det som sedan var kvar på trampgolvet skyfflades ihop till en hög på trampgolvet. Sedan tog man fram kastvindan och körde igenom det två gånger, sen var det rent och fint. En del bönder hade två trampgolv, då kunde man lägga ut fyra till fem lass åt gången och köra med två eller t.o.m. tre trampstenar samtidigt, för när man började ta av halmen från en av trampgolvets bäddar så körde man över med hästar och trampstenarna till den andra bädden och fortsatte där, så växlade man mellan trampgolven tills det var klart. Fram till middagstid hade man oftast hunnit med två bäddar. Efter middagen upprepades samma procedur som var klar till kvällen. Sen skulle säden skiljas från de agnar som var kvar, det gjorde man genom att köra säden och agnarna genom kastvindan, det arbetet kunde pågå ända fram till klockan tolv eller ett på natten för allt skulle vara klart för att köra en ny omgång nästa dag. Någon ordentlig sömn var det inte att tänka på när skördearbetet pågick för fullt, man fick vara glad om man kunde få slumra in ett par tre timmar innan det var dags att börja jobba igen, ibland fick man inte ens det. På dagen trampa man och på natten vinda man, ja nog var det jobbigt. Det fanns bönder som hade två kastvindar, då gick det ju betydligt fortare att vinda igenom säden och då behövde man inte hålla på så långt in på natten. Det fanns även mindre bönder och medellösa som inte hade någon egen kastvinda, de var beroende av att kunna få låna av de bönder som hade sådana. Det fanns tyvärr en del bönder som inte lånade ut sina maskiner till andra över huvud taget. Ja den fattige hade det inte lätt må ni tro, bönderna däremot hade det ganska så bra, åtminstone en del de som hade makten att bestämma över de andra. Man fick minsann inte ligga på soffan och dra sig när det fanns jobb hos bönderna, det var bara att gno och jobba såväl dag som natt för brödfödan när tillfälle gavs.

Som jag redan tidigare har berättat så var gårdsplanen (tomten) indelad i två halvor, den ena delen kallades för lillgården (inagården) och den andra för storgården (regården). Dessa två delar var skilda åt genom en mur eller ett staket. På lillgården fanns själva boningshuset med trädgård och köksträdgård boskapshus, smedja lillstuga, som var inredd med kök, matrum, ett rum till och en tvättstuga. På storgården fanns de redan omtalade trampgolven vagn- maskin- och redskapsbodar, axbod (avenskure), upplagsplatser, för den säd man körde hem innan man började tröska och för halmen när man tröskat färdigt, det fanns också upplagsplatser för ved som man på vintern körde hem från holmarna samt plats för kompostering av gödsel från stall och fähus. Storleken på gårdsplanen (tomten) varierade från ett halvt till ett och ett halvt hektar beroende på hur mycket jord ägaren ägde. De jordlösa hade inte större tomt än ungefär ett halvt hektar och knappt det. Det fanns bönder i Gammalsvenskby som ägde upptill 100 hektar jord och däröver dessutom arrenderade en del lika mycket till.

60 hektar räknades om ett hemman. De minsta bönderna ägde 12 hektar, de kallades för frajvärtar. Dessa småbönders åkrar var samlokaliserade till en och samma plats som kallades för frajvärtsland. Det var inte alla i byn som ägde jord ungefär en fjärdedel var jordlösa och de som var jordlösa de var även ”holmlösa”. Holmarna, vilka översvämmades varje vår, var byns gemensamma egendom. På dessa holmar växte förutom foder till djuren även pilträd (hälstrar) och asp (aspjar) samt vidjebuskar (ris). På en del av holmen som låg närmast byn fick såväl jordägare som jordlösa för eget bruk plantera och avverka pilträd efter eget gottfinnande. Min far hade planterat 300 träd som han disponerade för egen räkning. Avverkning på holmarna skedde växelvis så att återväxten tryggades. På vintern när det var dags för avverkning av ved bestämdes vilken eller vilka av holmarna som skulle avverkas. När bönderna hade fått sina lotter tilldelade så avdelade man även en bit i en utkant, där den sämsta veden växte, åt de jordlösa att dela på. Denna bit delades in i lika många poster som det fanns jordlösa bybor, posterna numrerades och sedan blev det lottdragning. Av det grövre riset flätade man gärdsgårdar och av det finare flätade man korgar m.m. För de fattiga gick fördelningen av fodret på holmarna till på samma sätt som fördelningen av veden, det sämsta fick vi fattiga, det bästa fodret delades upp i poster och såldes på auktion. Vid auktionen drev bönderna upp priserna så att en fattig inte hade en chans att ropa in något. Ja så gjorde de med de fattiga, den som inget har han skall heller inget få. Fiskevattnen runt holmarna, träsken och bäckarna arrenderades ut av kommunen till såväl svenskar som ryssar och tyskar. Inkomsterna från holmarna och fiskevattnen gav en god inkomst till kommunkassan. Holmarna omfattade c:a ett tusen hektar, fiskevattnen inräknat.
Åkerjord hade vi cirka tre tusen hektar, som vi skördade en gång om året. Där växte nästan allt i den fina myllan. Vi odlade höstvete, vårvete, höstråg, men inte vårråg, korn, havre, majs, solros, hirs, rapps, lin senap m.m. Av grönsaker odlade vi tomater, kål, rödbetor, pumpor, flera sorters lök, dill, fänkål, melon, jordnötter, fransk peppar, gurka, potatis, morötter m m. Av frukt odlades aprikoser, persikor, körsbär, krusbär, päron, äpplen, vindruvor odlades hektarvis av bönderna, psalmbär (åkerbär) fanns endast ute på holmen inte på steppen. Av blommor fanns många sorter som inte växer här i Sverige. Det odlades mycket vitlök därnere, för läkarna sade att man skulle äta mycket vitlök för den skyddar mot smittosamma sjukdomar och man behöver inte vara rädd för bacillerna. Av vattenmelonerna kokade vi sirap. Jag var mycket intresserad av jakt och fiske. Fisk fanns det rätt gott om men villebråd var det sämre med. Det fanns rätt gott om hare och änder, räv fanns det också, den var större än den är här i Sverige, den var stor som en schäferhund, för skinnet fick man 25 rubel, det fanns också rapphöns och grågäss. Åkerjorden 3000 hektar låg en bit utanför byn. En 15 kilometer lång väg löpte rakt igenom åkerfälten och utefter denna väg låg fyra stycken grävda brunnar med 3 – 4 km mellanrum. Tre av brunnarna hade ett djup på 30 sträckfamnar och den fjärde på 12 sträckfamnar. Den ena brunnen kallades för dammbrun den andre för mitte brunn den tredje för djupsvardsbrunn och den fjärde som hade fint källvatten kallades för hävaldsbrunn. Vattnet drogs upp ur respektive brunn med hjälp av en hästvandring som var kopplad med dubbla rep upp till ett lyftblock, som var monterat rakt ovanför brunnen, genom blocket och ner till var sitt fat rymmande 150-200 liter vardera, med vilka man drog upp vattnet och tömde över i en bassäng rymmande 150 000 liter som var placerad intill brunnen. För att bassängerna alltid under sommartid skulle vara fyllda med vatten hade bönderna anställt två man för att sköta detta uppdrag. En man svarade för två brunnar. Min far var anställd för att dra vatten i dessa

brunnar i rätt många år. Lönen var mellan 300-350 rubel för tiden från den femtonde februari till den första oktober. Ja där travade även jag många steg runt dessa hästvandringar och drev på hästarna. Far stod uppe vid brunnen och tömde fatens innehåll i bassängen. När faten var tömda fick jag vända hästarna och köra åt andra hållet och så höll det på. Jordmånen i Gammalsvenskby bestod av nästan bara svart mylla, den var ganska bördig men ofta förstördes skörden av torka. Avkastningen per hektar jämfört med vad man får här hemma i Sverige var 50 %. Konstgödsel fanns inte att få och vanligt naturgödsel enbart gjorde att säden växte på längden och sedan blev det liggsäd. Priset bonden fick för säden varierade lite upp och ner, för vete och råg fick man c:a 1 rubel och 5 kopek per pund och för korn och havre 90 kopek. Vid tröskningen så kördes den säd som skulle säljas direkt ner till Dnjeperstranden, där den lastades på färjor eller pråmar som sedan togs på släp av flodångare (parachod) som bogserade dem uppför eller nedför floden. Det var mest judar som köpte upp säden.

För att värma upp stugorna på vintern, baka, och laga mat användes en ugn (grubba) som eldades med halm eller gödsel (dinge) som torkats till briketter. På sommaren använde man spisen (grituen). Gödselbriketterna tillverkades av häst- och kogödsel som på vintern kördes upp till trampgolven och lades upp i högar. När vårbruket var över spred man ut gödselhögarna på trampgolvet i ett 50 cm tjockt lager på trampgolvet därefter körde man over bädden med en harv för att jämna till och sedan in med hästarna och trampsteinen tills det blev ordentligt hårt packat därefter gick man med en gaffel och jämnade till hålen som uppstått efter hästarnas hoar, sen återstod det värsta när man själv och så många som möjligt skulle in på trampgolvet och trampa det jämt och hårt med sina egna fötter, där efter fick det ligga och torka i cirka 14 dagar innan man med en vass spade skar upp fyrkantiga bitar i lagom storlekar, dessa bitar ställdes sedan på högkant så att dom fick torka ytterligare, sedan lades bitarna i högar på trampgolvet där dom fick torka ytterligare så att de blev riktigt torra varefter de plockades bort från trampgolvet och travades in i ett skjul (dingeskure). Det blev ett ypperligt bränsle och det luktade inte heller. Bönderna sålde mycket av dessa briketter till stadsborna och även till de fattiga som inte hade något annat bränsle vare sig halm dyngbriketter eller ved. Jag mins att även vi fick köpa halm till bränsle, den kostade tre rubel per sträckfamn. För att skrapa ihop något att elda med förutom det lilla man blivit tilldelad på sin lilla lott på holmen fick man på vintern gå ut till holmen på andra sidan Dnjepr och räfsa ihop löv och småved som stoppades i säckar, man kunde också slå lite vass som man buntade ihop, allt fick man sen bära hem på ryggen. Man fick inte låna någon häst av bönderna så att man kunde få köra hem lite bränsle till sig och sin familj. Ja så jäkliga var dom och det är rena rama sanningen. Sen gick de och skrattade i mjugg åt de fattiga. Tänk bara på alla de pengar som dom tiggde och fick från Sverige för de fattigas räkning, de pengarna fick vi fattiga inte se skymten av. Jag minns ännu när jag var mindre, far och mor hade ont om bränsle, och hela byns kor vallades på ett och samma ställe, det blev ju en hel del spillning efter korna som låg i stora kakor på marken och torkade. På den tiden hade vi ännu två hästar och vagn så jag fick följa med far ut och plocka upp dessa kakor och köra hem flera lass som sedan användes till bränsle på vintern. De som inte hade hästar och vagn fick bära hem allt på ryggen. Lika illa var det när man skulle till staden, det var tolv kilometer att gå till fots, i staden handlade man en del saker och på hemvägen hade man mycket att bära på. Många gånger så kom det bönder, som också hade varit i stan, och körde förbi en på vägen hem, men du skall inte tro att dom stannade och erbjöd den gående att få åka

med, nej du och råkade man be om skjuts så blev man bestämt avvisad. Ja många gånger blev man förbaskad och tänkte, må det komma en tid då även ni får smaka på hur det är att gå till fots, och den tiden kom så småningom. Det fanns en och annan bonde som var hjälpsam men de var lätt räknade. Bränsle som ved, halm och dyngbriketter kunde man få köpa av bönderna om man hade pengar och det hade man för det mesta inte.
I Gammalsvenskby, inklusive Nya svenskbyn och Svenskåker, levde 895 personer fördelade på 196 familjer och dom bodde i 132 hus. För att införliva mera jord till Gammalsvenskby bildades två kolonier Nya svenskbyn och Svenskåker, år 1920 och 1925, på sammanlagt 1300 hektar. Var och en som ville ha jord kunde få sig tilldelad 3-4 hektar per person. På de nya koloniernas område fanns inga permanenta hus utan bara tillfälliga hus och jordkulor att bo i så länge. Man var mycket avvaktande med att bygga ut området beroende på den instabilitet som rådde, skattetrycket hårdnade och politiken såg ut att gå mot kollektivisering
Detta var ett stort dilemma för storbönderna. I Gammalsvenskby bodde även fem ryska familjer som inte fick följa med svenskbyborna till Sverige trotts att dom ville det. Det var synd om dessa stackare, ni skulle bara ha fått se hur de grät, skrek och svimmade när dom fick beskedet att dom inte skulle få följa med till Sverige. De ryska myndigheterna, frågade dem, varför vill ni åka härifrån, ni är ju ryssar ni är ju hemma här. Överheten hade med stålpenna skrivit och sagt njet och så skulle det förbli.
Takbeläggningarna på husen i byn bestod av plåt, tegelpannor eller vass, jordkulorna hade jordtak. Kyrkan, prästgården, vollost och en del andra byggnader i byn hade plåttak. I byn fanns ett tjugofemtal ekor. Vi hade också en rätt så stor roddbåt som vi rodde med sex par åror. Med den rodde vi över djur för att sälja på marknaden på andra sidan Dnjepr, det var cirka en mil att ro. Marknaden brukade vara den nionde maj och den första oktober. Med båten kunde vi frakta tio till tolv djur samtidigt, båten användes även för att transportera djur, hästar och vagnar över till andra sidan Dnjepr och holmarna på somrarna, med den fraktade man även hem foder från holmarna, den rymde cirka fyra till fem lass. I svenskbyn fanns även före år 1920 347 arbetshästar, 273 unghästar, 483 mjölkkor, 237 ungnöt och mellan 400 och 500 svin, höns, ankor, gäss och duvor fanns det gott om. Spinnrock fanns i varje hem men däremot var det ont om vävstolar. Vi hade en stor piporgel i kyrkan och ytterligare fyra stycken mindre orglar i byn, det fanns 20 stycken tröskverk, 150 trampstenar, 600 vagnar, 3 stycken droskvagnar och ett not.
I svenskbyn hade vi även en polischef (korjattnik) vilken avlönades av staten. Till sitt förfogande hade han två stycken särskilt utvalda bybor, dessa kallades för poliser och var utrustade med polisbricka, deras lön var vad jag mins fem rubel i månaden. Dessa poliser valdes om varje år. På vintern förstärktes bevakningen i byn om nätterna genom att två man av byns manliga befolkning (dessa kallades för apchåd) varje natt avpatrullerade byns område efter en särskilt uppgjord turlista och rapporterade upptäckta incidenter som brand, stöld slagsmål m.m. till poliserna som i sin tur rapporterade till polischefen som gav order om vilka åtgärder som skulle vidtagas, dessa två bevakningsmens arbetspass började klockan nio på kvällen och pågick till klockan fem på morgonen.
År 1917 bröt ryska revolutionen ut och samma år i september månad fick vi se det första flygplanet sväva över byn, det var en stor upplevelse för oss bybor. Den 17 mars avsattes den ryske tsaren Nikolaj Nikolajevich i Petersburg. De första som fick höra budskapet om att kejsaren var arresterad och halshuggen och att friheten var vunnen,

det var soldaterna vid fronten.Tsarens son rapporterades som spårlöst försvunnen. Kronan var förlorad men tyvärr så var friheten ännu inte vunnen den skall först vinnas. Stor oreda uppstod i hela ryssland. Befälen uppmanade sina soldater att inte lämna fronten för den tyska armen tryckte på hårdare och hårdare. Soldaterna svarade, vi har kämpat och krigat i tre år nu och vad har vi fått ut av det? Vi går hem. Efter en tid började även befälen tvivla och stämma in i soldaternas uppror. Till slut sade befälen till sina soldater de som inte frivilligt vill stanna kvar och kämpa mot tyskarna må fara hem men komihåg att friheten ännu inte är vunnen den skall ännu vinnas, därför ta med er all utrustning hem såväl vapen, ammunition, handgranater, kanoner m.m. ta isär vapnen packa dem väl och gräv ner dom och göm dem väl, det kommer en dag när dom kan komma till stor nytta, om inte för er så för våra efterlevande. Kära kamrater glöm inte dessa ord. En sak till mina bröder, riv bort alla gradbeteckningar och utmärkelser, som ni såväl förtjänat, och förstör dem, det kan annars bli er död, för från och med i dag skall allt vara rött. En ny armé skall bildas och organiseras och den skall kallas för den stora röda armén och den skall vinna friheten. Anhängare till den avsatte och arkebuserade tsaren bildar också en borghelig armé som kallas den vita armén, vilken kommer att kämpa för att återupprätta det gamla tsarväldet. Den röde chefen uppmanar sina soldater att hålla sig borta från den vita armén och den vite chefen sade för allt vad ni gör så gå inte in i den röda armén för då är ni förlorade för alltid. Vi satt liksom mellan två eldar. Ja kära vänner nu var den ”kokta gröten stekt” men ingen ville avsmaka den för den var både sur, besk och het och vem skulle tänkas kunna äta upp den? Många miljoner människor fick sätta livet till vid detta grötfat innan gröten var slut. En kort tid kunde man andas ut lite. Nu skulle den nya utlovade friheten genomföras. Den nya tillfälliga karentskiregeringen lyckades inte vinna folkets förtroende. Det rådde anarki i landet och var och en gjorde som han själv ville. För det andra så trängde den tyska armén allt längre och längre in i Ryssland. På våren 1918 avsattes karentskiregeringen och Lenin och Trotski tog över makten. Vad blev följden? Jo framåt hösten 1917 hade flera partier organiserats vilka i större och mindre grupper drog ut för att röva och plundra godsägare och bönder och bränna ner deras gårdar. Även de fattiga fick lida.

Hösten 1917 kom det första rövarbandet till Gammalsvenskby. Det var ett gäng flottister på cirka 100 man beväpnade med gevär, kulsprutor, pistoler och handgranater, De färdades i droskvagnar förspända med två till tre hästar för varje droska. De körde fram till kommunalhuset (Vollost) där stannade de och ungefär tio man steg ur droskorna och gick direkt in i kommunalhuset, där inne satt kommunalchefen (oberchols) med sina tjänstemän, vilka representerade högerkrafterna i byn, och arbetade lugnt och fredligt Oberchols hälsade dem välkomna och frågade vad dom hade på hjärtat. Ja sade deras överste vi är utsända från högre instans för att inkassera pengar för vår vita armés existens. Vi skall slå ner de röda banditerna och dess armé och återinföra den gamla tsarlagen. Man kunde ju inte tro annat än att de var ute i legitima ärenden. Oberchlos frågade vänligt hur mycket pengar är det frågan om? Ja sade översten efter de uppgifter som vi har så skall folkmängden i byn uppgå till tio till tolv tusen personer, det blir tjugofyra tusen rubel. Oberchlos och hans personal svarade ett kort nej till något sådant har vi inga befogenheter. Översten svarade, vilket ni vill eller inte, vi åker inte härifrån förrän vi fått pengarna, senast klockan sex i eftermiddag skall pengarna ligga här på bordet, om inte så gör vi räkningen kort med er, vi sparar inte på några kulor och krut för några förrädare och pengarna ja dom tar vi ändå och sedan bränner vi ner byarna. Oberchlos

kallade ordförandena i de angränsande byarna till ett sammanträde för att diskutera det ställda kravet, men det hjälpte inte ändå, de fick skramla ihop dessa 24000 rubel och lämna över dem till inkräktarna. Överstens gäng körde sedan iväg. På färden genom byn avlossade dom ett och annat skott i luften för att skrämma folket. Ja kära vänner detta var bara början, det skulle komma att hända mycket framöver. Kära barn den kan känna sig lycklig som inte har fått uppleva något sådant och jag hoppas att ni skall slippa det.

År 1918 avsattes den borgerliga karentskiregeringen i Ryssland, nu skulle allt det borgerliga bort, Lenin och Trotski tog över makten och bildade en ny regering på våren 1918. Nu skulle Ryssland bli frihetens förlovade land och paradiset på jorden. Den nya regeringen kallades för arbetarnas och småböndernas regering. Den nya regeringen och även styrelserna i städer och byar ute i landet skulle nu bestå av ledamöter som var arbetare eller småbönder. Det bolchevistiska partiet tog makten och landet kallades för Ryska Förenade Sovjetiska Republiken (RFSR) några år senare ändrades beteckningen till SSSR, Förenade Sovjets Socialistiska Republik. Nu styrdes landet, städer och byar av sovjetfolket och småfolket hade fått sin revansch. Det rådde dock stor oreda i landet, lagar och förordningar efterlevdes inte, var och en gjorde lite som han själv behagade. En del krigsherrar bildade egna krigargrupper, eller rövarband som härjade och plundrade lite som dom ville. I Ryssland fanns stora godsägare som ägde tjugofem till trettio tusen hektar jord, en normal bonde ägde cirka ett hundra femtio hektar, det var något annat än vad vi är vana vid här hemma i Sverige. Dessa godsägare och bönder hade tidigare förtryckt och utnyttjat arbetarna och nu skulle dom få sona sina synder. Landet stod så gott som laglöst och nu började den stora plundringen av gods och gårdar. Gods och gårdar plundrades, brändes ner och ägarna fördrevs.

På våren 1918 kom ett meddelande till gammalsvenskbyns sovjetkommitté att dom skulle sätta igång med uppdelningen av byns jord så att alla skulle få del av den. Skulle inte bönderna gå med på uppdelningen så stod det var och en fritt att bara ta för sig, börja plöja och så var han ville. Även höstsäden skulle delas upp. Skulle någon inte finna sig i deras beslut så skulle sovjet kommittén omedelbart rapportera detta till länssovjet kommittén. Någon överenskommelse om fördelning av jorden mellan bönderna och övriga befolkningen i byn blev det inte så de jordlösa handlade efter de direktiv de fått från högre instans, de tog för sig jord där det passade dem bäst plöjde och sådde, utan att fråga bönderna. Ni kan ju själva tänka er att bönderna inte blev särskilt glada åt dessa åtgärder och hatet växte ännu mer mot de fattiga, de kallades för bolscheviker. Tiden var äntligen inne för de fattiga att få vara med och bestämma. Någon direkt övergripande lag fanns inte. Det var länssovjet kommittén och dess råd samt byarnas sovjetkommitté som bestämde vad som skulle göras och hur det skulle utföras. Var det så att man inte följde deras beslut så blev det krigsrätt och processen gjordes kort. Domen blev oftast en kula för pannan eller en snara om halsen, det var enda rättegången.

Det första Lenin gjorde när revolutionen bröt ut var att släppa flera miljoner fångar fria av vilka en stor del senare kom att ingå i olika rövarband. Lenin hade inte bara revolutionen att tänka på han låg även i krig med kejsar Wilhelms tyska välrustade armé som trängde allt längre och längre in i hjärtat av ryssland nästan utan motstånd. Den nybildade röda armén var ännu alldeles för liten och dåligt utrustad och kunde endast bjuda ringa motstånd. I Ryssland bodde flera miljoner tyskar som var ryska medborgare, dessa såg den tyska armén som befriare och gjorde knappast något

motstånd. Den vita armén kämpade också mot den röda armén dess utom härjade ett otal rövarband i landet. Det rövades plundrades och gjordes sabotage så mycket man bara hann med. Tyskarna i Ryssland hälsade den tyska armén som befriare men vilka skulle befria oss svenskar? Den svenska armén den höll sig på hemmaplan långt ifrån oss, vi hade bara oss själva att lita till. Ni kan nog aldrig fatta hur vi fått kämpa oss fram och ut ur allt elände och påfrestningar, men vårt fädernesland Sverige har alltid funnits i våra fäders och våra egna hjärtan

I det nya styret som skulle omfatta Gammalsvenskby och de angränsande tyskbyarna, vars gemensamma befolkning uppgick till åtta- till tiotusen personer, skulle nu endast inväljas arbetare och revolutionärer. Den nya styrelsen som fick namnet Gammal Svenskby Sälsovjet (på ryska Starosvedskoj Sälsovjet) lokaliserades till kommunalhuset (vollost) i Gammalsvenskby. Styrelsen (sovjetkommittén) bestod av tio till femton ledamöter, två till tre stycken från varje by, däribland även två kvinnor. För bönderna var detta ett dråpslag, att bli styrda av vad dom kallade för barfotafolket, det kunde dom inte acceptera. I smyg organiserade sig storbönderna i svenskbyn och de angränsande tyskbyarna för en attack mot medlemmarna i sovjetkommittén. På eftermiddagen en vacker vårdag 1918, det var fjorton dagar innan den tyska armén vällde in även över Gammalsvenskby, samlade sig dessa storbönder utanför kommunalhuset (Vollost) i vilket sovjetkommittén, som bestod av såväl svenskar, tyskar, ryssar och judar, satt och arbetade i lugn och ro. På ett ögonblick stormade bönderna in i kommunalhuset för att rensa ut de ur deras synpunkt förhatliga sovjetarbetarna som satt där inne. En och en i taget plockades de ut, misshandlades, slogs medvetslösa och blev liggande på marken, sedan bars dom bort och slängdes in i det lilla fängelset som fanns på gården, därefter kom så småningom en fältskär som fick sy ihop deras sår och plåstra om dem, sedan sattes det lås på dörren och vaktmästaren fick se till så att ingen fick vare sig komma ut eller in. Som tillhyggen vid misshandeln använde bönderna dörrbommar, vedträn, stenar ja vad som fanns tillhands. Offren var sönderslagna och blodiga ja det var hemskt att se de stackarna hur de såg ut, misshandlade av oförståndiga svenska, tyska, ryska och judiska bönder. Fältskären ville gå in och se till de skadade men blev stoppad av bönderna som skrek ”ihjäl skall dom skjutas, vi skall ge dom djävlarna för jord och frihet så att de blir nöjda”. Kommunalhuset stod nu tomt och vad skulle nu hända. Hatet mellan bönderna och ”förrädarna” trappades nu upp ytterligare flera steg och var det då så klokt av bönderna att bära sig åt så som de gjorde? Andra dagen klockan sju på morgonen anlände sex bilar till svenskbyn utskickade från staden Berislav. Det var två personbilar och fyra lastbilar med rödgardister vilka var beväpnade med gevär, pistoler, handgranater och kulsprutor och en massa ammunition. Vid infarten till svenskbyn fanns det en liten backe vilken dessa bilar skulle ta sig uppför och det bar sig inte bättre än att två av lastbilarna fick motorstopp i backen hela kolonnen stannade för att hjälpa till och bogsera upp de trasiga lastbilarna uppför backen utom de två personbilarna som fortsatte fram till kommunalhuset. När de gick in i huset upptäckte de att där fanns inte en enda människa där inne, huset var tomt. Då gick dom ut till arrestlokalen slog sönder låset på dörren och släppte ut de sargade fångarna, en del var så medtagna att de knappt kunde gå. Fångarna fick nu berätta för rödgardisterna vad som hade hänt och vilka som hade utfört det. De sargade fångarna fick sedan gå hem. De upproriska bönderna var stolta över vad de åstadkommit och gick omkring och log i smyg. Rödgardisternas ledare återvände med sina två personbilar till den övriga kolonnen som bara stod och väntade på att få order om att

få sätta igång sina operationer för att bestraffa upprorsmakarna och deras anstiftare. Det skulle få regna handgranater in genom de skyldigas fönster och dörrar och utanför skulle kulsprutor grupperas så att ingen skulle kunna smita iväg. Allt gick lugnt och städat till hos rödgardisterna, de stod och studerade listor över vilka som hade varit med i upproret och försökte peka ut var deras gårdar låg för att inte göra några misstag och så att inte några oskyldiga skulle drabbas. Men kan ni tänka er, dessa bönder hade denna dag verkligen mer tur än förstånd. Rödgardisterna var just klara för att sätta igång sina operationer när ett annat rövarband på tre till fyra hundra man stormade in över de tyska byarna och även vår by. Rödgardisterna kände sig underlägsna och drog sig tillbaka, förföljda av rövarbandet. En bit utanför byn tog de dock upp striden med förföljarna, en strid som pågick i två till tre timmar, då fick rödgardisterna se sig slagna och drog sig tillbaka. Rövarbandet tog två bilar som byte och i två slängde de in handgranater och brände upp, de tog också sju stycken fångar. De som hade stupat på slagfältet tog de med på sina vagnar. De sju fångarna transporterades in till svenskbyn och sattes in i vår arrestlokal för att senare vidarebefordras till Berislav där de skulle arkebuseras. Ja vad blev det här för en soppa? Bönderna som på det här sättet hade undkommit sina antagonister och sluppit sona sina ogärningar gick nu och smidde planer på hur de skulle hämnas. De sju fångarna som nu satt i arrestlokalen betraktade de som presumtiva bödlar, de var ju med i den styrka som skulle bestraffa dem och till och med avrätta dem, deras fruar och barn. Bönderna bestämde sig för att dessa sju fångar skulle de på något sätt komma åt och skjuta ihjäl. Var detta beslut verkligen så klokt? Det var ju dom själva som börjat bråket. Ja kära vänner detta var inte slutet utan endast början på den blodspillan som vi skulle få uppleva. Länssovjet kommittén hade återinsatt den av bönderna utslagna sovjetkommittén i Vollost, så nu är det de som styr och ställer igen. Ett par dagar efter striderna kom tre män ut från staden Berislav till Vollost, de kallade även in representanter för de upproriska bönderna. Nu skulle de sju fångarna förhöras och dömas. Bönderna hade redan sin åsikt klar, fångarna skulle arkebuseras, sovjet kommittén yrkade på att dom skulle frikännas och släppas, de tre tillresta männen stödde bönderna och alla sju fångarna dömdes till döden genom arkebusering. Om de gjort sig skyldiga till något brott det vet vi inte, de hade ju endast verkställt de order de fått av sina befäl, stackars dessa fångar. Arkebuseringen påbörjades omedelbart, fångarna fördes ut en och en i taget och ställdes upp emot en vägg därefter avlossades en salva på cirka tio skott och fången föll blödande till marken, så sköt dom ner alla sju fångarna. De som sköt var både svenskar, tyskar och de tre tillresta männen. Jag var endast sjutton år gammal då och jag sade till en av våra svenska bönder ”kära ni vad är det ni håller på med,” men jag fick smyga mig därifrån fortare än kvickt och gömma mig, annars hade kanske även jag fått gå samma väg som fångarna. Utanför kyrkogården grävdes en massgrav i vilken kropparna efter de arkebuserade fångarna slängdes och täcktes över med jord Ordspråket säger ”det man sår det får man också skörda.”

Åtta dagar efter arkebuseringen, när vi en vacker vårmorgon steg ur våra sängar var tyskbyarna och svenskbyn omringade av fyra till fem hundra beväpnade rövare. Ingen kunde vare sig komma ut ur eller in i byarna, alla vägar var spärrade. När det blivit riktigt ljust började rövarna invadera byarna, de tog allt vad dom kom åt, pengar, kläder, silver, guld, smycken, skor, stövlar, hästar och vagnar och det som de inte kunde ta med sig förstörde dom, skåp med porslin vältes omkull och allt gick i småbitar. Nere i vinkällarna drack de sig först fulla och tog med sig så mycket de kunde sedan slog dom ut bottnarna på vinfaten så att vinet flödade på golven femton

till tjugo centimeter högt. Kvinnorna överfölls och misshandlades, de flesta av männen hade gömt sig men rövarna fick ändock tag på en svensk bonde och sex tyskar, vilka de tog med sig när dom klockan fyra på eftermiddagen drog iväg till klostret som låg fem kilometer norr om svenskbyn. Dessa fångar torterades mycket svårt och arkebuserades två dagar senare i klostret. Man fick dock lov att hämta kropparna och begrava dem i sina hembyar. Ni skall inte tro att bönderna blev lugnare efter den här smällen oh nej hatet mot de styrande grodde och blev bara starkare och starkare, den ene tål inte den andre och den fattige fick inte höra annat än att han var en bolsjevik som tog deras jord ifrån dem och delade upp den så att alla fick en liten bit, det skall ni få ångra. Det var ju inte vårt fel att jorden delades upp, det var ju landets nya lag och förordning som tvingade oss till att göra så och det hade både de och vi att rätta oss efter.

En vacker vårdag i början av maj 1918 väller den tyska armén in över vår by och ett par dagar senare arresteras hela sovjetkommittén och spärras in i arrestlokalen. Allt gick ganska städat tillväga, utan några avrättningar. Hela sovjetkommittén frigavs utom en svenskbybo vilken, av tyskarna, ansågs som den största syndabocken bland hela sovjetstyret, han skickades vidare inåt Tyskland för ytterligare förhör. Efter cirka fyra månaders bortavaro återkom han till byn till hustru och barn. Han talade ogärna om vad han hade varit med om utan gömde det i sitt hjärta och bidade sin tid, och han behövde inte vänta så länge. I oktober månad 1918 fick tyska armén dra sig tillbaka och lämna Ryssland. England och Frankrike hade förklarat krig mot Tyskland och tyskarna var nu tvungna att åka hem och ta upp kampen mot dessa länder. Under den tyska ockupationen hade de borgerliga tagit makten och styrde nu efter de gamla lagarna, nu hade bönderna åter makten i sina händer. När den tyska armén drog sig tillbaka från svenskbyn och de tyska byarna så överlämnade tyskarna en del vapen till de tyska och svenska bönderna så att de skulle kunna försvara sig mot banditerna, det var tre till fyra tusen gevär, ett antal kulsprutor, ammunition och en del andra saker. Dessa vapen skulle delas ut till befolkningen så att de skulle kunna försvara sig mot inkräktare. Bönderna började nu verkställa utdelningen av dessa vapen, men det var endast de som enligt den gamla ordningen varit jordägande bönder som fick några, de fattiga som de kallade för bolsjeviker kunde de inte lita på, de var rädda för att dom skulle kunna använda vapnen emot dem om tillfälle gavs, och det var heller ingen fattig som fick något vapen sig tilldelat. Bönderna hade fortfarande makten ock styret i sina händer och nu hade de även vapen så att de kunde försvara sig, men vi sade åt dem ”ropa inte hej förrän ni hoppat över bäcken”.

Cirka fjorton dagar efter det at den tyska armén hade dragit sig tillbaka blev svenskbyn och de tyska byarna åter igen anfallna av ett rövarband. Tack vare vapnen som tyska armén lämnat efter sig kunde de svenska och tyska bönderna försvara sig och driver anfallarna på flykten, efterlämnande några stupade som fick grävas ned. Det är inte långt emellan överfallen och i dag anfalls våra byar igen. Efter häftiga strider under tre till fyra timmar hade de röda banditerna besegrats och bönderna kunde utropa sig som stolta segrare. Sådana mindre överfall förekom ganska ofta, men alltid lyckades vi försvara oss och driva inkräktarna på flykten. De anfallande banden började bli allt större och större och överfallen började komma allt oftare och oftare och påtryckningarna blev allt hårdare och hårdare. En dag kom tre stycken röda banditer in till svenskbyn och bad att få skjuts till klostret, ja sa de styrande i vollost det kan ni väl få men kusken, hästarna och vagnen skall vara tillbaka här i svenskbyn senast klockan sex i eftermiddag, banditerna lovade på heder och samvete att så skulle

ske. Det var en tysk som fick uppdraget att skjutsa dem till klostret och de for iväg. Klockan blev sex men ingen kusk, hästar eller vagn syntes till. Andra dagen på morgonen kom en munk från klostret ner till svenskbyn och berättade att ett rövarband för närvarande härjade i klostret och att vår kusk skulle bli arkebuserad klockan tolv i dag, hur stort detta rövarband var det visste han inte. Ni må tro att nu blev det fart på de svenska och tyska bönderna, inom en tid av tre timmar hade de skramlat ihop och organiserat en styrka på två hundra man, en del män fick dessutom stanna hemma och hålla vakt kring byarna. Alla dessa två hundra beväpnade män red på hästar eller transporterades på slädar upp till klostret. Just vid den här tiden befann sig två rikssvenskar, vid namn Nilsson och Rasmusson på besök i svenskbyn, även dessa blev tilldelade gevär och deltog i befrielsen av vår kusk. Den svensk-tyska styrkan omringade klostret från tre sidor och gick sedan till anfall mot rövarbandet inne i klostret. Banditerna försvarade sig tappert men efter tre timmars ihållande strider fann de för gott att ge upp och i oordnade former dra sig tillbaka. Vår kusk återfanns varande vid liv men av hästar och vagn syntes inte ett spår. Banditernas numerära styrka uppskattades ha uppgått till tre hundra man, av dessa stupade sjuttio stycken under striderna medan den svensk-tyska styrkan klarade sig utan förluster eller skadade och tog en kulspruta som krigsbyte. Tre dagar efter ”klosterkriget” tog Nilsson sin ”Matts ur skolan” och lämnade Gammalsvenskby. Han for iväg till Turkiet där han enligt uppgift ägde en separatorfirma. Rasmusson stannade däremot kvar i byn tills vidare. När bönderna gav sig iväg till klostret för att befria vår kusk så var det en och annan av dem, som mot betalning försökte värva arbetare för att ta deras gevär och ersätta dem under striderna. Nöden var stor bland arbetarna och vad gör man inte för pengar, så det var en del arbetare som nappade på erbjudandena, ja då var dom helt plötsligt betrodda att bära vapen.

Röran blev bara större och större och värre och värre. År 1919 på våren i mars månad anfaller ett band på ett tusen sjuhundra man svenskbyn och de tyska byarna. Svenskarna och tyskarna satte sig åter till motvärn och kämpade för sin frihet. Striderna började klockan tre på eftermiddagen och pågick hela natten så gott som utan uppehåll. På morgonen vid gryningen drog sig fiendestyrkan tillbaka till en ryssby längre bort. Enligt uppgifter som vi fick senare så hade fiendestyrkan förlorat tre hundra man i stupade och en hel del skadade. Våra egna styrkor klarade sig utan förluster och skador. Inte heller denna gång lyckades de röda banditerna bryta igenom våra spärrar. Klockan elva på förmiddagen fick vi se en droska komma körande in mot en av de tyska byarna. Det var rödgardisternas femmannadelegation, som under vit parlamentärflagg, var på väg till byarnas råd i vollost för förhandlingar om fredlig uppgörelse med folket i svenskbyn och de tyska byarna. På den vita flaggan får man inte skjuta så de släpptes igenom spärren och kom fram till vollost i Gammalsvenskby där det styrande rådet satt och arbetade för fullt. Den röda delegationen erbjöds slå sig ner och ta plats vid rådsbordet, vilket de gjorde, sedan tog rådsordföranden till orda och frågade, vad har ni på era hjärtan? De svarar att vi har kommit för att förhandla och våra krav är för det första, att ni kapitulerar och lämnar ifrån er alla era vapen och ammunition. För det andra, alla som deltagit i striderna mot oss och våra kamrater i de röda partierna skall omedelbart utlämnas till oss. För det tredje, även de som deltog i utslagningen av sälsovjet i detta hus skall utlämnas och för det fjärde, alla som deltog i ”klosterkriget”, där sjuttio av våra röda gardister stupade, skall utlämnas till oss. Allt detta som vi nu här har begärt skall vi ha annars jämnar vi alla dessa fyra byar jäms med marken och bränner allt som finns. Beslut angående denna vår begäran skall vara

klar inom en timme. Till att börja med sa rådet och folket nej till rödgardisternas krav och motiverade det med att, vi har ingenting emot er, vill ni gå eller köra igenom våra byar så får ni mer än gärna göra det men ni får inte lossa ett endaste skott när ni närmar er våra byar eller när ni kör genom dem, kom ihåg det ni rödgardister, ni får heller inte röra någon eller något i byarna. Anfaller ingen oss så kommer inte heller vi att avlossa något skott och inte heller kommer vi att göra någon annan illa det garanterar vi. Den röda delegationens svar var obevekligt kort och gott njet. Rådet och folket blev vankelmodiga. Ammunitionen började ta slut och man hade inte mycket att sätta emot. Svenskarna beslutade att lämna ifrån sig alla gevär, en kulspruta och all ammunition som fanns kvar men några människor kommer vi inte att lämna ut. Vi hade blott dessa vapen för eget försvar, vi anföll ingen utan enbart försvarade oss. Ja män sa de röda ert försvar gjorde att vi förlorade tre hundra man i stupade på slagfältet. Ja män det var inte vårt fel svarade vi, ni behövde inte anfalla oss ni får skylla er själva. Vi vill inget ont vare sig mot er eller någon annan, vi önskar inget annat än att få leva i fred. Vi försvarade oss framgångsrikt mot många anfall och lyckades alltid skrämma fienden på flykten och turligt nog så slapp vi undan förluster i människoliv, blott ett par tyskar och en svensk blev lätt sårade. Vi genomförde inga egentliga anfall utom vid några få tillfällen när vi blev tvungna till det för att rädda livet på några av våra bybor, inte annars. Vi satt bakom våra murar och i våra diken och höll vakt, så att vi inte skulle bli överraskade om någon skulle komma på tanken att anfalla oss. Ja nu blir det nog säkert ett nytt blodbad i vår by också. Klockan har nu hunnit bli tolv på dagen och den röda förhandlingsdelegationen lämnar vollost i Gammalsvenskby och åker tillbaka till sitt röda förband. Men innan de ger sig av säger dom, klockan två i eftermiddag kommer tre stycken av oss tillbaka hit till svenskbyn och hämtar alla vapen och ammunition, såväl svenskarnas som tyskarnas, det lär finnas 1500 gevär, 24 kulsprutor och handgranater. Kulsprutor hade vi endast två stycken för alla tre byarna tillsammans och handgranaterna var slut. Alla vapen som fanns kvar samlades ihop byavis och lastades på vagnar. Klockan två kom tre rödgardister, en till varje by, för att hämta de ihopsamlade vapnen. Hästarna var redan förspända framför vagnarna och transporten kunde påbörjas. Rödgardisterna som skulle leda transporten svor, var arga och förgrymmade ja det var hemskt att lyssna på dem, de tre red i täten för transporten. Läraren Kristoffer Hoas gick fram till dem och frågade om han möjligen kunde få åka med transporten för att få tala med deras chef. Han följde med transporten till en rysk by som hette Dremalovka, hans avsikt var att försöka medla och lätta på spänningarna mellan de röda och byns befolkning. När väl transporten var framme och Hoas klev av vagnen och talade om vem han var, varifrån han kom och vad han ville, då drog de röda strax fram sina blanka sablar ur baljorna och hotade att döda honom, Hoas bad deras överste om att få säga endast några ord sedan kunde de få avrätta honom om de ansåg att han förtjänat det. Ja sa dom säg nu fort vad du har att säga. Kära kamrater sade Hoas, för det första är vi inga tyskar, det är ni visst svarade de, nej sade Hoas vi är svenskar, har ni inte hört eller läst historien om Karl XII, som krigade mot Peter den store vilken var kejsare i ryssland och även grundlade Petersburg. Karl XII han var Sveriges konung på 1700-talet, han var ända nere i Poltava och härjade. I Poltava levde på den tiden en dam som kallades för Maseppa, hon påstods kunna trolla och hon hade trollat fast de svenska kanonerna så att det inte gick att skjuta med dem, dessa kanoner sägs visst stå kvar på samma ställe även i dag. Vi är många av Karl XII folk som togs till fånga och senare skickades ner till Gammal svenskby. Fortfarande står vakterna kring Hoas med sina blanka sablar

dragna, ännu har ingen ändring skett, livshotet kvarstår och vakterna väntar bara på order. Hoas fortsätter sitt tal: vi svenskar är glada för den utlovade stora friheten och vi vill liksom ni hjälpa till att förverkliga den så att det blir en verklig och säker frihet för alla människor i hela Ryssland och mest för de nedtryckta i landet. Då kanske även vi svenskar kan få rätt att återförenas med vårt fädernesland. Våra förfäder försökte ett par gånger under tsartiden men fick avslag med motiveringen att ni är ju ryska medborgare och tillhör vårt folk och kom inte med några flera ansökningar för det betraktar vi som förräderi, det betraktade vi som ett sorgligt svar från tsarregeringen. Efter dessa slutord och en bön: skona mig och mitt folk käre vän, såg jag hur temperaturen sjönk hos ledaren, sade Hoas, han kommenderade sabel in och vakterna fick gå ut, sedan var allt vänligt och lugnt och Hoas fick åka hem till svenskbyn med livet i behåll.
Mina vänner ännu var allt inte över. En timma efter Hoas återkomst till byn så vällde ett stort rövarband in över svenskbyn och de tyska byarna, de sköt på människor, hundar och allt som kom i deras väg, det var ett förskräckligt skjutande. Under tiden Hoas var borta och förhandlade med de röda så hade den manliga befolkningen i byarna gått under jorden, de gömde sig i halmstackar, axbodar, axhögar, ute på holmarna och lite över allt. När inkräktarna inte fick tag på männen och deras söner så var det kvinnorna som fick lida de överfölls och misshandlades. Även en rikssvensk vid namn Rasmusson var vid den tiden nere i svenskbyn den stackaren hade gömt sig i ett gammalt hus där halmtaket hade rasat in. Där inunder halmen låg han när, som han sade, stockryssarna sköt sina kulor så att det visslade omkring honom, men turligt nog så klarade han sig oskadd från äventyret, ja han fick verkligen se hur det gick till. Rasmusson var dräng hos kyrkvärden Buskas och en liten tid efter denna kalabalik lämnade han svenskbyn och reste hem till Sverige där han ägde en stor gård nere i Skåne, vilket vi fick reda på efter hemkomsten till Sverige. Ja den stackaren han fick uppleva mycket här nere i frihetens land, i de hetaste timmarna där kulregnet var dagens lösen.
Rövarbandet skonade ingen vare sig fattig eller rik, förödelsen och armodet drabbade nu även de rika och kanske dessa allra mest för där fanns det något att ta. Detta gjorde att de förmögnas hustrur och barn tog sin tillflykt till de fattigas usla hus och jordkulor. Nu helt plötsligt hade de fattiga blivit rumsrena och betraktades som bra människor, nu som först fick vi höra att även vi var deras systrar och bröder, förut kallades vi för de barfota djävlarna, men nu höll de sig inte för goda för att bo i de fattigas usla bostäder nu kunde man till och med lyfta på hatten eller mössan och hälsa på en fattig, vilket inte gick för sig tidigare.
Rövarbandet skyr inga medel nu var plundringarna och dödandet i full gång även i svenskbyn. Den som har geväret i sin hand han har även makten och sina egna lagar. I släptåget på rövarbanden kom deras anhöriga, fruar, barn och föräldrar med grimmor och rep i händerna, de tar hästar och kor och leder iväg med dem, de lastar möbler, husgeråd, skinkor, korvar, säd, kläder, skor, vinfat ja allt av värde på vagnar och fraktar hem det till sig utan hänsyn. Ja så går det till i ett land där det råder anarki, var och en tar saken i egna händer och gör som han vill. Var glada ni som har sluppit uppleva något sådant. Framåt eftermiddagen lämnade rövarbandet byarna för att komma igen nästa morgon, så höll de på i tre dagar för att sedan försvinna.
En efter en vågade nu manfolket börja krypa fram ur sina gömmor och efter åtta dagar var alla som gömt sig tillbaka i byn igen. Nu var det att ta itu med uppröjningen men först och främst att ta hand om och begrava de som dödats under plundringen. I

svenskbyn var det tre män, två gifta och en ogift, som hade fått sätta livet till och sorgen var stor. I de tyska byarna var det flera som dödats och några som sårats. Det hade sannolikt blivit många fler dödade om inte den manliga befolkningen hade gömt sig. Medlemmarna i den sovjetkommitté som bönderna tidigare hade slagit ut, gömde sig inte utan stannade kvar i byn under plundringståget, de blev skonade och inte heller plundrade. Ja rättvisan har sin gång även om den låter vänta på sig ibland. Ja kära vänner i farans och nödens stund ber man Gud om hjälp, Guds budord borde man alltid ha i sina tankar och älska sin nästa som sig själv, oavsett ras, börd, ställning i samhället, etnisk tillhörighet, färg eller nationalitet, vi är alla systrar och bröder, om vi gjorde det så skulle inte sådana hemska händelser behöva inträffa. Varje människa bär ansvar för sina handlingar. Uppträd mot dina medmänniskor så som du vill att dom skall uppträda mot dig, ta hänsyn till och hjälp varandra i alla situationer.
Läraren Hoas som sedermera blev präst i Gammalsvenskby 1922 han ägde talets gåva han, det räddade både honom och oss andra ur många svåra situationer. Han var en av de få som inte gömde sig när de röda banditerna härjade i vår by och krävde att få pengar och vapen. Han blev utsatt för stora påfrestningar ja till och med uppställd mot en vägg och skulle arkebuseras, men på något konstigt sätt klarade han sig alltid ur de allvarliga situationerna. Sådana här mindre rövarband hade via att göra med ända fram till april 1920.
Varje dag hörde man rykten om att den reguljära röda armén var på marsch söder ut från det inre av Ryssland ner mot Ukraina, men även denna armé stötte på stora svårigheter och motstånd i form av röda friskaror och den borgerliga vita armén vilken kunde dyka upp lite över allt, man fick kämpa sig fram meter för meter och rensa ut motståndare, och det tog tid. I Ryssland fanns många partier som kämpade om makten några av de starkaste var: Pekbjorovze, Chochin, Menschevike, Bolschevike, Spartakovze och Machnå. Det var inte nog med att den reguljära röda armén hade att kämpa mot dessa inhemska motståndare, även utländska inkräktare passade på tillfället att anfalla Ryssland vid denna tidpunkt. I slutet av maj 1919 landsteg generalerna Djiniken och Vlasov med sina vita arméer på halvön Krims nordvästra kust i närheten av staden Sevastopol och generalen Koltchak anföll med sin armé norrifrån in över Sibirien och Uralbergen. Arméerna som landsteg på Krimhalvön avancerade ganska snabbt och efter fjorton dagar hade de nått ända fram till floden Dnjepr. De röda förbanden hade inte hunnit gruppera sig till försvar så det blev en ganska lätt uppgift för de vitas arméer att ta sig över floden med hjälp av båtar och fältbroar och sedan avancera mot Moskva. Nästan framme vid målet stötte de på hårdnackat motstånd från den reguljära röda armén. Undehållstransporterna från utlandet hade stoppats och de vita arméerna fick nu stora svårigheter att få fram ersättning och underhåll till sina trupper. Den röda armén var välorganiserad och välutrustad och lyckades motstå och tvinga de vita generalernas arméer till reträtt. General Koltchaks armé som anföll norrifrån blev också stoppad av den röda armen och jagad på flykt in över den kinesiska gränsen. Ja nu var de tre vita generalernas sargade arméer slagna på flykt. General Djinikens och Vlasovs sargade arméer drog sig tillbaka söderut till samma ställe där de en gång landsteg på halvön Krim vid Svarta havet i närheten av Sevastopol, där de lastades i båtar och försvann ut till havs undan sina fiender.
I april 1920 landsteg general Vrangel med sin armé åter igen på halvön Krim vid Svarta havet. Hans armé var utrustad med tanks. Det var första gången som vi och ryssarna fick skåda ett sådant monster. Vrangels arme avancerade ganska snabbt och i

mitten av maj var han framme vid floden Dnjepr där han stannade upp. Mitt emot på andra sidan floden låg Gammalsvenskby i stridernas centrum, alla anfall och reträtter gick genom byn. Vrangel har nu stannat upp och grupperat sig på den östra sidan av floden och den röda armén på den västra i vår by och de tyska byarna. Den röda armen var till att börja med inte så stor men i början på juni fick de förstärkning så att den uppskattningsvis uppgick till sextio tusen man. Ja det var så fullt av soldater så att man nästan inte kunde ta sig fram. Alla soldater och hästar skulle ha mat och militären beslagtog allt som fanns. Man tog all säd som fanns i magasinen till bröd åt sina soldater och foder åt hästarna, man slog även av många hektar grön säd på stäppen som foder åt hästarna, man tog i beslag och slaktade alla grisar, kor, gäss, ankor och höns utan att vi hade något att säga till om, det var bara att tiga om livet var en kärt, och något betalt det fick vi inte. Efter sådan skövling och förstöring kunde det ju inte bli annat än hungersnöd. Här i våra byar stod fronten från maj månad ända till början av oktober, så ni kan tänka er att det inte fanns mycket mat kvar åt oss bybor, det var slut på allt. 1919 var egentligen ett bra skördeår, men för oss blev ju nästan allt förstört. Längre in åt landet hade de inte lidit så mycket av kriget och kunde ta vara på sin skörd.
I oktober 1920 satte den röda armen igång sitt anfall mot den vrangelska vita armen på andra sidan floden Dnjepr. Efter två dagars strider gav den vrangelska armén upp och den röda armén gick över floden till andra sidan. Förödelsen i vår by var hemsk att se, tre hus hade träffats av granater och var mer eller mindre förstörda. Även vårt hus hade fått en fullträff men som tur var fanns ingen hemma vid det tillfället. De här kritiska dagarna befann sig största delen av befolkningen ute på stäppen och de få som var hemma satt nedkrupna i sina källare för att skydda sig mot kulor och granater. Nu är det lugnt i byn igen och inga soldater syns till.
Den vita armén drar sig tillbaka etappvis och bjuder hårdnackat motstånd mot röda armén som tränger på söderut. Det utkämpades tre hårda slag innan general Vrangel gav upp, det första vid Dnjeprn det andra vid staden Perekop och det tredje vid Sevach vid den stora saltsjön på halvön Krim. Vid striderna vid Perikop och saltsjön deltog även jag och ytterligare några bybor. Här var det ett förskräckligt blodbad, striderna pågick en hel vecka tills de vita fick ge vika. Sedan förekom endast småstrider här och där. När röda armén kom fram till Sevastopol på Krim så hade Vrangel, hans stab och alla högre befälhavare lämnat sitt förband och satt sig i säkerhet, inte en enda båt fanns i hamnen allt var rensat. Nu kunde de återstående spillrorna av den vita armén inte komma längre, utan enda utvägen var att ge sig till fånga eller duka under för kavalleriets och kosackernas sablar och dom lät sig tas till fånga. Det var tusentals fångar som de röda tog. Fångarna kläddes av så att de endast hade underkläderna på sig, en del var barfota och en del saknade huvudbonad, sedan släppte man dom fria och de fick ta vägen vart de ville. Ja är det inte hemskt att ställa till krig för att plåga varandra. Tack och lov nu var hela Ryssland rensat från rövarband och de utländska inkräktarna, nu är alla fiender slagna och utrensade från Ryssland, men det skulle snart komma att hända andra saker. Röda armén hade segrat och den röda fanan vajade över frihetens land Ryssland och nu borde det väl bli fred. Lenin och Trotskij hade nu tagit makten i sina händer. Lenin blev nu den store ledaren och Trotskij befälhavare över den samlade ärorika röda armén, men landet var härjat, skövlat och sönderskjutet, bebyggelsen var nedbränd, gruvorna stod under vatten eller så brann dom och oljekällorna stod i brand. Det tog nästan ett helt år innan den bolschevististiska socialistiska regeringen blev klar och kunde stadfästa lagar och förordningar så att det

nya socialistiska styresskicket kunde börja fungera. Den nya regeringen skulle vara småfolkens regering i vilken även arbetare och småbönder valdes in. De nya lagarna skulle bli demokratiska och gynna småfolket

Som jag tidigare sagt så deltog jag själv i fälttåget med röda armén från Gammalsvenskby ned över Krimhalvön och fram till Sevastopol, inte som soldat men som kusk. Jag och flera med mig blev av de röda befälhavarna tvingade att spänna, den sista hästen vi hade, för vagnen och utan knot följa med den röda armén på deras uppdrag. Det var bara att tiga och lyda order annars gjordes processen kort med en. Jag ville ju veta hur långt jag skulle köra eller hur länge jag skulle vara borta. Det svar jag fick var att jag skulle vara borta tills hela Krimhalvön var erövrad och rensad från de vrangelska banditerna. Jag var borta från oktober månad 1920 till den 15 december samma år, då hade man intagit Sevastopol. Dagen efter gick jag till min överste och bad om att få åka hem, han verkade vara på gott humör denna dag, bara för att du är svensk och har skött dig bra så skall jag låta dig få din önskan uppfylld sade han. Han skrev ut ett papper på att jag fick återvända hem med hästar och vagn och skrev under med sitt namn, sedan sade han det är 20-25 mil till Gammalsvenskby. De andra byborna fick fortsätta på väg mot Jalta.

På morgonen den 17december 1920 körde jag iväg från Sevastopol med mina hästar och vagn, egentligen så var det bara en häst som var min den andra tillhörde en annan svensk i byn, jag körde hela dagen utan mat vare sig till mig själv eller till mina hästar. Framåt kvällen kom jag fram till en stor rysk by, där stannade jag upp för hästarna var trötta, hungriga och törstiga och själv var jag hungrig och genomfrusen. Jag stegade in till en av de ryska bönderna och frågade om jag kunde få en bit bröd och lite foder åt mina hästar. Bröd går inte att uppbringa sade ryssen, men lite kålsoppa fick jag och lite dåligt foder till hästarna, det fick jag. Det var kallt men ingen snö. Sen började vi prata och jag försökte ställa in mig lite grand hos bonden. När han fick klart för sig att jag var svensk då blev det annat ljud i skällan, då blev jag erbjuden att få ligga kvar över natten och fick ställa in mina hästar i hans stall och de blev utfodrade med fint foder, själv blev jag inbjuden på te och fint bröd, skinka och hembränd snaps, ja vi hade riktigt trevligt. Hör du svensk, sade han till mig, det är alltid bättre att ha hundra vänner än att ha hundra kronor, därefter beskrev han vägen för mig hur jag skulle köra så att rödgardisterna inte skulle kunna lägga beslag på mig och mitt ekipage igen. I dag har du kört fyra mil sade han, kör du två dagar till så hinner du nog fram till Perekop på gränsen till Krim och därifrån så har du kvar mellan sju till åtta mil fram till Gammalsvenskby. När jag gav mig av klockan fem på morgonen så fick jag matsäck med mig och foder åt hästarna. Sedan körde jag hela dagen lång och på kvällen kom jag fram till en ny rysk by, jag knackade på hos några av bönderna och bad om logi åt mig själv och att få ställa in mina hästar under tak, den första och den andra sade nej men den tredje tog emot oss och vi fick stanna över natten. Nu var jag riktigt arg, det såg ut som om ingen ville ta emot oss. På detta ställe fick jag ingen mat, jag hade ju matsäck med mig från det förra stället så jag klarade mig ju ändå. Klockan tre på morgonen körde jag vidare. Vägen kände jag igen, jag körde hela dagen och på kvällen klockan nio kom jag fram till Perekop, här kände jag mig hemma. Här körde jag direkt in till en bekant ryss hos vilken jag var inkvarterad en hel vecka innan vi gick över gränsen till Krim på vägen ner. Här fick jag både logi och mat åt både mig och mina hästar över natten. Under röda arméns marsch ner mot Krim utkämpade den en rasande strid när de intog staden Perekop, armén stannade upp en vecka där innan den fortsatte sin offensiv ner över Krim. På slagfältet låg tusentals stupade soldater

övergivna. Mina stövlar och kläder var trasiga och utslitna och lika så var det med ryssen, så vi fick för oss att vi skulle ekipera upp oss lite grann. Vi gick ut på slagfältet och drog stövlarna av några av de stupade soldaterna och lika så med kläderna, de hade ju inte längre någon användning för dom. Jag kunde inte ta mer än jag kunde klä på mig, för jag hade ingenstans att gömma grejorna men ryssen förság sig med lite mer. Ja nöden har ingen lag. Detta utgör en liten parentes. Klockan sex på morgonen for jag iväg, jag körde hela dagen och på kvällen kom jag fram till byn Lill Majatchka, en rysk by som jag kände igen sedan tidigare och här hade jag några bekanta. Jag körde in på en av gårdarna och spände ifrån hästarna, då kom bonden ut och bjöd in mig på mat och dryck och där fick jag stanna över natten. Nu hade jag ännu tre och en halv mil kvar till Gammalsvenskby. Följande morgon gav jag mig iväg igen och klockan två på eftermiddagen var jag framme vid floden Dnjeprs östra strand vid köpingen Kachovka. För att komma in till staden Berislav måste man ta sig över en bro. I dag är det den 24 december, julafton, och jag hoppas att jag skall kunna ta mig hem till kvällen, men det är osäkert. Över allt vimlar det av rödgardister. När jag kom ner till bron blev jag stoppad av vakter som kontrollerade mina papper, vakterna pratade med varandra och sade att vi behöver ytterligare ett par vagnar, men när de fick klart för sig att jag var från Sjelo Starochvedskoj (Gammalsvenskby) sade dom: ja åk då så att du hinner hem till kvällen.” Jag tackade på ryska ”spasiba tavaritche” och sedan fortsatte jag över bron upp mot staden Berislav. När jag kommit halvvägs in i staden blev jag stoppad av en ridande rödgardist, han var något slags befäl och beväpnad. Han frågade mig vart jag skulle och jag svarade att jag skulle hem till Gammalsvenskby, jag har varit ute och kört åt röda armén i två månader och nu har jag fått tillstånd att fara hem, jaså sade han, när tror du att vi får åka hem? Vänd om och kör in här på gården skrek han som en galning, för i morgon skall vi köra söderut till Kerson, Nikolajev och Odessa upp emot rumänska gränsen för där pågår ännu kriget för fullt mot den vita armén och rövarnästen. Inga böner hjälpte så jag körde in på gården, spände ifrån hästarna, gav dem ordentligt med mat sen klappade jag om dem och sade ”farväl mina kära hästar och kamrater ja adjö med er och tack för allt som varit” När det blev mörkt smög jag mig ut och traskade ensam iväg mot Gammalsvenskby. Tyvärr var jag inte ensam i mina kläder jag hade massor av kamrater av det mindre angenäma slaget med mig på vägen hem, det var löss. På julafton klockan åtta på kvällen var jag hemma i svenskbyn igen. När jag träffade den bybo som var ägare till den andra hästen och berättade vad jag varit med om sa jag till honom att nu måste du åka in till stan, ta hand om hästarna och köra åt röda armén, men det ville han inte och inte for jag tillbaka heller så den vagnen och de hästarna såg vi aldrig mer. Jag var inte den ende som gjorde så, det var tusentals som gjorde likadant, bara för att få behålla livet och det var långt ifrån alla som återvände till sina hemorter med livet i behåll.

I Gammalsvenskby finns det kvar endast ett trettiotal arbetshästar och ett hundratal unghästar samt cirka 150 mjölkkor, kalvar och kvigor finns nästan inga kvar och lika så med vagnar, grisar finns ett femtital och här och där kan man få syn på en höna. Våren är nu i antågande men vi har inget utsäde, den lilla areal av höstsäd som såddes i höstas har under vintern frusit bort, det syns endast ett grönt strå här och där och hungersnöden står för dörren. Vi bad myndigheterna om utsäde men de hade inget att ge oss och inga andra heller för landet var skövlat av banditer och frontsoldater, kamrater ni får försöka klara er själva så gott ni kan var svaret vi fick. Ja vad skall vi ta oss till och vad skall det bli av oss? Här får jorden bli liggande osådd, det var det

allmänna samtalsämnet i byn.
Under inbördeskriget blev jag arresterad tio gånger. Två gånger blev jag uppställd mot en vägg för arkebusering men alltid var det någon som i sista ögonblicket kom och skrek ”vänta vi skall förhöra honom ytterligare en gång”. Men hur det än var, med Guds hjälp, klarade jag mig ifrån allt med livhanken i behåll. Förhörsmetoderna i Ryssland varvades med frågor och tortyr så visst blev man plågad och fick ta emot mycket stryk. Det var inte bara jag som blev utsatt för dessa förhörsmetoder nej det var flera andra bybor som också råkade ut för samma behandling. En dag blev tjugo bybor arresterade, jag och ytterligare två svenskbybor satt redan i fängelset när dessa tjugo slängdes in i samma fängelse. Här satt både svenskar, ryssar, tyskar, judar och även ryska kvinnor och alla i samma lokal. Fängelset utgjordes av en kall källarlokal med några små, små fönster upptill och utan värme och belysning, det var kallt och vi fick sitta och ligga tillsammans på det kalla golvet utan något liggunderlag, ja det var hemskt må ni tro. Tack vare lössen som inte gav oss någon ro att sova så klarade vi oss från att frysa ihjäl. Den mat vi fick var en mark ojäst bröd per dygn och vatten. För att förrätta våra naturbehov så blev vi i bästa fall under bevakning utförda till ett dass eller så satte de in en tunna i fängelselokalen och så fick man göra sina behov i den. Det hände ofta att tunnan på morgonen var så full så att den rann över. Det var de arresterade som själva fick bära ut tunnan, tömma den och sedan bära tillbaka den igen. En natt tog dom ut ur vårt fängelse 29 ryssar varav en kvinna samt en svenskbybo vilka alla arkebuserades. Offren begravdes på platsen för arkebuseringen. Alla de arresterade svenskbyborna utom en fick återvända hem. På det hela taget klarade svenskbyborna sig ganska bra genom hela inbördeskriget 1917-1920 vad som gäller förluster i människoliv. Fem svenskbybor blev skjutna och två stycken försvann spårlöst. För de tyska byarna gick det sämre, de led bra mycket större förluster än svenskarna. Vi kämpade för vår frihet och även för er hemma i Sverige, vi visade ryssarna att svenskarna inte är goda att tas med.
Sämre och sämre tider går vi till mötes. Våren 1921 är nu inne och mörkt ser det ut. Den nya regeringen ser ut att börja fungera men landet är skövlat och härjat, det finns ingenting att få, regeringen har inte ett sädeskorn att lämna ut till utsäde. Höstsäden har nästan helt förstörts av vinter kylan och i vår har endast tre hundra hektar besåtts, nio hundra hektar ligger obrukade. I början av maj fick vi ett välkommet regn och våren såg ganska bra ut men sedan blev det torrt och vi fick inte något regn förrän i halva oktober och det var allt för sent. Ja varmt var det denna sommar det kunde vara upp till fyrtio- fyrtiofem grader i skuggan. Jorden var sönderspruckem av värmen på samma sätt som den annars brukade bli av kölden på vintern. Tog man och skrapade ihop en liten hög av mylla och körde ner en tändsticka i den och höll den där i en minut så tände den. Mitt på dagen kunde man inte gå barfota. Träsken och småsjöarna torkade ut, brunnarna sinade och fisken dog för vattnet var för varmt. Det ser mycket illa ut. Vad skall vi göra och vad skall vi ta oss till. Kära barn hungersnöden och hungersdöden klappar på våra dörrar, ja han stiger in vilken minut som helst, ni ser skördetiden är inne men ingen av oss i svenskbyn eller i övriga Ukraina behöver ta fram lien eller några andra skördeverktyg för det finns inget att skörda, allt har torkat bort, fanns det något enstaka strå med något sädeskorn på så åt stäppråttorna och fåglarna upp det. Man fick inte så mycket som utsädet tillbaka, varken säd eller halm. Lika illa var det med potatis, frukt och grönsaker. Bladen på fruktträden ramlade av mitt under sommaren och hundratals fruktträd torkade bort, det ser ut som om en präriebrand dragit över området. Hungersnöden har nu trängt in i våra hem, barnen

gråter och ber sina föräldrar om något att äta för de är så hungriga och förstår inte vad som pågår. Ja även vi föräldrar är förtvivlade och gråter över att vi inte har något att ge våra barn men vad skall vi göra? Några familjer har ännu några husdjur kvar men minst hälften av befolkningen har ingenting att tillgå. Nu återstår bara att slakta sista hästen, grisen och kon och sedan lägga sig ner och vänta på döden, de som inte har något att slakta får redan nu livnära sig på en sorts syrliga blad som sitter på en ranka vilken växer ute på holmarna, de bladen kallade vi för sirar. Dessa blad kokade vi tillsammans med fisk till en fisksoppa som vi kallade för sirvälling. Vintern är nu i annalkande och det går inte längre att få tag på sirar, i stället får man nu gräva efter ett slags rötter ute på holmarna och koka för att stilla den värsta hungern, men rötterna är beska och barnen kan inte äta dem, vi vuxna åt men inte var det gott, men tänkte vi om vi och våra barn äter dessa beska rötter så kanske vi förkortar plågan och dör snabbare. Vi önskade oss döden men den kom inte. Det blev bara mörkare och mörkare, tjuveriet tilltog för nöden har ingen lag. Det fanns en och annan bonde som försökt undanhålla säd genom att gräva ner det i gropar i jorden, detta ryckte nådde myndigheterna och man beordrade de misstänkta att de skulle anmäla sitt innehav till sälsovjet så att man kunde fördela ut det till alla i byn och gör ni inte det frivilligt så kommer vi själva att åka ut och leta reda på gömmorna. Visst fanns det en och annan bonde i svenskbyn som hade grävt ned säd men någon anmälan om innehav kom inte in till sälsovjet. Sökningen sattes igång och i svenskbyn hittade man lite säd här och där hos en och annan bonde. Säden togs upp fylldes i säckar och lades in i ett magasin, sen delades det ut till de fattigaste familjerna som hade flest barn men bönderna som hade underlåtit att rapportera innehavet han fick inte någonting, de blev istället kallade för djävla kolacker och så sade man ni klarar er nog ändå för ni har säkert mer säd undanstoppad på flera ställen. Den upphittade säden den var som en droppe i havet och den ställde bara till med mer oenighet mellan oss bybor än vad den gjorde nytta.
75 % av svenskbyns befolkning led nu av svält och vintern var i antågande marken var frusen det var kallt och snöigt och det gick inte längre att gräva efter rötter i marken. En del bybors kroppar börjar svälla upp så även min. Den svåra och plågsamma hungersdöden är nära. I byn är det många som inte kan ta sig fram på sina egna ben. Hungersdöden är en grym och plågsam död och vi kan ingenting göra utan bara vänta och förlita oss på att vår gud fader i himmelen ser oss och hjälper oss ur vår nöd, själva förmår vi ingenting mer. En liten strimma av hopp såg vi dock om vi kunde få kontakt med vårt moderland Sverige på något sätt. En vacker decemberdag 1921 reste vår skollärare Kristoffer Hoas till svenska beskickningen i Moskva för att tigga och be om hjälp från vårt fädernesland Sverige. Med Guds hjälp kom Hoas fram till Moskva och fick träffa svenskarna där. Hoas hade tur för samma dag skulle ett svenskt tåg avgå från Petersburg till Sibirien lastat med livsmedel för tretton tusen hungriga ryska barn vilket röda korset åtagit sig att försörja. Pastor Wilhelm Sarve var ledare för denna transport och följde själv med transporten till bestämmelseorten i Sibirien. Under Hoas vistelse i Moskva tog svenska beskickningen kontakt med röda korset hemma i Sverige och fick tillstånd att koppla ifrån tre järnvägsvagnar från tågsättet och skicka dessa ner till Gammalsvenskby i stället. Som chef för denna transport ned till staden Kerson utsågs ingenjör Södergren som vid detta tillfälle befann sig i Moskva. Det är åtta mil från staden Kerson ner till Gammalsvenskby. Floden Dnjepr var frusen så det gick inte att färdas med båt. Hoas kom hem till byn några dagar innan tågtransporten anlände och började organisera transporten från Kerson till Gammalsvenskby med hästskjutsar, vi hade inte så många hästskjutsar själva så vi fick

låna från våra tyska grannbyar. Det tog nästan en hel vecka innan vi hade forslat ner allt till byn. Själva transporten fram och tillbaka tog bara den fyra dagar och en dag gick åt att lasta över allt från järnvägsvagnarna till våra hästdragna vagnar. När hjälpen med ingenjör Södergren i spetsen kom fram till svenskbyn den 21 december 1921 klockan tre på eftermiddagen slöt hela byns befolkning upp och hälsade Södergren och den efterlängtade hjälpen, som vår herre Jesus Kristus och hans folk sänt oss i denna sista timma, välkommen till Gammalsvenskby. Hungerdöden hade åtminstone för en kortare tid i grunden besegrats. Hjälpsändningen bestod av lite socker, lite torkad potatis, mjöl, hårt bröd men till största delen bestod den av salt sill. När mjölet och brödet var slut så åt vi ren sill. Hjälpsändningen räckte i ungefär två månader sedan var det samma elände igen. Vi blev lovade en ny hjälpsändning men inte förrän framåt vårkanten. Maten är slut och nöden är lika stor och besvärlig som tidigare. Invånarna i de ryska byarna, längre inåt landet, hade förskonats från röda arméns och de övriga rövarbandens härjningar, i vilka de själva delvis deltog i vid plundringen av de tyska och svenska byarna samt de stora godsen. I dessa ryska byar fanns fortfarande lite säd, mjöl och husdjur så befolkningen levde något så när drägligt. Nöden var stor i svenskbyn. För att om möjligt klara livhanken började bönderna plocka av tegel och plåt från byggnadernas tak för att hos ryssarna byta till sig lite säd, mjöl en kalv eller ko. Men vad skulle de fattiga göra som inte hade några tak att riva eller ägde något annat bytesobjekt? Jo de slaktade den sista katten eller hunden och åt den. Många var så utarmade så att de inte orkade hämta hem bränsle från holmarna. Man plockade av halm och läkt från taket för att elda med. Man hade ingen framtidstro utan försökte hålla livet uppe för stunden. Kroppen var redan uppsvullen och man tänkte att döden är inte så långt borta. Hungern gjorde sig ständigt påmind och för att förlänga livet ytterligare en dag tog man av sig sandalerna, som man själv hade tillverkat av ogarvat skinn med håret på, dessa lade man dem i grytan, kokade dem en stund så de blev mjuka och sedan åt man dem. Detta var det sista man ännu hade kvar att livnära sig på. Vi fattiga hade inte något att byta bort så att vi kunde få mat åt oss och de stackars barnen. Ni har kanske svårt att tro att det är sant det som jag skriver, men jag har själv upplevt dessa svårigheter och svär på att allt är sanning och ingen roman.

Bristen på föda gjorde människorna allt råare och råare, man skydde inga medel för att komma över något ätbart. Inbrott i kvarnar, magasin och var helst man kunde ana att det fanns något ätbart var legio. En och annan tjuv blev ertappad på bar gärning och blev anmäld men de bestulna fick ingen upprättelse, det svar de fick från rättsmaskineriet var: hungern har ingen lag, ni vet att var och en vill rädda sitt liv.” Ja det var hemskt. Nu börjar det bli varmare och de som ännu orkar gå tar sig ut till stäppen för att fånga stäppråttor för att stilla sin hunger. Råttorna flåddes, inälvorna togs ur sedan slängdes de i grytan och kokades i vatten och salt, sedan åt man dem. Även självdöda fåglar och djur blev människoföda. Jag hörde även talas om att en och annan tysk hade ätit ormar men om det är sant det kan jag inte intyga. Lite varstans kunde man dagligen hitta någon människa liggande död på grund av svält men ännu ingen av byborna, nej så långt var det ännu inte gånget men sista timmen var mycket nära för oss. Ja bevare Gud både folk och land från en sådan hungersnöd som vi fått vara med om i vår tid i Gammalsvenskby och den är ännu inte över.

Våren gör nu sitt intåg och dagarna blir längre och längre solen värmer och snön smälter men hungersnöden den fortsätter. Snösmältningen gör att vattenståndet i floden Dnjepr stiger och holmarna läggs under vatten så därifrån kan man inte hämta

något matnyttigt inte heller får man någon fisk. Det enda man kan livnära sig på är stäppråttorna. Människorna i byn raglar omkring som om de voro halvfulla, de går sorgsna omkring och talar med varandra med gråten i halsen och förbereder sig för det värsta, de flesta går omkring med uppsvällda magar och orkar inte längre ta sig ut till stäppen för att fånga råttor. Nu har snart sista timmen slagit.
I dag kom ett brev från Sverige, i det står det skrivet, kära svenskbybor försök och håll ut ännu fjorton dagar till för hjälp är på väg och vi räknar med att en italiensk båt lastad med livsmedel och utsäde under ledning av pastor V Sarve anländer till Turkiet under de närmaste dagarna. Fartyget skall sedan passera genom Dardanellerna och Bospåren för att sedan fortsätta ut på Svarta havet för att sedan gå direkt till den Sovjetiska hamnstaden Odessa. Om allt går bra på resan och inget oförutsett inträffar räknar vi med att hjälpen skall vara framme ett par dagar före påsk den 22 april 1922. Ett par dagar senare kom ett telegram "Sarve har lämnat Turkiet”. En dag senare kom ytterligare ett telegram. ” Fartyget med Sarve ombord har i tät dimma kolliderat med en turkisk vaktbåt i Bosporen. Maskinskada”. Fartyget fick angöra turkisk hamn för att reparera skadan och klara upp omständigheterna vid kollisionen. Det tog tre dagar. Tre dagar senare kom ett nytt telegram. ”Jag är nu åter ute på Svarta havet igen men har råkat komma in i en svår storm. Undertecknat Sarve”. Sedan blev allt tyst, inga telegram och inga brev syntes till. Efter framkomsten till Gammalsvenskby berättade pastor Sarve om sin resa: Båten var italiensk och besättningen bestod av italienare, mycket bra människor, jag var ensam svensk ombord. Ute på Svarta havet, där vi råkade ut för en häftig storm, tog jag av mig hatten och bad till vår Gud fader. ”Du som har all makt i himmelen och på jorden, du som kan stilla stormar och göra allting väl. Hjälp mig och vår besättning på detta fartyg att lyckligt få komma fram till vårt slutmål där dina barn sitta utmärglade och längta efter mat. Liksom korpungarna i sina nästen sitta de och väntar på att deras far eller mor skall komma med mat till dem”. Stormen gick snart över och vi befann oss ute på Svarta havet med kurs mot Odessa. Vi lade till i hamnen i Odessa men hade ytterligare tre till fyra dygns båtfärd framför oss innan vi kom fram till Gammalsvenskby. I Odessa där såg jag, sade Sarve, hur dom körde med vagnar på gatorna och samlade ihop de döda, slängde upp dem på flaken och körde iväg dem till stora massgravar där de slängdes ner och täcktes över med jord, utan några som helst ceremonier. Det var det värsta jag någonsin upplevt.
I Svenskbyn är läget prekärt. Vi går och väntar på räddningen och i dag är det påskafton men ingen hjälp synes till. Apatiska säger folk till varandra, jag och min familj kommer nog inte att få uppleva morgondagen så det är kanske bäst att göra som många tyska familjer gjorde, de eldade i eldstaden på kvällen så att det blev glöd, sedan stängde de igen spjället och gick till sängs, på morgonen vaknade aldrig familjen upp utan hade omkommit genom koloxidförgiftning. På så vis slapp de uppleva de hemska kval som hungersdöden innebär. I all förtvivlan står ändå hoppet till den Gode Guden att han skall hjälpa dem och deras barn i denna svåra stund. I dag är det påskdagen den 22 april 1922. Klockan sex på morgonen samlas, alla som orkar, till en andaktsstund ute på kyrkogården, som man alltid har gjort i alla tider. När skolläraren K Hoas var i full gång med sin predikan hördes plötsligt en signal från en ångvissla från en båt ute på floden Dnjepr. Predikan avbröts omedelbart och Hoas sade ”nu är hjälpen här”. Alla blev jätteglade och de som ännu orkade och kunde springa tog sig snabbt ner till dnjeprstranden för att markera platsen där fartyget skulle lägga till. Ja nu var glädjen fullkomlig, alla jublade och tackade Gud och folket hemma i Sverige, ja det var en underbar morgon denna påskmorgon när hjälpen i sista stund

kom fram till oss och räddade oss från en nära förestående plågsam hungersdöd. Denna morgon upplevde vi som en uppståndelsedag och många glädjetårar fälldes, inte ett öga var torrt och nere vid stranden stämde alla in i psalmen tacken Gud allt folk o.s.v. Fartyget med hjälpsändningen skulle vara lossat inom två dygn för annars skulle man få betala en extra fördröjningsavgift, så gudstjänsten som skulle ha hållits klockan tio på påskdagen ställdes in och lossningen av fartyget sattes igång och var klar inom den stipulerade tiden. Fartyget ställde sedan kosan mot Italien men pastor Sarve stannade kvar i Gammalsvenskby en månad. I hjälpsändningen ingick rätt mycket matvaror men mest bestod den av utsäde, det skulle enligt papperen vara två olika sorters vårvete, den ena sorten hade grövre och den andra lite finare korn. Vi sade med det samma att de grövre kornen är höstvete och de mindre är vårvete men bönderna stödde sig på vad som stod i papperen och båda sorterna ansågs vara vårvete. Man hade hoppats på att redan under påskdagen kunna dela ut en första omgång av livsmedel till den hungrande befolkningen men man var tvungen att först lossa utsädet för att komma åt matvarorna. Ombord på fartyget skulle utsädet först fyllas i säckar och sedan transporteras till ett magasin uppe i byn där säckarnas innehåll tömdes i lavar. Man arbetade med två lag. På förmiddagen fyllde det ena laget säckarna med säd, på fartyget, och lastade sedan säckarna på vagnar för vidare transport till magasinet för att sedan på eftermiddagen lossa vagnarna hemma vid magasinet medan det andra laget arbetade på fartyget. Själv ingick jag i det första arbetslaget som började lossa fartyget under påskdagens förmiddag och på eftermiddagen arbetade jag hemma vid magasinet med att bära säckarna upp i magasinet och tömma dem i lavarna. Jag mins att jag på fötterna hade ett par långskaftade stövlar, så när vi på kvällen slutade arbetet i magasinet och fick gå hem passade jag på att fylla stövelskaften med säd. När jag kom hem tog jag av mig stövlarna och tömde dem, mor tog hand om den stulna säden tvättade den lade den i en gryta och kokade den mjuk, det blev vår kvällsmat påskdagen den 22 april 1922. Annandag påsk hade lossningen hunnit så långt så att man kom åt matvarorna och gjorde en första tillfällig utdelning som skulle räcka ett par dagar. När allt var lossat skulle allt fördelas rättvist hoppades man, alla led ju lika mycket, men som vanligt var det storbönderna och bönderna som skodde sig på bekostnad av de fattiga. Missunnsamheten och orättvisan var stor i byn, redan nu hade de glömt hur Gud straffat oss. Utsädet fördelades så att storbönderna fick större delen av det finare vetet och en mindre del av det grova medan övriga fick mer av det grova och mindre av det fina vetet. Vi fick så lite av det finare vetet så det räckte inte ens till att på våren beså ett kvarts hektar, vi besådde därutöver tre hektar utav det grövre vetet, vilket vi befarade var höstvete. Vetet grodde och kom upp fint men framåt sommaren torkade det bort och det blev ingenting av det. De bönder som fått utsäde av den finare sorten fick ett mycket fint vårvete. Ja de hade nu åter bröd medan vi fortfarande hade det mycket knapert. Vi var väl inte helt utan bröd men vi hade inget att förvänta oss framöver. Eftersom det inte lyckades så bra med detta utsäde så hade man fått löfte om en ny sändning från Sverige men den skulle inte hinna fram till Gammalsvenskby för än till hösten. När denna hjälpsändning nådde Gammalsvenskby i november 1922 var jag inte kvar hemma i byn utan jag fullgjorde min rekrytutbildning i röda armén men efter hemkomsten har det berättats för mig hur fördelningarna gick till.

Pastor Sarve stannade i Gammalsvenskby en månad. När han reste hem till Sverige igen följde skolläraren K Hoas med. Hoas hade varit skollärare och andlig ledare under 25 år i Gammalsvenskby, nu skulle han vidareutbildas och prästvigas i Sverige.

Under Hoas vistelse i Sverige pågick en insamling för nödlidande i Gammalsvenskby. Denna hjälpsändning anlände till Gammalsvenskby i november 1922 under ledning av en herre från Sverige som hette Hebel samt Pastor Hoas. I insamlingen ingick även en del kontanta medel för inköp av hästar åt sådana som var i behov det. Hebel köpte in och betalade hästarna men det var några av dem som hade det bäst ställt som godtyckligt föreslog för Hebel vilka som skulle tilldelas hästar och vilka som inte skulle få några, de som låg illa till hos storbönderna fick inga. Så gick det även till när man fördelade den övriga hjälpen. Det hade beslutats att de som tilldelats hästar köpta med pengar från denna insamling skulle till pastor Hoas återbetala den summa som hästen/hästarna kostade vid inköpet, genom att årligen betala en summa pengar eller säd för motsvarande summa pengar. Hur mycket hästarna kostade i inköp och hur mycket som betalades in till Hoas mörklades för de mindre bemedlade. En del ville göra gällande att pengarna man köpt hästar för var ett lån från Sverige och skulle betalas tillbaka, det är inte sant påstod andra, någon klarhet i hur det verkligen förhöll sig gick inte att få. I hjälpsändningen ingick även en bandtraktor tre stycken slåttermaskiner vilka skulle betjäna hela byn. Slåttermaskinerna skulle vara stationerade med en vid Taknegårda, en vid Näalinja och en vid Nybyn. Men vad hjälpte det den som kunde prata bäst och skrika högst de slog fodret med slåttermaskin de övriga stackarna fick som vanligt slå med lie, så gick det till och så var det med alla utdelningar och tilldelningar. När det gällde bandtraktorn så var det alltid strid om vilken turordning som skulle gälla, först skulle storbönderna klara av sina sysslor sedan småbönderna övriga hade inte en chans. Någon utbildad traktorskötare fanns inte i byn och traktorn blev inte långlivad, snart fick alla plöja och så på det gamla vanliga sättet och traktor striden var över.
I oktober 1922 ryckte jag in för att göra min värnpliktstjänstgöring i röda armén. Vi var elva stycken från Gammalsvenskby som ryckte in. Vi blev hämtade och fick åka hästskjuts åtta och en halv mil söderut till staden Kerson, där blev vi läkarundersökta, en av oss fick frisedel men övriga tio fick påbörja sin tjänstgöring i röda armén. En månad var vi förlagda i Kerson. Varje dag var vi ute och exercerade och lärde oss vänster och höger om m.m. En vacker dag fick vi lämna kasern och gå ombord på två flodbåtar, vi var 1600 man som gick ombord, det var tyskar, svenskar och ryssar. Vi färdades på floden Dnjepr cirka 30 mil från Kersån till Alexandrovsk i norr. Resan tog oss två och ett halvt dygn. Båtarna eldades med ved, kol fanns inte, och var lika snabba som ”solen på väggen” så var det även med tågen, man kunde hoppa av och springa vid sidan av tåget och ändå hinna i kapp. Efter fem och ett halvt dygns tågresa var vi äntligen framme vid stationen Begarlov, där fick vi äntligen stiga av och sedan marschera till kasern. När vi kom fram till kasen kunde vi konstatera att den var vandaliserad det fanns inga dörrar som gick att stänga alla fönsterrutor var utslagna, köket var utbränt, köksutrustningen var sönderslagen och inte en vedpinne fanns att elda med. Inne i kasern hade både människor och djur uträttat sina behov och någon eldstad fanns inte. Ute snöade och blåste det som tusan. Det första vi fick ta i tu med var att spika igen fönstren med gamla säckar och brädstumpar så att snön inte yrde in. För att kunna elda och få upp värme bar vi in sand och gjorde sandbäddar på en del ställen i kasern på vilka vi sedan gjorde upp eldar. Nästa åtgärd var att skrapa, sopa och tvätta golven för att få bort det mesta av skiten. Efter hand började man ordna med fönster, dörrar och träbritsar att ligga på, fram till des hade vi fått ligga som svin. Vi var fulla av ohyra, ja löss det var det gott om. I dag när man tänker efter var det kanske tur att man var så nedlusad som man var annars hade man nog frusit ihjäl, det var ju så

att man kunde inte somna in, sitta, ligga eller stå stilla för man var alltid tvungen att klia och vrida på sig, ja lössen gav en ingen ro och kallt var det, temperaturen gick ner mot 30-35 grader minus. Maten vi fick utgjordes av en sill och två marker bröd per dygn, så förflöt en hel månad. Sedan fick dom köket i ordning och vi började få lite lagad mat. Till frukost fick vi the och bröd, middaggen bestod av kålsoppa och tattargrynsgröt eller gulgrynsgröt och till kvällsmat fick vi grynvälling med rapps eller solrosolja och några köttbitar i. Matsedeln såg lika dan ut varje dag under ett och ett halvt år. Senare ökade de på brödransonen till 2,5 mark (knappt 1 kilo) per dag. Några kläder fick vi inte ut förrän efter sex månader, vi fick gå i de kläder vi hade på oss när vi ryckte in. Det var så illa ställt så att militär utbildning eller annat utomhusarbete endast kunde bedrivas med halva styrkan åt gången, man växlade så att ena dan fick ena omgången låna kläder av den andra, i första hand fotbeklädnad, för att kunna vara utomhus och exercera eller utföra andra uppgifter medan den andra omgången fick hålla sig inomhus i kasern. Som fotbeklädnad fick vi oss tilldelade sandaler, som ryssarna kallade för ”lapptje”, en del var flätade av snören och en del var tillverkade av bark eller spånkorgsliknande material. Strumpor hade vi inga, vi blev tilldelade två par grova säcktrasor för att linda om fötterna dessa två par skulle räcka i tre veckor, ja ni skulle bara ha sett hur snygga vi var, gevär och löss det rådde det ingen brist på men i övrigt fanns ingenting. Dagar och månader gick och det började bli bättre och bättre.
Året därpå fick vi flytta in i rätt fina och iordningställda kaserner i staden Brjansk. Här hade vi det ganska bra. Nu hade vi fått ut kläder, filtar och madrasser och maten hade också blivit bättre, kålsoppan, potatissoppan och grynvällingen hade berikats med lite flera köttärningar. Under mina 18 månader i röda armén han jag prova på många olika befattningar, först tjänstgjorde jag inom infanteriet som snickare sedan var jag kusk och körde proviant till köket sedan gick jag över till fältartilleriet där jag i tre månader genomgick tre månaders artilleriutbildning därefter genomgick jag en månads signalutbildning för att sedan bli hästskötare åt kamandjir bataljone (bataljonschef) i tre månader, därefter sökte jag tillbaka till fältartilleriet och där stannade jag tills jag ryckte ut. Sista tiden var jag ensam svensk bland alla ryssar, den grupp på tio svenskar, som ryckte in samtidigt med mig hade splittrats, man sökte sig åt olika håll för att få det så bra som möjligt under sin tjänstgöring. Vår avlöning var 75 kopek (75 öre) per månad och allt såsom, bostad, kläder, tobak, tändstickor och tvätt var fritt. När man hade fullgjort sin tjänstgöring och fick åka hem så fick man behålla kronans kläder. Under mina 18 månaders tjänstgöring i röda armén fick jag även besöka arresten i tre dygn. Vid ett tillfälle hade jag, på kaserngården, råkat i slagsmål med några ryssar, jag ville visa att en svensk behandlar man inte hur som helst, en av kombattanterna fick dom bära bort på bår den andre klarade at ta sig från platsen för egen maskin, själv klarade jag mig undan med ett blått öga. Sista tiden av tjänstgöringen hade vi det mycket bra, fina kläder och bra sängutrustning snyggt och rent i kasern och befälen var mycket bra. Disciplinen var hård men det var bara bra annars hade det inte blivit något av oss. Någon diskriminering fick inte förekomma, oavsett om man var rys, tysk, svensk, grek eller turk så fick man endast tilltala med namn eller kamrat (tavariche på ryska). Någon befälsutbildning blev det inte för mig. I april månad 1924 kom jag och övriga tio svensbybor hem till by igen. Ja så var man hemma igen.
Hösten 1924 blev jag invald i sovjetkommittén som satt i vollost i Gammalsvenskby. Samtidigt blev jag vald till kommunalordförande (opolnomachi på ryska) för Gammalsvenskby. Jag ingick även i sälsovjet i volost där den högste ordföranden satt.

Jag fick vara med på många plena och konferenser, så väl öppna som hemliga, så väl inne på länsstyrelsen som i Sälsovjet i Gammalsvenskby. Det kunde vara ganska livliga och hätska sammanträden. På hösten 1926 var det nyval och jag avsade mig uppdraget som kommunalordförande men i sovjetkommittén satt jag kvar. Jag blev även vald till ordförande i arbetarkommunen (K. V. P). Denna organisation disponerade 15 hektar jord. Denna jord skulle plöjas, sås, skördas och tröskas av byns bönder, de som inte hade hästar de fick hjälpa till med annat arbete. De som var med om att plöja och så de slapp skörda och tröska. Utsädet stod staten för. För det mesta gick fördelningen av arbetet bra men det blev nästan alltid vissa stridigheter. Skörden från dessa 15 hektar skulle jag ta hand om och dela ut till nödlidande, mindre bemedlade och medellösa i byn. Vid valet på hösten 1927 slapp jag ifrån uppdraget som ordförande i arbetarkommunen. Jag valdes åter in i sovjetkommittén och blev sedan uttagen till revisor i köket för barnbespisningen. Jag reviderade även svenskbyns inkomster och utgifter fram till hemresan till Sverige den 22 juli 1929. De här uppdragen var inte så betungande och inte på långt när så riskfyllda som de tidigare uppdragen jag hade haft. Man fick alltid vara försiktig, oavsett vilka uppdrag man än hade så var man utsatt för hård kontroll från länsstyrelsen.
Ja kära ni under dessa år jag var med i Sovjetkommittèn behandlades många stora och svårlösta frågor. Ofta fick man höra av överordnade ”Uppfyller och genomför du inte dina förpliktelser och åligganden så kommer du att förpassas till evigheten fortare än kvickt och det som vi ålägger dig att göra det skall du utföra och inte falla undan för kulakernas påtryckningar för de har ingenting att säga till om hos oss i dag”. Några av de stora frågorna som skulle lösas var jordreformen; som jag berättat om tidigare, skolbarnsbespisningen och rösträttsbegränsningen. Fördelningen av jorden enligt den nya lagen mötte stort motstånd från böndernas sida. När lantmätarna kom till byn för att stycka upp jorden skulle dessa inkvarteras hos bönderna, de skulle ha viss handräckningspersonal och förses med en del material som bönderna skulle stå för. Det stötte på en del motstånd men det löste sig till slut ändå ganska bra. Det var bara att följa lagen. När det gäller skolbarnsbespisningen så var den en svårlöst fråga må ni tro. Uppgiften var att starta ett kök som skulle kunna utspisa alla barn mellan ett till femton år. De som betraktade sig som lite mer förmögna sade såhär ”varför skall vi låta våra barn gå till skolan och äta den där kommunistmaten, nej så banne mig våra barn skall inte äta den maten, låt de fattigas kommunistbarn gå dit och äta men inte våra, ja det är inte klokt vad de djävla kommunisterna kan hitta på bara för att även vi skall bli kommunister” ja de var helt galna och förslaget röstades ner på bystämman, men i sällsovjet beslutade vi sedan att alla fattiga arbetarbarn skulle utspisas och få mat från köket samt att man skulle få hämta mat till småbarnen och ta hem. Vi satte igång verksamheten och det gick bra. Rösträttsfrågan var svår och förarglig, den gick ut på att göra alla större bönder och deras familjer rösträttslösa. Vi fick order från länsstyrelsen att omedelbart börja utreda frågan angående deras släktskap flera generationer tillbaka i tiden. De ville veta om de härstammade från någon präst, storbonde, affärsman eller befäl ända ner till gruppchef. Kunde släktskapet härledas till någon av dessa kategorier skulle de förlora rösträtten och inte kunna rösta vid allmänna val eller vid andra sammanträden, de skulle helt enkelt inte ha någonting att säga till om. Detta gällde inte bara Gammalsvenskby utan även tre tyska byar, en rysk, och en judisk by. Vi skulle granska mellan fem och sex tusen personers släktförhållanden familj efter familj. Detta var något som vi absolut inte ville genomföra och drog det i långbänk så länge som möjligt. En vacker dag kom två män

ut från säkerhetspolisen (G. P. U) och bad att få se listan över hur många röstlösa vi hade i Gammalsvenskby. Vi hade ju inte gjort ett dugg åt saken. Vi fick en ordentlig utskällning och en uppmaning att omedelbart ta itu med uppgiften. Det var bara att be om ursäkt för att vi inte hunnit komma igång med denna uppgift. Denna gång klarade vi oss undan utan repressalier. Nu var vi tvungna att sätta igång. Första gången tog vi bara några stycken från varje by, men det godkändes inte, vi fick göra om listan flera gånger och det resulterade i att några av dem som hade de mest betungade släktbanden blev röstlösa. De drabbade blev naturligt vis förargade och hatet mot de mindre bemedlade växte åter. Ständigt fick vi höra ”det är bara våra egna djävla kommunister som gjort oss detta”. Ja de begrep inte hur saken låg till och att vi gjort allt för att förhindra detta. Skatterna var ett stort problem för många de levde under dåliga omständigheter och hade ingen möjlighet att betala och det ålåg sälsovjet att driva in skatterna. En dag kom en skattmas från länsstyrelsen ut till oss för att hålla förhör med dem som absolut inte kunde betala. En svenskbybo som inte kunde betala fick frågan ”varför betalar du inte din skatt”? Jag har inte råd, sade han, och bad om ursäkt, hemma sitter barnen utan mat och svälter jag kan inte betala. Jaså du kan inte betala sade skattmasen, spring ut på gatan och skrik jag är en svensk som inte kan betala min skatt så skickar Sverige ner pengar till dig så att du kan betala. Sådana förnedrande utryck var vanligen förekommande. Många av de som inte kunde betala sin skatt dömdes till fängelsestraff och drevs iväg till fängelserna, till fots, som stora fårskockar.

Nöden var som störst mellan åren 1921-1923 under den tiden fanns ingenting att köpa, tändstickor gick till exempel inte att uppbringa. För att hålla elden vid liv, under natten fram till morgonen då man gick upp, så lade man in ett grovt vedträ eller ett stycke av torkad dynga i eldstaden när man på kvällen gick och lade sig. Hade elden slocknat så gick man, på morgonen, ut på trappan och spanade ut över byn för att se om det rök ur någon skorsten, då var det bara att fatta en hink, rusa iväg dit och be att få lite glöd för att sedan snabbt återvända hem och försöka få fart på elden. Vi tillverkade tändstickor själva av klena trästickor som vi doppade i smällt svavel. Dessa stickor kunde man få att brinna, om det fanns en liten gnista kvar i askan i eldstaden, och man förde tändstickans svavel till gnistan. Mellan 1918 och 1923 fanns ingenting att köpa, alla affärer var tomma på varor. Det fanns inte en spik att köpa inte heller synålar, tändstickor, tyg, sytråd eller ens tomsäckar för att sy kläder av, det fanns inte ens en brädstump att köpa så att man kunde snickra ihop en likkista. För att tillverka en likkista så fick man ta loftverksbrädorna från magasin och uthus. De gamla spikarna fick man ta till vara och räta ut och använda på nytt eller så fick man använda sig av träplugg. Sytråd fanns inte att uppbringa så kvinnorna fick rimla upp sina gamla spetsar, dukar och gardiner som de virkat, när det var goda tider, och använda det som sytråd när de skulle laga och lappa sina säckkläder. Synålar, stoppnålar och strumpstickor tillverkade vi av ståltråd. Ja det fanns ingenting att få, allt var förstört, sönderslaget eller uppbränt, så var det inte bara i vår by utan i hela Ryssland, allt låg nere landet var laglöst och det rådde anarki. Pengar fanns det gott om men det var nödmynt. En gammal häst kunde betinga ett pris mellan fyra och fem miljoner rubel. Skolundervisningen låg nere och orättvisorna, som i första hand drabbade de fattiga var stora. Jag skall här berätta om en episod som hände mellan åren 1925-1926. Då skickades en summa pengar på tre tusen kronor från Domkapitlet i Sverige till de nödlidande i Gammalsvenskby. Mottagare var pastor Hoas. Av dessa pengar fick de fattiga nödlidande familjerna inte se röken, nej de delades ut till trettio á fyrtio bönder

men vi fick inte ett öre trots att nöden var stor i bland oss. Meningen var att fördelningen av dessa pengar skulle ske i hemlighet och att vi fattiga inte skulle få veta något. Just under denna tid ingick jag i sovjetkommittén och var även föreståndare i Gammalsvenskby (kommunalordförande). En morgon gick jag och ordföranden i sovjetkommittén upp mot sälsovjet (rådhuset), på vägen mötte vi en arbetare som tjänade dräng hos en storbonde. Vi började prata med honom och frågade vart han var på väg, ja sade han min husbonde skickade iväg mig till prästen för att han skall skriva på en växel så att min husbonde kan få låna pengar, jaså sade vi och gick vidare och drängen gick vidare till prästen. Vi började fundera på vad drängen sagt och kom fram till att här stod inte allt rätt till, här var en hund begraven, för en präst i Ryssland hade vid den tiden ingenting att säga till om och ett sådant namn skulle inte bli godtaget i någon bank och för det andra så existerade inga växlar längre i Ryssland vid denna tidpunkt. Jag sade då till ordföranden att om ett par dager skall vi ju åka in till länsstyrelsen i stan på konferens, då kan vi passa på och gå ner till postkontoret och höra oss för om det möjligtvis har kommit några pengar från Sverige till Gammalsvenskby, ja det kan vi göra sade ordföranden, som även han var en svenskbybo. Vi for iväg till konferensen lite tidigare så att vi skulle hinna gå till posthuset före konferensen, som började klockan elva. Väl framkomna till postkontoret knackade vi på luckan, en herre öppnade och frågade, vad kan ni ha på hjärtat då. Vi framförde vårt ärende och sa att vi bara skulle fråga och höra efter om det inte har kommit några pengar från Sverige till Gammalsvenskby. Ja sade han det har kommit pengar till Gammalsvenskby för cirka fjorton dagar eller en månad sedan. Hur mycket pengar var det då frågade vi, ja jag skall se efter sade postmästaren och kom fram med en bok, det har kommit tre tusen kronor Till Gammalsvenskby från Sverige och som mottagare står pastor K Hoas. Ja nu hade vi svart på vitt. När konferensen och allt var klart så åkte vi hem. Vid hemkomsten till byn berättade vi vad vi varit med om och ryktet spred sig som en löpeld i hela byn. Några dagar senare gick några hemmafruar ner till pastor Hoas och frågade hur det ligger till med de pengar som svenskarna hemma i Sverige skickat ner till de nödlidande i Gammalsvenskby. Hoas svarade att dessa pengar hade de lånat från Uppsala domkapitel i Sverige och dom har jag redan delat ut till ett fyrtiotal bönder, men sade Hoas ni kan ju samla ihop er och bilda en grupp och skriva en böneskrift som ni skickar till Sveriges domkapitel i Uppsala och be om att få låna pengar för att lindra nöden i Gammalsvenskby för eder räkning. När ni är klara med böneskriften så kan ni utse en man som ansvarig och som sköter om det hela, han kan sedan komma till mig med papperen så skickar jag iväg dem till Svenska domkapitlet i Uppsala. Det dröjde inte många dagar så var gruppen bildad, böneskriften och alla papper underskrivna och klara, nu återstod bara att utse två personer som skulle gå med papperen till pastor Hoas. De som blev utsedd till detta uppdrag det var jag och en kvinna vid namn Maria Norberg som även hon var invald i sälsovjet. Dagen där på gick vi båda till pastor Hoas, han tog emot oss och tyckte allt såg bra ut och allt var i sin ordning och lovade att skicka iväg det fortast möjligt. Detta var på våren i april eller maj månad. Det gick dagar och veckor och med jämna mellanrum besökte vi pastor Hoas för att höra efter om vi fått något svar från Sverige men alltid blev svaret nej det har inte kommit något svar ännu. Det gick månader men inget svar. Men så en söndag i slutet på juli, efter predikan, sade pastor Hoas från predikstolen nu har jag fått svar på eran böneskrift från Sverige och dom skriver att: Vi här hemma i Sveriges domkapitel kan inte låna ut mera pengar till svenskbyborna i Gammalsvenskby förrän det gamla lånet på tre tusen

kronor återbetalats, därefter kan domkapitlet ytterligare låna ut pengar till Gammalsvenskby. Efter några dagar gick vi ner till pastor Hoas och bad att få se brevet som kommit från domkapitlet i Uppsala och som han stod och läste upp i predikstolen inne i kyrkan. Ja sade pastor Hoas, alltså jag vet inte var jag har lagt detta brev, han frågade även sin hustru men inte heller hon viste vart brevet tagit vägen, och vi fick inte se något brev. Ja nu tänker ni kanske som så här, ni kunde ju själva ha skrivit till domkapitlet i Uppsala och tagit reda på hur det låg till med de tretusen kronorna och hur det låg till med eran böneskrift men så enkelt var det inte. Kära ni vi var isolerade, vi hade inga adresser till Sverige det var endast Pastor Hoas som hade tillgång till dessa adresser så vi kunde inte komma i kontakt med Sverige på annat sätt än via honom. Ja det var nog mycket som vi inte fick reda på. Vid ett annat tillfälle mellan åren 1927-1928 skickade svenska regeringen över pengar till svenska beskickningen i Moskva för inköp av säd, till bröd, åt de nödlidande i Gammalsvenskby. I samverkan med ryska regeringen inköptes 1500 pund korn, någon annan sorts säd gick det inte att få tag på. Med hästar och vagnar transporterade vi hem säden till byn för att sedan tömmas ur och förvaras i ett magasin hos en av storbönderna, han fick också förtroendet att förvara nycklarna till magasinet. Nu räknade man först ut hur mycket varje person skulle tilldelas, för var och en skulle få lika mycket, och man kom fram till att tilldelningen skulle bli $1^1/_2$ pund (24 – 25 kg) per person. Säden var ganska ren och fin. Efter några dagar satte vi igång med utdelningen allt gick bra hela förmiddagen men framåt eftermiddagen började några som fått sin säd på förmiddagen komma tillbaka med sand i sina säckar, de var arga och förtvivlade och skrek ”tror ni era djävlar att vi skall äta sand, säd skall vi ha och inget annat”. Ja vi viste inte riktigt hur vi skulle lösa denna situation, vad vi skulle göra och vad vi skulle säga till de uppretade människorna som stod utanför magasinet med sina sandsäckar. Efter en stund beslutade vi att vi skulle ta in några av säckarna med sand och väga sanden som fanns i säckarna. Vi tog först in en säck från en person som hade fått 4,5 pund (72 kg) säd och kunde konstatera att den innehöll 20 mark (8 kg) sand. En annan person hade fått säd för tio personer, och han kom tillbaka med ett helt pund (16kg) sand. Nu stoppade vi utdelningen och anmälde saken till ordföranden i sälsovjet och länsstyrelsen vilka skickade ut två man till byn för att undersöka säden och sanden. Dessa män kunde bara konstatera att säd hade stulits ur magasinet och att flygsand hade blandats in i stället så att vikten skulle stämma. De rika höll varandra om ryggen och såg till så att de fick korn till bröd och utsäde, de fattiga kunde väl äta sand. Vilka de skyldiga var blev aldrig utrett, misstankarna föll naturligtvis på dom som hade tillgång till nycklarna. Ja sådan var rättvisan i Gammalsvenskby. Vid denna tidpunkt var pastor Hoas och kyrkvärden Buskas i Sverige för att förhandla om Svenskbybornas eventuella återresa till fäderneslandet Sverige. Här nere i Gammalsvenskby gick jag omkring och funderade på hur jag skulle kunna få tag på en adress till någon i Sverige, så att jag skulle kunna skriva och tala om för svenskarna hemma i Sverige hur orättvist det går till här nere och hur vi fattiga och våra barn behandlas. Ja nu skall ni få höra hur jag löste det problemet, men tyvärr gav det inget praktiskt resultat. En vacker vårdagsafton stod jag ute vid grinden till vårt hus, då fick jag se fru Hoas komma gående utefter gatan och gick in till sin granne. Nu förhöll det sig så att jag hade sällskap med grannens dotter och grannen skulle nästa dag åka in till stan. Lite senare på kvällen besökte jag min flickvän och efter lite samtal om ditt och datt så frågade jag henne vad fru Hoas hade för ärende när hon besökte dem. Ja sade flickan hon hade hört att vi skulle åka till stan i morgon så hon kom ner med två

brev som hon ville att vi skulle ta med till stan och posta åt henne. Då frågade jag henne om jag möjligen skulle kunna få titta på breven och hon gick in och hämtade dem. Jag tittade på det ena brevet, det var adresserat till pastor Neander i Uppsala, hos honom bodde Pastor Hoas och kyrkvärden Buskas under sin vistelse i Sverige, under den adressen var det inte någon idé att skriva något för då hamnar mitt brev bara direkt i papperskorgen tänkte jag, så jag tittade på det andra brevet och det var adresserat till en fröken på en skola i Uppsala, den adressen skrev jag upp. Dagen därpå satte jag mig ner och skrev ett brev till denna fröken i vilket jag berättar hur vi har det här nere i Gammalsvenskby och hur vi fattiga behandlas och diskrimineras, jag skrev bland annat om inblandningen av sand i kornet som vi fick, och bad fröken om ett snabbt svar. Brevet skickade jag som rekommenderat brev. Veckor och månader gick men något svar på brevet kom inte. När tre månader hade gått sedan jag skickade brevet och inget svar hade kommit gick jag till postkontoret för att efterlysa brevet. Efter fjorton dagar fick jag svar och ett kvitto med frökens underskrift att hon mottagit brevet, men något brev från henne det fick jag aldrig och det hade sin förklaring skulle det senare visa sig. 1929 kom vi hem till Sverige och den fjortonde mars 1930 kom jag till Snäckarve gård i Stenkumla socken på Gottland, samma år den första augusti firade vi vår hemkomstdag på Snäckarve gård, många svenskbybor men även gottlänningar och några fastlänningar hade samlats för att fira denna vår högtidsdag. Där förrättades bland annat gudstjänst och när den var slut tog var och en fram sin matsäck som man hade med sig, slog sig ner i det gröna gräset i trådgården och njöt av tillvaron. Sedan följde tal och föredrag men sedan var det fritt fram där man gick och hälsade på varandra och småpratade lite. Till saken hör att pastor Hoas och hans närmaste vänner under den första tiden här hemma i Sverige propagerade för att alla svenskbybor skulle hålla ihop och resa över till Canada för att där på ett och samma ställe bilda en ny Gammalsvenskby och det var det han ville prata med mig om, vi hade lite olika uppfattningar om det här med canadaresan och till slut sade jag ni må resa, men vad skall vi de fattiga fåren som inte har ett öre på fickan i Canada att göra och sen förstår man inte språket heller. Ja sade Hoas du förstår Andreas om vi reser över allesammans så får vi också ta insamlingen med oss och det är i alla fall en miljon kronor. Då sade jag såhär till Hoas, jag har svart på vitt från Svenskby stiftelsen att de inte lägger något hinder i vägen för dem som vill resa till Canada, men svenska regeringen lämnar inte över ett öre till Canada även om allesammans skulle resa över, så är det sagt och bestämt. Om det så blott stannar två eller tre familjer kvar i Sverige så är det de som får disponera de insamlade medlen. Till Canada reser jag inte, inte ens om svenska regeringen skulle utvisa oss alla svenskbybor och säga res till Canada så skulle jag hellre resa tillbaka till Gammalsvenskby i Ryssland. ”Men då tog det hus i helvetet.” Jaså sade Hoas då kan du omedelbart gå och ringa till kommunisten Gustav Kaspersson så kommer han med ett flygplan från Stockholm och flyger över er till Ryssland. Ja tack min vän sade jag till pastor Hoas och du kan samla ihop dina fyrtio saliga och resa över till Canada så att vi slipper se och höra er. Ni vill ha oss med, bara så länge, tills ni kommit över insamlingskassan sen behandlar ni oss fattiga precis på samma sätt som ni gjorde nere i Gammalsvenskby. Nej tack inte till Canada, hellre går jag här i Sverige och sopar gatorna. Rättaren på gården stod i närheten av oss och hörde vårt samtal så Hoas vände sig till honom och sade ”den här Andres han var stor i truten nere i svenskbyn och så är han även här i Sverige och inte nog med det han var även med i arbetarkommunen i Gammalsvenskby”, ja svarade rättaren sådana sammanslutningar har vi många av i Sverige. Besviken fortsatte Hoas, det var likadant

som med det brevet som du skrev till en fröken på blindskolan i Uppsala. Tack du min vän sade jag äntligen fick jag reda på vart mitt brev tagit vägen och var det inte sant det som jag skrivit i brevet, Hoas blev mol tyst och sade ingenting mera. Brevet som jag skrev till denna fröken i Uppsala, hon var blind, och gick på blindskolan i Uppsala, hon fick mitt brev men kunde inte läsa det själv. Förmodligen läste föreståndarinnan på skolan upp brevet för henne och lämnade sedan över det till pastor Hoas i Uppsala. Det var mycket intressant att få höra hur det hade gått med mitt brev. Den saken var ju klar att Hoas bedyrat att det som stod i brevet inte var sant och därför fick jag heller inget svar. Jag kunde ju inte i min vildaste fantasi tänka mig att mitt brev skulle hamna i pastor Hoas händer men det gjorde det.
Redan tredje dagen efter det att vi anlänt till Sverige och installerat oss i kasernerna i Jönköping sammankallade Hoas oss alla till ett möte i matsalen där han talade till oss och pläderade för att vi skulle hålla ihop och propagerade för sin canadaresa. Bland oss i matsalen fanns även några rikssvenskar, för att de inte skulle få höra vad han hade att säga i sin Canadapropaganda hade han fräckheten att be dem lämna lokalen. Trots Hoas och hans följeslagares propaganda blev det ingen Canadaresa.
I Gammalsvenskby fanns en kyrkokassa, hur mycket den innehöll vet jag inte, men strax före hemresan till Sverige delades innehållet ut, men de fattiga som kanske behövde det bäst fick inget, de betraktades som rättslösa eller som om de inte existerade.
Mellan åren 1925-1926 organiserade sig, i hemlighet, en grupp bestående av ett fyrtiotal större bönder jämte deras familjer. Denna grupp skulle arbeta för att dess medlemmar skulle få resa hem till Sverige. De mindre bemedlade visste ingenting om denna hemlighet. När gruppen var klar med sitt arbete sammankallade de bystämman för att få allt sanktionerat, protokollfört och underskrivet. På bystämman var de ju tvungna att framföra sitt ärende och vi bad ordföranden att uttala sin mening angående denna hemliga utresa. Ja sade ordföranden vi har tagit ihop oss ett fyrtiotal familjer, som nu i det närmaste skall lämna svenskbyn och resa hem till Sverige. Då tog det ”hus i helsike". Ja herr ordförande hur blir det då med de andra som blir kvar ropade någon. Ja ni kan ju ta ihop er och bilda en grupp, så som vi har gjort, och ansöka om att få resa hem till Sverige. Svaret till dessa fyrtio saliga, som vi brukade kalla dem blev: kom ihåg att av detta mjöl blir det inget bröd, för den förste av er som sätter sig på vagnen här utanför för att resa till Sverige den hugger vi halsen av ögonblickligen, kom ihåg detta för alltid. Här kunde de inte få som de ville och deras plan var krossad.
På våren i april 1928 kom en herr Olsson från Svenska beskickningen i Moskva ner till Gammalsvenskby. Han gick runt till alla hus och talade med alla familjer det spelade ingen roll om de var fattiga eller rika han behandlade alla på samma sätt. Han frågade aldrig någon om de ville fara hem till Sverige men i varje hus han besökte fick han höra vi vill åka hem men Olsson svarade inte på dessa frågor. Men ett par dagar innan han lämnade Svenskbyn för att återvända till Moskva lät han sammankalla bystämman och där sade han såhär: Jag har gått runt i byn och pratat med alla och sett hur ni har det och ett genomgående tema har varit vi vill åka hem till vårt fädernesland Sverige och då vill jag bara säga er, inte för att jag kan påverka eller bestämma något det kan jag inte, men ett vill jag säga er svenskbybor och kom ihåg det, antingen alla eller ingen, inga grupper får förekomma. Och dagen efter lämnade han byn. Omedelbart efter det att Olsson lämnat Svenskbyn startade arbetet med att alla skulle få återvända hem till Sverige. En vecka senare sammankallades bystämman åter. Det var endast en fråga på dagordningen, diskutera hemresan. Alla som hade fyllt 18 år, såväl män som

kvinnor, fick rösta. Så vidtog röstning om hemresan, medelst handuppräckning. Resultatet blev ett enhälligt ja och ingen röst emot. Ja sade ordföranden håll nu fast vid det som vi nu i dag har beslutat och håll tand för tunga för det kan gälla liv eller död. Efter en stund hade sekreteraren A Utas protokollet färdigskrivet och innan det lästes upp sade ordföranden: lyssna nu riktigt ordentligt när protokollet läses upp är det något fel så säg till med det samma. Sekreteraren läste sedan upp protokollet och det godkändes i befintligt skick. Sedan fick alla röstberättiga gå fram och skriva under protokollet. Allt gick smidigt och smärtfritt men det värsta återstår, att få det godkänt av alla överordnade instanser, det skulle godkännas av länsstyrelsen, i Berislav, Kerson, Odessa, Charkov och regeringen i Moskva. Det återstår mycket att göra. Våra förfäder försökte under tsartiden att få återvända till sitt hemland men de blev hotade till livet och fick lägga sina drömmar på hyllan. Men vi är förtröstansfulla för det finns nämligen en lag i Ryssland som säger att varenda liten nationell grupp i Ryssland har rätt att förena sig med sitt moderland om deras stamfränder är beredda att ta emot dem. Nästa steg var att utse tre delegater som skulle ta hand om ärendet och föra det vidare från instans till instans. En ny bystämma inkallades och på dagordningen stod två frågor. 1. Val av delegater 2. Finansiering av delegaternas resor. Delegaterna skulle utses så att en kom från Gammalsvenskby, en från Nya svenskbyn och en från Svenskfält, de två sista är dotterkolonier till Gammalsvenskby. Till delegater valdes Johan P Buskas från Gammalsvenskby, Gustav S Hoas från Nya svenskbyn och Andreas Kristiansson Sigalet från Svenskfält. Vad gäller finansieringen av delegaternas resor beslöts att en del av pengarna skulle tas från holmpengarna, som fanns i en särskild kassa dess utom skulle man göra en utdebitering av fem kopek per person, dessa fem kopek skulle vara inbetalade senast inom åtta dagar. Ordföranden sade vidare, redan i dag eller senast i morgon skall delegaterna få information om vad dom skall göra och dagen efter får de sätta igång med sitt arbete på allvar och vi önskar dem lycka till.
Första uppgiften för delegaterna var att föredra ansökan, om resan hem till Sverige, inför ordföranden i sälsovjet. Det gick bra och de fick våra papper godkända och påskrivna. Nästa dag for de iväg till länsstyrelsen i Kerson, där kunde det nog bli lite kärvare, och de skulle nog behöva ha lite pengar med sig, ni vet hur det är: smörjer man vagnen så går den lättare.” Framkomna till länsstyrelsen framförde delegaterna sitt ärende och lämnade över ansökningshandlingarna till ordföranden, han tittade igenom papperen, lämnade tillbaka dem till delegaterna och sade njet, det kan jag inte bevilja och delegaterna fick lämna salen och gå ut. Vi svenskar brukade inte vara så rädda av oss, så de bestämde sig för att vänta ut honom ute på gatan när han skulle gå hem och äta middag mitt på dagen. Långt om länge så kom han gående nerför gatan, delegaterna började prata med honom och föreslog att han skulle följa med dem så skulle de bjuda på middag på en restaurang men han avböjde, då frågade de om de inte kunde få göra ett besök hemma hos honom i hans botad, men svaret blev nej, men sade han till delegaterna, med sådana frågor skall ni inte komma till mig inne i stora lokalen men kom in till mig på mitt arbetsrum klockan två i eftermiddag så får vi diskutera frågan. Klockan två gick delegaterna in till ordföranden på hans tjänsterum och under en timmas tid fick de diskutera och svara på hans frågor. Nu började det lossna och det kändes som om de var på väg mot en seger. De fick sina papper påskrivna, tackade ordföranden och glada i hågen återvände de hem till Gammalsvenskby. En dag senare var det dags att åka iväg till Kerson och ta en dust med herrarna där, högste chefen där han var jude. Väl framme i Kerson och inne på

ordförandens tjänsterum fick de framföra sitt ärende. Ja sade ordföranden, enligt rysk lag kan jag inte neka er att bevilja er ansökan om hemresa till Sverige, men sade han ni skall veta att i rysk lag finns kryphål och ett ganska stort svängrum. Han skrev på ansökan och önskade oss lycka till. Delegaterna återvände till svenskbyn glada som spelemän och glada blev alla människorna hemma i byn. Nästa resa skulle gå till Odessa, tjugo mil sydväst om Gammalsvenskby. Nu förhöll det sig så att pastor Hoas vid den tiden hade personliga ärenden som han skulle uträtta i Odessa. Han skulle försöka utverka Pass och utresetillstånd till Sverige för sig och kyrkovärden Buskas, för som det uppgavs så var pastor Hoas sjuk och behövde vård utomlands och Buskas skulle följa med som hans assistent. Hoas hade varit i Odessa flera gånger tidigare och var lite bekant med ordföranden för inrikes- och utrikes ärenden så Hoas fick uppdraget att samtidigt som han utförde sina privata ärenden så skulle han även ta med sig handlingarna om utresan till Sverige och få dem undertecknade. I ett telegram från Hoas meddelar han: allt väl, saken klarnar och det lyckas nog. I morgon skall jag upp till ordföranden en andra gång.” Vid återkomsten till byn berättar Hoas att allting lyckats och skrattar så att magen hoppar. Det fanns ett samband mellan Hoas och Buskas resa till Sverige och förberedelserna för hemresan för övriga svenskbybor till Sverige. Hoas sjukdom var bara en konstruerad förevändning som gick hem. Strategin var att Hoas och Buskas skulle försöka ta sig till Sverige för att därifrån lättare kunna förhandla och förbereda hemresan för alla svenskbybor till sitt fädernesland. Hoas och Buskas fick sina pass och utresetillstånd och lyckades på omvägar ta sig till Sverige. Trots klara papper så försöker de ryska myndigheterna stoppa de båda resenärerna och deras liv stod på spel. Innan Hoas och Buskas ger sig iväg på sin farofyllda resa vill de först få veta hur herrarna i Ukrainas huvudstad Charkov ställer sig till den gemensamma hemresan till Sverige. Delegaterna reser nu till Charkov för att få utreseansökan beviljad och underskriven. Uppkomna till inrikes och utrikes departementet, vars ordförande hette Slinkov, blev de hänvisade till utrikes och inrikesnämnden. En av herrarna i nämnden frågade efter deras ärende, delegaterna anförde sitt ärende och lade fram sina papper. Männen i nämnden tittade igenom papperen och slängde ibland misstänksamma blickar mot delegaterna, sedan följde en stunds korsförhör. Till slut sade dom: det här kommer nog inte att godkännas, men vi skall undersöka saken ytterligare och kommer under den närmaste tiden att meddela er resultatet.” Strax innan delegaterna skulle gå sade en av männen i nämnden, det går nog inte att förhindra er från att förenas med edra landsmän men det kommer att bli mycket påfrestande för er och ta lång tid. När delegaterna återvänt till byn var nyfikenheten stor och man frågade hur det hade gått. Ja sade delegaterna, vi fick inget bestämt svar, vi får vänta omkring en månad på svaret. Drygt en månad senare har fortfarande inget svar kommit till byn och delegaterna gör en ny resa till Charkov för att undersöka hur läget är med deras ansökan. Väl inne i inrikes och utrikes nämnden framför delegaterna sitt ärende, de undrar hur det har gått med deras ansökan om hemresa till Sverige som vi lämnat till nämnden för över en månad sedan. Dessa papper har vi skickat till regeringen i Moskva och vi har inte ännu fått något svar därifrån. Vi har gjort allt vad vi kan och så snart vi får svar från Moskva så kommer vi ögonblickligen att meddela er sa de och delegaterna fick återvända hem utan besked. Under tiden förbereder sig pastor Hoas och kyrkvärden Buskas för resan till Sverige alla papper är klara och nu gäller det att komma iväg utan att bli haffad av de ryska myndigheterna. Efter några dagar kom två män från länsstyrelsen ut till sälsovjet och började fråga ut oss om Hoas och Buskas, de ville bland annat veta om de hade rest

iväg till Sverige, men nej sade vi i sälsovjet han är hemma, vi har hört att han är svårt sjuk och är sängliggande. Jaså sade de, det var bra men meddela oss när de tänker ge sig av för vi vill träffa dem innan avresan och gör ni inte det så ligger ni själva illa till. Fån och med nu så hålls det vakt nere vid båtarna både dag och natt så att Hoas och Buskas inte skall kunna smita ombord osedda. Många rykten gick i byn att i dag reser eller reste Hoas och Buskas till Sverige för att påskynda hemresan men vi i sälsovjet dementerade alla rykten och uppmanade alla bybor att hålla tand för tunga och inte tro på dessa rykten eller sprida dem vidare. Håll tyst om vad ni vet och låt oss sköta jobbet. En morgon kom en av byborna till mig i sälsovjet och berättade att Hoas och Buskas hade gett sig av kvällen innan och vi frågade honom såg du säkert att det var de som gav sig av, nej svarade han jag såg det inte själv utan det var en annan som berättade det för mig, han hade sett det. Ja sade vi står du för dina ord så skall vi omedelbart meddela det till länsstyrelsen. Nej kära ni gör inte det svarade han. ”Håll då truten och gå hem och kom ihåg sprid inga sådana rykten i fortsättningen och kom ihåg Hoas ligger hemma i sin säng och är sjuk,” sade jag. Men vist reste Hoas och Buskas den kvällen. På kvällen i skymningen stod jag ensam nere vid vår grind när Hoas och Buskas körde förbi på väg till Berislav, Hoas vinkade till mig men jag besvarade inte vinkningen. Man kan ju fråga sig varför besvarade jag inte vinkningen? Jo därför att jag var rädd, jag var inte glad över det jag råkade bli vittne till, det kunde ju vara någon som sett mig stå vid grinden och hade jag dessutom vinkat farväl till dem och någon hade anmält mig, så hade det varit det samma som döden. Om någon hade sett att jag stod vid grinden när de körde förbi men inte sett mig vinka och de gjort anmälan kunde jag försvara mig med att inte tittar man efter varje skjuts som kör förbi ens grind. Men hade jag kunnat beslås med att jag hade vinkat så skulle man kunna säga att inte vinkar man till någon som man inte känner och då hade det varit svårare att klara sig ur situationen. Men som tur var så var det ingen som hade sett mig vid grinden och inte heller blev det någon anmälan heller. Ja denna episod avlöpte ju lyckligt men mycket återstod. Hoas och Buskas var på väg på sin sista resa från Gammalsvenskby till Sverige. I Berislav stod vakter vid landbryggorna till alla båtar så det fanns ingen chans att ta sig fram den vägen. I stället körde ekipaget med Hoas, Buskas och två kuskar mot södra ändan av byn sedan körde de i mörkret ut till holmen som låg intill byn, där väntade de en stund tills det blev riktigt mörkt sen vände de och körde samma väg tillbaka mot byn och tog en tvärgata upp genom byn, sen körde de ut bakom svenskbyn och tog vägen mot ett kloster som låg en halv mil norr om svenskbyn. Dit körde de i stället för att åka till Berislav som låg tolv kilometer söder om svenskbyn. Vid klostret skulle de vara senast klockan tolv på natten för då avgick båten norrut mot Alexsandrovsk. Här ifrån gick tåget Charkov – Moskva – Leningrad till finska gränsen. Andra dagen klockan nio var de framme i Alexsandrovsk och klockan tio avgick tåget, express, till Charkov - Moskva. Framme i Moskva skulle de växla till sig svenska pengar och få sina papper granskade och stämplade på utrikesdepartementet. Allt detta gick smärtfritt och sedan satte de sig på tåget som gick direkt mot finska gränsen, där fick de passera genom den ryska tullen och överlämnades av ryska tullmän till de finska tullmännen på den finska sidan. Nu kände de att nu var de i säkerhet. Men allt hade hängt på en skör tråd för hemma i svenskbyn pågick jakten för att stoppa deras resa, men om det var de lyckligt ovetande även om de hade anat det. Tredje dagen efter det att Hoas och Buskas lämnat Gammalsvenskby kom två män från länsstyrelsen i Berislav ut till sälsovjet i Gammalsvenskby och frågade oss om Hoas och Buskas hade rest till Sverige, de var mycket arga och

upprörda, nej sade vi inte vad vi vet. Jasså skrek dom, ni vet inte, vi skall visa er vad ni har att göra, skicka omedelbart ner två män till pastor Hoas och hör efter om han är hemma, de pekade på mig och en annan svenskbybo och det var bara att lyda order och vi traskade iväg. Föreställ er själva hur jag kände mig, jag skulle ner och kontrollera om Hoas var hemma trots att jag viste att han rest. På vägen ner till Hoas bostad sade jag till min jämnåriga kamrat, T Albers, du vet ju också att prästen har rest iväg, ja sade han, men kom ihåg sade jag till honom erkänn aldrig att vi viste att Hoas hade rest för då är vi förlorade och håll fast vid dit ord även om de ställer oss mot väggen så säg nej och vi kommer att rädda många och segra till slut min vän. Framkomna till Hoas bostad knackade vi på dörren och fru Hoas bad oss stiga in, hon såg att vi var upprörda och hon frågade vad vill Andres i dag då? jag förklarade för henne hur det hela låg till och då sade hon, ”gå tillbaka och säg att Hoas är sjuk och att han inte har rest, resten skall jag klara upp med dem om de själva kommer hit och vill kontrollera". Vi tackade fru Hoas och med en liten lättnad återvände vi till sälsovjet. Knappt inkomna innanför dörren skrek de där herrarna, nå hur är det har han rest, vi svarade att prästfrun sade att han är hemma och han ligger sjuk, herrarna nöjde sig konstigt nog med detta svar och for tillbaka till stan. Vi blev mycket förvånade över att de inte frågade om vi själva hade sett Hoas ligga sjuk i sängen men det gjorde de inte. Dagen därpå kom herrarna tillbaka och frågade om vi hade sett Hoas när vi var där nere i går och vi svarade att det hade vi inte gjort. Ja sade de det finns folk som påstår att de har rest, gå nu omedelbart ner och se efter om han är hemma. Vi båda som var där i går fick åter traska iväg för att kontrollera om Hoas var hemma. Vi knackade på dörren och prästfrun öppnade hon tittade på oss och sade, det är väl samma ärende som i går, ja sade vi det är det. Gå tillbaka och säg till dem att Hoas har åkt till sin läkare i Odessa för att få behandling för sin sjukdom och säg att så sa han till sin fru när han reste hemifrån, om han sen har rest någon annanstans det vet jag inte sade fru Hoas och detta skall ni tala om för de där herrarna. Vi gick tillbaka till sälsovjet och talade om för herrarna vad fru Hoas hade sagt till oss. Då blev de rasande och for ut i grova svordomar så det var hemskt att höra. Det sista dessa män sade till oss alla i sälsovjet innan de lämnade oss, och for tillbaka till staden Berislav, var att inom några dagar så kommer vi och hämtar er allesammans i stället för Hoas och Buskas. Som väl var slapp vi se dessa hotelser bli verkställda. När dessa herrar som besökt oss kommit hem så telegraferade de omedelbart till Kerson att de skulle arrestera Hoas och Buskas om de fick tag på dem och de svarade att några sådana människor hade de inte sett till. Sedan telegraferade de till Odessa och därifrån fick de ett liknande svar som från Kerson. Nästa telegram gick till Charkov och därifrån fick de svaret att Hoas och Buskas hade för tre till fyra dagar sedan iakttagits vid järnvägsstationen i Charkov. Nästa instans som de telegraferade till var Moskva och därifrån svarade de att Hoas och Buskas var här inne på utrikesdepartementet i går på förmiddagen och på eftermiddagen skulle de resa med ett expresståg mot finska gränsen. Moskva telegraferar omedelbart till ryska tullen vid finska gränsen. Detta telegram anländer till ryska tullen samtidigt som de ryska tullmännen lämnar över Hoas och Buskas till de finska tullmännen. Precis när de ryska tullmännen hade lämnat över dem till de finska tullmännen kom en rysk tullman utrusande från tullhuset och ropade på Hoas och Buskas att de skulle komma tillbaka för han ville tala några ord med dem. Men nej sade Hoas och Buskas vi kan pratas vid när vi återvänder. Även de finska tullmännen sade nej, Hoas och Buskas är nu under vårt ansvar. Hoas och Buskas hade anat att något var galet och under hela resan var de

rädda och på sin vakt. Hade telegrammet till ryska tullen bara kommit fram två till tre minuter tidigare så hade vi varit förlorade sade Hoas. Ja det viste vi här hemma i byn också, får dom tag i dem så får vi aldrig se dem mer. Ja det var Guds hand som räddade dem och oss denna gång.
Nu kom ett telegram till Gammalsvenskby med det glädjande budskapet att Hoas och Buskas hade lyckligt anlänt till Sverige. I byn var glädjen stor alla jublade och prisade Gud för det stora undret som han gjort för vår ledare och vårt folk och man sjöng psalmen tackom Gud allt folk. Ja nu är det bara att spotta i nävarna och arbeta ännu hårdare för att föra hemresan i land. Nu kom ett nytt telegram från Moskva där man meddelar att: den centrala regeringen har inte bifallit eder ansökan om hemresa till Sverige. Ni får inte lämna Ryssland, edert fädernesland är Ryssland. Och så ber vi eder att inte mera återkomma i denna fråga och att ni lojalt hjälper oss att bygga upp ett nytt land och ett nytt system. Det var ett hårt och bittert slag i vår kamp för att få utvandra och resa hem till vårt fädernesland Sverige. Ja mina pojkar vi är sega svenskar och så länge vi kan stå på våra ben kommer vi att kämpa för vår lagstadgade rätt att få återförena oss med våra stamfränder i Sverige. Och vi kommer att segra till slut.
För att försöka påverka oss så att vi inte skulle lämna Ryssland så skickade man ner en tysk propagandist till byn som skulle försöka övertala oss att inte resa till Sverige. Dagen efter det att vi hade fått telegrammet från Moskva om avslag på vår resa så samlades jag en svenskbybo till och den nedskickade propagandisten i sälsovjet, vi var alldeles ensamma i lokalen och vi slog oss ner vid rådsbordet. Då började tysken prata om att vi inte skulle resa till Sverige. Då ilsknade jag till och sade åt honom vet du vad, du kan åka hem till Tyskland och sprida din smörja till propaganda och du har absolut ingenting att göra med vår hemresa, hade du ändå varit en svensk som kommit ner från Sverige då kunde vi möjligen ha kunnat lyssna på dig din drummel. Sedan sade tysken så här: Kom ihåg ni svenskar i tolv år har vi kammat er medhårs men det trettonde året skall vi börja kamma er mothårs. Och han kom fram med hotelser mot oss svenskar. Då sade jag till honom åk hem och kamma tyskarna där hemma för i vårt hår får du aldrig sätta någon kam, till det är du ännu för liten. Och vill jag anmäla dig för dina hotelser så får du inte se solen gå upp i morgon. Kom ihåg det min vän. Han försvann sedan och vi såg honom aldrig mer.
Våra delegater reste åter igen till Moskva för att ta reda på varför vår ansökan blivit avslagen. Det svar delegaterna fick var att ansökan är avslagen. Vi har fattat vårt beslut och skickat alla papper till den Ukrainska regeringen i Charkov. Det är dit ni får vända er för att få ett klart besked. Delegaterna kom hem utan att ha fått något klart besked men man hade ändå en känsla av det inte var helt kört utan man ville hålla oss på halster för att se om vi inte var beredda att ge upp vår kamp. Men vi är fast beslutna vi ger aldrig upp. Nu reser delegaterna till Charkov för att få en förklaring till varför vår ansökan om hemresa blivit avslagen. Det svar de får där är: Är er ansökan om hemresa avslagen så är den det. Nej den motiveringen kan vi inte nöja oss med säger delegaterna, enligt rysk lag har vi rätt att förena oss med våra stamfränder i ett annat land. Vi vill med det snaraste få denna fråga utredd och klargjord för oss om det blir ett definitivt ja eller ett nej. Blir det ett nej så vill vi ha det på pränt som ett formellt bevis för vår fortsatta kamp. Ja sade dom det är så att Sverige tar inte emot er och därför var vi tvungna att avslå er ansökan om hemresa till Sverige, men vi skall undersöka denna svårlösta fråga ytterligare och ni behöver inte komma hit någon mer gång. Delegaterna återvände hem och de var på ett ganska gott humör för de hade en

känsla av att det ändå fanns en chans att det skulle ordna sig. Nu for en delegat in till stan för att skicka ett telegram till pastor Hoas i Sverige och meddela att vi fått avslag på vår ansökan om hemresa till Sverige på grund av att Sverige inte tar emot oss, enligt regeringen i Charkov. Vi fick ett snabbt svar från Svenska Röda Korset: Ni får återvända hem vi tar emot er vilken dag som helst, ni är välkomna hem till moder Svea. Lika lydande telegram har vi skickat till Moskva och Charkov. Undertecknat Prins Carl. Ett brev kom också idag från pastor Hoas där han bland annat skriver, tryck på ordentligt och ta inte emot någonting som de vill ge er eller säkert kommer att lova er.
I dag kom två män från hemliga polisen (GPU) i Charkov ner till svenskbyn. De skulle göra vissa undersökningar angående vår hemresa och försöka övertala oss att inte resa till Sverige. När de hade varit här nere fjorton dagar så kom helt utan förvarningen en kväll vid niotiden, fyra bilar med chefen för länsstyrelsen i Berislav och de hösta cheferna från städerna Charkov och Odessa samt sex poliser ner till svenskbyn, alla var beväpnade. De kallade ihop sälsovjet och alla styresmän i byn och satte omedelbart igång med korsförhör angående vår hemresa. Ni skulle bara ha sett vilket uppror det blev. Denna kväll var jag verkligen rädd. De ville veta varför vi ville åka hem, hade de misshandlat oss eller hade de behandlat oss på något annat sätt än de andra eller tycker ni att ni får betala för höga skatter? Nej och nej kom svaren från de församlade. Gillar ni inte vår regering och våra lagar? Vi svarade att vi är tacksamma för den regering vi fått för nu har vi och alla i detta land fått frihet och en sådan lag att varje nationalitet har sin fulla rätt att förena sig med sitt hemland och även rätt att använda sitt modersmål. Vi har ingenting emot vare sig regering eller lagar, vi vill bara resa hem, kära kamrater. Klockan ett på natten avslutades denna sammankomst och de höga herrarna gav sig iväg från byn. Två dagar senare kom åter tre hemliga poliser på besök till byn. Nu blev det enskilda förhör en och en i taget, det gällde endast sju stycken bybor och en av dessa var jag. Detta var en domedag må ni tro. De satt alla tre vid ett bord med vapnen i händerna och lät frågorna hagla över oss, man hann inte svara på den ena frågan förrän de ställde den andra och hela tiden riktade de vapnen mot den de förhörde, Svordomar och hotelser var legio. Alla frågor gällde hemresan, de ville få reda på vem som först började, som de sade, upproret i byn och vi svarade att det är ingen enskild person som lockat eller tvingat oss till denna utvandring, det är bara så att vi vill åka hem. De som började med detta vilar ute på kyrkogården. Vi är alla mycket tacksamma mot vår regering och de lagar som givit alla förtryckta i detta land sin frihet. När vi begär att få resa hem och återförena oss med våra stamfränder så följer vi bara rysk lag. Dessa korsförhör genomfördes av dessa stränga herrar under cirka en halv timme med varje person men vi som blev förhörda upplevde det som tre timmar, ja det var hemskt. Efter förhören gav sig de tre poliserna av från byn, och även denna gång klarade vi oss helskinnade från detta äventyr men jag vill inte uppleva det en gång till, det var hemskt.
I dag kom två män från länsstyrelsen ner till svenskbyn och sade att vi skulle sätta igång med att beså våra åkrar så att jorden inte skulle bli liggande obesådd. Bystämman sammankallades och männen från länsstyrelsen fick där tala om för byborna vad de ville säga, och byborna skulle få säga sin mening. Byborna svarade kort och gott, vi sår inte ett korn. Herrarna föreslog att man skulle göra en omröstning, det gjorde man också och den utföll så att förslaget för sådd inte fick några röster medan förslaget mot sådd fick alla röster. Nu blev herrarna upprörda och yttrade sig så här: Ja i morgon kommer vi hit med kulsprutor och mejar ner er allesammans, något

annat är ni inte värda. Men några kulsprutor fick vi inte se i byn som tur var, och någon sådd blev det inte.
Nu kom det brev från pastor Hoas i Sverige, han skriver att svenska regeringen har beviljat inresetillstånd för er alla och den ryska regeringen har meddelat den svenska regeringen att den inom den närmaste tiden kommer att bevilja utresetillstånd för svenskarna i Ukraina. Hoas skriver vidare: sätt snarast igång med att avyttra all egendom såväl levande som döda inventarier, och skynda på så att ni hinner sälja ut så mycket som möjligt för den ryska staten kommer inte att lösa in något av inventarierna. Det som ni inte hinner sälja får bli kvar i byn. Däremot kommer ryska staten att lösa in alla hus såväl i Gammalsvenskby som i Nybyn men hur mycket ni får för dem det är en annan fråga, men ni får ta vad ni får, vi här i Sverige kan inte göra något åt den saken. Ryssarna var hugade köpare och under de två månaderna april och maj såldes så gott som allt.
I dag fick vi främmande igen av två män från den ukrainska regeringen i Charkov åtföljda av fyra poliser som livvakter. Den ene är ställföreträdande regeringschef och den andre är chef för utrikes och inrikesdepartementet, kamrat Slinkov. Båda herrarna uppträdde mycket hyggligt och vänligt och de stannade i tre dagar. De undersökte alla böcker och gjorde en del anteckningar bland annat om hur många hus det fanns i Gammalsvenskby och Nybyn, hur många personer vi var och hur mycket jord, holme och vatten vi ägde m m. Två gånger sammankallade de bystämman och propagerade för att vi skulle lägga våra resplaner på den så kallade hyllan och försökte muta oss med en massa förmåner till exempel skulle vi få leva ostörda och under 25 år skulle vi vara befriade från skatt och andra statliga avgifter, bara vi stannade. Men svaret blev som alltid nej, vi vill inte leva på andras bekostnad och vi ber vår vänliga och högt uppskattade regering om att blott få resa hem, ja vi vill hem och vi ber er kära kamrater jämna vägen för oss så att vi fortast möjligt får resa till vårt moderland Sverige. Nu åker vi tillbaka till Charkov igen sade de två herrarna och så får vi se vad vi kan göra för er. Farväl men vi hoppas att ni stannar kvar hos oss. Männen lämnade byn och nu återstod bara att vänta på besked. Vi trodde nog att nu skulle det var slut på alla främmande besök men tji vad vi bedrog oss. Kommunisterna i Sverige skickade ner två propagandister till byn för att försöka övertala oss att inte åka tillbaka till Sverige. Den ene hette Gustavsson men den andres namn har jag tyvärr glömt. Dessa två män rönte samma mottagande som alla tidigare agitatorer och kunde inte påverka vårt beslut. De stannade kvar i Gammalsvenskby när vi reste därifrån De var med nere vid dnjeprstanden och vinkade av oss när vi for iväg till Sverige. Senare fick vi höra att under tiden de var nere och vinkade av oss så hade de blivit bestulna på alla sina tillhörigheter uppe i byn. Ja det var synd om pojkarna. Sista dagen som vi var kvar i Gammalsvenskby pratade jag med Gustavsson och då sade han: ni får det säkert bättre i Sverige än vad ni har haft det här i Ryssland sade han till mig men tala inte om för någon att jag har sagt något sådant.
I dag fick vi brev från pastor Hoas och han skriver att nu är det klart för hemresan, i juli månad kan ni räkna med att få lämna Gammalsvenskby och beträda resan hem till Sverige. Svenskarna ordnar med båt och personal som skall komma ner och hämta er i staden Kerson. Det blir en rumänsk båt som skall transportera er över Svarta havet från Kerson till den rumänska hamnstaden Konstansa sedan vidtar resa med tåg genom Rumänien, Ungern, Österrike och Tyskland upp till staden Sassnitz i norra tyskland för att sedan transporteras med en tysk färja över Östersjön till den svenska hamnstaden Trelleborg som ligger nere vid Sveriges sydspets. Chef för hämtningen

blir majoren C E Berggren och till sitt förfogande har han en läkare, fyra sjuksystrar, två järnvägsmän, en redaktör och en journalist. Denna personal kommer att resa till Rumänien de närmaste veckorna. Allt är nu klart för transporten hem och den beräknas ske i mitten på juli. Var beredda. Det kom även telegram från Charkov: Er hemresa till Sverige är beviljad. Den 22 juli 1929 skall Gammalsvenskby vara utrymd. Vi ställer upp med två stycken flodångare som hämtar er vid Dnjeprstranden mitt emot svenskbyn. Dessa två båtar för er ner till staden Kerson, 7,5 mil söder om Gammalsvenskby där sedan svensk personal tar hand om er. Undertecknat av regeringen i Moskva och Charkov." Glädjen stod nu högt i skyn, segern var vunnen och äntligen får vi resa hem. Från svenskbyn skickas omgående ett telegram till pastor Hoas i Sverige i vilket man redogör för hur läget är här nere i svenskbyn. Ett par dagar senare kom ett telegram från Sverige i vilket man meddelar att allt är ordnat och klart här hemma för resan och mottagandet men att man fått en jobspost, den ryska regeringen har nämligen meddelat att de inte släpper in något rumänskt fartyg på ryskt vatten. Ryssland och Rumänien var vid den här tiden inte några såta vänner. Några dagar senare kom ett nytt telegram från Sverige: Båtproblemet är löst. En turkisk båt kommer och hämtar er i Kerson och fraktar er över Svarta havet till den Rumänska staden Konstansa. Båten hämtar er senast den 24 juli. Allt är klart för hemtransporten. Den svenska personalen har rest från Sverige till Turkiet och kommer att vara ombord på båten när den kommer för att hämta er. Lycka till på resan och välkomna hem. Tyskarna går nu med böjda huvuden och tunga steg, nu var de inte så kaxiga längre, förut gick de omkring och hånade oss för att vi var så enfaldiga och trodde att vi till slut skulle lyckas få lämna Ryssland. De sade att om ni får lämna ryssland så kommer det att växa hår i våra handflator. Vi lyckades men om de fick något hår i sina handflator det vet vi inte. Ett sista brev från pastor Hoas i Sverige kom till oss i svenskbyn i juli månad 1929. Han skriver: Nu kommer jag inte att skriva några flera brev till er i Gammalsvenskby. Jag hoppas att vi snart får träffas här hemma i Sverige.

I morgon är det dagen med stort D, den dag när vi skall påbörja vår resa hem till Sverige och lämna vår kära hembygd och födelsebygd Gammalsvenskby. För sista gången håller vi i dag gudstjänst i vår älskade kyrka. Här fälls många tårar, sorgetårar såväl som glädjetårar. Måndagen den 22 juli 1929 är en dag vi aldrig kommer att glömma, en vacker dag med fint väder och 25-30° varmt. Klockan fyra på morgonen hörs båtarnas ångvisslor nerifrån Dnjeprstranden. Nu är båtarna här för att hämta oss, är det verkligen sant? Jo det är sant undrens tid är ännu inte förbi, käre Jesus du som skall föra oss hem till vårt fädernesland, frälsningens timma är slagen. Vi tittar upp emot himlen och ser den ljusa stjärnan där uppe i norr som lyser så klar över vårt fädernesland Sverige och under denna stjärna där skall vi få bygga och bo. Då som först kanske vi kan glömma alla våra lidanden, hot och umbäranden som vi och våra förfäder har fått utstå i detta främmande land. Tack käre himmelske fader för allt och vi hoppas att allt lidande nu skall vara över. Men ännu är vi inte hemma i Sverige. Alla bybor tar farväl av Gammalsvenskby och vandrar ner mot stranden där båtarna ligger och väntar, den ena heter Första oktober och den andra Vorovske. Klockan åtta på förmiddagen har alla lämnat byn och står nere vid båtarna och väntar på att få gå ombord. Nu börjar man ropa upp passagerarna, man går efter en lista som är uppställd i alfabetisk ordning och efter hand får vi gå ombord. Allt går lugnt och städat till väga men många går ombord med gråten i halsen. Klockan halv tio är alla ombord och klockan tio skall båtarna avgå. På stranden står tusentals jämrande och gråtande människor, det är släkt, vänner och bekanta som inte får följa med, det är både tyskar

och ryssar och alla ber de: glöm inte oss som får stanna kvar i detta fattiga och härjade land. Svenskbykören har nu samlats på däck för att sjunga en avskedspsalm till vår födelsebyggds, Gammalsvenskbys, ära och till alla människor som samlats på stranden för att ta farväl. Med av tårar genomdränkta näsdukar vinkar de farväl till oss. Klockan tio låssas båtarnas förtöjningar, ankaren vinschas up, motorerna börjar arbeta och sakta glider båtarna ut från Dnjeprstranden. Människorna på stranden skriker, gråter och vinkar farväl. Ombord sjunger sångkören med tårar i ögonen medan de övriga trängs vid relingarna för att ta ett sista farväl av sin obarmhärtiga men ändå så älskade hembygd Gammalsvenskby. Båtarna stävar nu söderut med allt högre fart och vår by försvinner alt mer och mer i fjärran. Sångkören har nu tystnat och allt är tyst och stilla endast dunket från båtarnas ångmaskiner hörs. En och annan bybo hör man säga, nu är vår by försvunnen nu ser vi inget mer av den. Båtarna går direkt till staden Kherson och mitt på dagen passerar vi köpingen Kachovka och staden Berislav. Den 22 juli 1929 klockan fem på eftermiddagen lägger vi till vid hamnen i Kherson. När det gäller mat så var det dåligt ställt ombord, det fanns inte en brödbit att köpa. En del hade lite mat med sig i sitt bagage och delade med sig till dem som inget hade, på så vis fick man stilla den värsta hungern. Värst var det för barnen. Vi är nu framme i staden Kherson, solen har gått ner och ombord på båtarna söker var och en sig en viloplats för natten. På morgonen nästa dag den 23 juli steg vi upp, tvättade oss lite, därefter höll vi gemensam morgonandakt, ombord på båtarna, med predikan och psalmsång. Predikade gjorde Simon Simonsson Kotz och sången leddes av Petter Kristiansson Annas. I morgon kommer det stora turkiska fartyget hit till Kherson för att frakta oss över det grymma och farliga Svarta havet. Motgångarna var inte slut. I dag 24 juli klockan tio på förmiddagen avled fru Kristina Kristiansdotter Annas ombord på fartyget Furusan i staden Khersons hamn. Hon var redan vid avfärden mycket sjuk och den första vi fick lämna efter oss på resan och den sista som begravdes i rysk jord. Nu blev det bråttom med att ordna begravningen och jordfästningen ägde rum i Kherson samma dag på eftermiddagen. Officiant var Simon Simonsson Kotz. Klockan tre på morgonen den 24 juli hörde vi en signal från en ångvissla ute på fjärden, det var mörkt och vi kunde inte se var ifrån ljudet kom men vid fyra- femtiden såg vi att det låg en stor båt ute på redden, det är nog den båten som skall hämta oss sade vi. Vi höll åter vår morgonandakt men kunde inte låta bli att titta ut mot den stora båten. Klockan åtta såg vi en rysk tullbåt gå ut till fartyget på redden och klockan halv nio kom den stora turkiska båten Furusan in till kajen i Kherson med den svenska personalen ombord. Major Berggren hälsade oss, på svenska folkets och Sveriges regerings vägnar, välkomna hem till vårt fädernesland och berättade lite om förhållandena hemma i Sverige. Efter major Berggrens tal tog skolläraren Gustav Pettersson Utas till orda och hälsade våra svenska bröder och systrar välkomna hit till oss för att hjälpa oss på resan hem till vårt fädernesland, denna resa som vi kämpat för så länge. När dessa sermonier var avklarade steg major Berggren i land och det utväxlades hälsningar och handtryckningar till höger och vänster, medan de ryska myndigheterna spärrade av hela hamnområdet och satte ut vakter. Klockan halv tio fick vi börja gå ombord på det turkiska fartyget Furusan, men först blev vi noggrant kontrollerade av den ryska tullen och först klockan tre på eftermiddagen nästa dag den 25 juli var alla svenskbybor samlade ombord på Furusan. Från Gammalsvenskby hade även fyra ryska familjer följt med resan så långt, i förhoppning om att få följa med till Sverige. I Kherson tog dock deras resa slut, ingen bitter gråt eller böner till de ryska myndigheterna hjälpte, även major Berggren försökte få de ryska myndigheterna att låta dem följa med men

det hjälpte inte, de är inte svenskar och får inte följa med sade de ryska myndigheterna och de fick vackert stanna kvar på kajen.
Klockan fem på eftermiddagen den 25 juli 1929 lossades förtöjningarna och ankaret halades upp, den turkiska besättningen hade nu fått fart på motorerna på den stora urgamla lastångaren Furusan och sakta gled den ut från kajen i Kherson. Tidigare har vi sagt farväl till Gammalsvenskby, som ligger åtta mil norr om oss, och nu säger vi farväl till Ryssland. Nu är vi på väg en god bit nedför Dnjeprn, Kherson försvinner ur synhåll och vi är nu ute i leden, som leder direkt ut till det farliga Svarta havet, som aldrig brukar vara lugnt. Vi ser Svarta havet framför oss och solen är på väg att gå ner, när båten plötsligt skakar till våldsamt, ja det var så kraftigt så att vi trodde båten skulle ramla sönder och den stannade ögonblickligen. Båten hade troligen gått på ett undervattens vrak eller något annat undervattenshinder. Ilskna som bin sprang den turkiska besättningen upp och ner mellan båtens botten och däck, de var arga och pratade högljutt med varandra men vi förstod inte vad de sade. Även den svenska personalen sprang upp och ner men vi fick inte reda på vad som hade hänt. Den ryska tullbåten som skulle ha gått framför vår båt och lotsat oss ut till öppet vatten gick i stället 300-400 meter bakom oss. Varför kan man ju fråga sig? Efter cirka två timmars uppehåll på olycksplatsen kom den ryska lotsen ombord och vår båt fortsatte resan, men vi fick inte veta någonting om vad som hade hänt. Var det möjligen ryssarnas mening att vårt fartyg skulle sänkas med man och allt i ett sista desperat försök att stoppa vår återförening med Sverige? I så fall misslyckades de. Nu är vi ute på det vida stora Svarta havet, solen har gått ner bakom horisonten och mörkret börjar sänka sig över oss. Vi vet inte vad som kommer att hända oss denna natt, kära herre Jesus se ner till oss och för oss till en säker hamn. Du är den ende vi kan förlita oss på, ingen annan. Den ryska lotsen är ännu kvar ombord och klockan tre på natten den 26 juli anlöper vi Odessa, den sista ryska hamnen, för att släppa av den ryska lotsen. Turkarna satte nu full fart på sitt urgamla rostiga fartyg och ställde kursen mot Rumänien. Det är stjärnklart och Svarta havet ligger lugnt och stilla som en spegel. Så länge vi ännu är på ryskt vatten kan vi inte vara säkra på att vår resa skall lyckas men kommer vi bara över den ryska gränsen så kan vi känna oss lite säkrare. Vi reste hela dagen den 26 juli och hela natten och klockan nio på förmiddagen den 27 juli ankrade vi upp på redden utanför den Rumänska staden Konstanza. Under hela båtresan låg det farliga Svarta havet stilla och lugnt som en spegel, vilket det sällan gör. Att det var Guds hand som följde och hjälpte oss över detta stora farliga hav det är jag säker på. Ja Gud kan göra stora saker, mycket större än vad du och jag kan föreställa oss. Vi hade väl legat cirka 15 minuter på redden när en rumänsk tullbåt kom ut till vår båt och efter ytterligare 15 minuter gav den sig iväg igen in mot land. Vår båt lättade omedelbart ankar och styrde sakta in mot hamnen. När vi lade till vid kajen stod där en rumänsk blåsorkester och spelade. Den svenska attachén i Rumänien stod vid hamnen och hälsade oss välkomna till Rumänien och staden Konstanza. En representant för svenskbyborna framförde vårt tack till attachén, Rumäniens folk och dess regering. För oss var det som att komma från helvetet in i himmelriket. Människorna var välklädda och inte såg man några tiggare. För oss var det som att komma till en annan värld mina vänner. Här kunde man verkligen se att det fanns frihet, människorna var glada och vänliga mot oss. Ett par timmar senare så var båten avfolkad och vi befann oss åter på landbacken. Nu som först fick vi reda på vad som hade hänt med vår båt när den gick på det där undervattenshindret. Ett hål på cirka en meter i diameter hade slitits upp i skrovet, som den turkiska besättningen lyckats laga professoriskt genom att täppa igen hålet med

bland annat cementsäckar. Det var flera svenskbybor som var nere och såg hålet. En stund efter det att vi hade lämnat båten och tagit plats i de fina järnvägsvagnarna kunde vi genom fönstren se hur havet var i uppror, det gick vågor som var två till tre meter höga och tänk så glada och nöjda vi var för att få vara på landbacken. Klockan tolv fick vi middag. God mat och mycket mat, sådant fint vitt bröd som vi fick här hade vi inte smakat på många herrans år och musikkåren spelade bland annat Du gamla du fria. Utspisningen skedde ute i det fria från tält som man rest i den natursköna omgivningen. Ja vi kände oss alla som om vi voro födda på nytt denna dag må ni tro. Vi fick även bada i varmbadhuset och våra kläder blev desinficerade. Det var trångt i järnvägsvagnarna så någon ordentlig vila kunde man inte räkna med att få.
På kvällen den 29 juli klockan nio börjar tåget rulla iväg med oss mot den rumänska huvudstaden och klockan åtta nästa morgon var vi framme i Bukarest. Även här blev vi mycket väl mottagna med sång, musik och mycket fin och god mat och det rumänska järngardet paraderade framför vårt tåg när det gled in till centralstationen. Klockan tio rullade tåget vidare mot Ungern och klockan fem på eftermiddagen samma dag anlände vi till Ungerns huvudstad Budapest. Även här blev vi mycket väl mottagna. Vi blev bjudna på middag, på stadshotellet med mycket god mat och öl så mycket man bara orkade dricka. Färden fortsatte sedan samma dag klockan nio på kvällen mot den österrikiska huvudstaden Wien. Dit anlände vi klockan tre på morgonen den 30 juli. Här fick vi lämna tåget och blev inkvarterade i ett vandrarhem. Det var meningen att vi skulle få stanna här i tre dagar för att vila upp oss lite men vilan blev inte långvarig. Det allmänna läget i Österrike var oroligt och i bland annat Wien demonstrerade de röda och läget var spänt, man befarade att revolution kunde utbryta när som helst. Man hörde också rykten om att vandrarhemmet och emigrationsbyggnaden skulle sprängas i luften. Någon officiell mottagning fick vi inte här och maten var inte mycket att skryta med heller. Redan klockan tre på morgonen den 31 juli fick vi plocka ihop vårt bagage och ge oss iväg till våra järnvägsvagnar. Klockan fyra rullade tåget iväg mot Berlin och vid niotiden passerade vi gränsen till Tyskland. Klockan nio blev vi utspisade i Tyskland men utan mottagningscermonier och maten var lite si så där. Klockan tio på kvällen fick vi på nytt mat i Tyskland och det var ungefär som på det förra stället. Här fick vi meddelande att vi inte fick passera genom den tyska huvudstaden Berlin, på grund av oroligheter där. Det var de röda som höll på att revoltera där liksom de gjorde i Wien. Vi började lite till mans bli oroliga och tänkte, från ett helvete har vi sluppit ut för att kanske hamna i ett annat. Tåget dirigerades om så att det fick gå öster om Berlin i stället och klockan nio på morgonen den första augusti anlände vi till Stralsund i norra Tyskland. Där mötte oss pastor Hoas och följde sedan med oss i tåget till den tyska hamnstaden Sassnitz. Dit anlände vi klockan elva på förmiddagen. I Sassnitz fick vi lämna tåget och gå ombord på den tyska färjan Dutchland. Här fick vi ingen mat men det delades ut matpaket till var och en. Klockan två på eftermiddagen lämnade färjan kajen i Sassnitz och stävade ut på östersjöns böljor med kurs mot vårt resmål Sverige. Det är lite sjögång och en del av passagerarna blir sjösjuka och kräks, men vad gör väl det när man snart har nått sina drömmars mål. Efter cirka fyra timmars färd på Östersjön står major Berggren på övre däck och pekar med hela handen mot några höga skorstenar som kan skönjas i fjärran, det är Sverige och skorstenarna ni ser är staden Malmö säger han, nu är vi snart hemma. En stund senare pekar han med hela handen igen och säger: Titta där borta vid solnedgången det ni ser där det är staden Trelleborg där vi skall lägga till. Efter ytterligare en stund kan vi skönja Trelleborgs hamn. Svenskbykören samlas nu

på övre däck och under det att färjan sakta glider in i hamnen och lägger till vid kajen sjunger Svenskbykören Sveriges nationalsång ”Du gamla du fria”. Det var fullt av folk över allt, ända ut på piren, vid hamnen och även på hustaken satt det människor som vinkade och ropade och hälsade oss välkomna hem från det främmande landet. Klockan var sju på eftermiddagen den första augusti 1929 när vi lade till vid kajen. Nu äntligen är vi hemma i vårt fädernesland. På kajen stod prins Karl och prinsessan Ingeborg, representanter från Svenska röda korset, Svenska kvinnliga missionen och många andra högre och lägre ämbetsmän och tog emot oss. På kajen inte långt från färjan hade man riggat upp en radiosändare samt en talarstol. Hans höghet prins Karl äntrade talarstolen och höll ett allt igenom gripande hälsningsanförande, vilket sändes i radio över hela Sveriges land. Han talade till oss, till det svenska folket, regeringen och Hans Majestät Konung Gustav V och drottningen, han tackade för deras medverkan för att detta projekt slutligen hade kunnat ros i land, han sade bland annat: nu står svenskbyborna på svensk jord och alla är välbehållna utom tre stycken som, på grund av sjukdom tillfälligt fick stanna i Tyskland men de kommer hem de närmaste dagarna, och så önskade han alla svenskbybor lycka och framgång här hemma i vårt fädernesland. Sedan steg folkskolläraren Gustav Utas upp i talarstolen och framförde Gammalsvenskbybornas varma tack till prinsen, prinsessan, kungahuset, regeringen och det svenska folket för allt som de har gjort för oss och vi hoppas att vi även i framtiden kan räkna med ert stöd i vår verksamhet här i Sverige sade han. Ja mina vänner det var ett stort och vackert mottagande vi fick uppleva och inget svenskbyöga var torrt när vi gick i land för första gången på svens mark. Hemma är vi nu men ingen vet hur det kommer att gå för oss här hemma, nej allt ligger i Guds händer. Prins Karl tar åter till orda och ber oss gå ombord på tåget, det kan nog bli lite trångt säger han men ni är ju i alla fall hemma nu och i staden Lund kommer ni att få mat.
Klockan är nio på kvällen det är klart och fint väder och för första gången får vi se när solen gå ner här i vårt hemland Sverige. Tåget rullar nu iväg och utefter hela järnvägssträckan fram till Lund stod det människor i långa rader och alla åldrar och vinkade till oss och ropade välkomna hem. Vid elvatiden på natten var vi framme i Lund. Där blev vi utspisade med mycket fin och god mat och människor från staden och landsbygden hade samlats i staden för att hälsa oss välkomna hem, de går både utanför och inne i järnvägsvagnarna, hälsar på oss och önskar oss välkomna hem. En del har både ett, två och tre paket med sig som de delar ut till oss bybor. Ja det var en upplevelse. Klockan är nu ett på natten den andra augusti och tåget rullar vidare i ganska hög fart mot vårt slutmål Jönköping. Trots att det är natt så står det folk utefter järnvägen och på stationerna, som vi passerar, och vinkar och ropar välkomna hem. Ja vi var mycket tagna av all den uppståndelse som vår hemresa väckt och mycket tacksamma mot alla dessa människor som engagerat sig för vår skuld. ”Jönköping nästa” ropar konduktören ut och strax är vi framme vid Jönköping central. Även här har det samlats massor med folk, en blåsorkester spelar, musiken upphör efter en stund och prins Karl träder åter fram och hälsar oss välkomna till Jönköping och han säger bland annat: Här skall ni få bo en liten tid och vila ut efter den långa och besvärliga resan. Det var inte bara prins Karl som var här för att ta emot oss och hälsa oss välkomna hem nej det var även en hel del andra potentater. Nu fick vi lämna tågkupéerna för at sedan, med spårvagnar, taxi och i privata bilar transporteras till kasernerna i Jönköping, som under den närmaste tiden skulle bli vårt hem. Väl framkomna till kasernerna blev vi mottagna av scouter och Svenska kvinnliga missionen. De tog hand om oss och tilldelade oss våra rum, vilka var möblerade med

stolar, bord och sängar som var fint bäddade, ja i hela mitt liv har jag inte sovit i en så fint bäddad säng som den första natten här i Jönköping, dess utom hade de smyckat rummen med blommor. Natten mellan den andra och tredje augusti här i Jönköping var den första natten på mycket länge som vi kunde sova i lugn och ro, utan att tänka på att någon när som helst kunde komma och arrestera oss. Ja tack käre himmelske fader för att du fört oss till ett bättre och säkrare land där varken, hungersnöd, tortyr eller nakenhet råder. Ja kära ni det är som om man har kommit från helvetet och klivit in i himmelriket, ja det är sant mina vänner. Vår första gudstjänst här i Sverige höll vi ute på kaserngården klockan fem på eftermiddagen, samma dag som vi kom till Jönköping. Här talade även biskop Rydberg från Jönköping, även hundratals rikssvenskar deltog.

Skulle vi gå ner på stan skulle vi på rockslaget eller motsvarande fästa en lapp med namn och adress så att om vi inte hittade hem så skulle vi kunna få hjälp och folk skulle se vilka vi var. Den tredje augusti började man dela ut kläder till oss, som hade samlat in för vår räkning. Det var så väl nya som begagnade kläder, skor, strumpor, underkläder m.m. för så väl kvinnor, män och barn. Så länge som hemmasvenskarna skötte om utdelningen själva så gick allting bra, men efter ett par tre dagar så tog dom in rätt många svenskbybor för att hjälpa till med utdelningen och det var mindre lyckat. Orättvisan från Gammalsvenskbytiden blommade åter igen upp. De svenskbybor som deltog i utlämningen förság sig själva och sina närmaste med de bästa grejerna och resten, som de inte ville ha, delade de ut till de övriga.

Efter den tionde augusti började bönderna i trakten komma in till Jönköping för att höra efter om de kunde få arbetskraft och myndigheterna påbörjade utplaceringen av oss svenskbybor hos svenska bönder där vi skulle lära oss hur det går till på ett svenskt jordbruk och vilka förhållanden den svenske bonden lever under. Utplaceringen är nu i full gång och varje dag är det ett par tre familjer som lämnar kasernerna i Jönköping för att ta plats hos någon svensk bonde ute på landsbygden. Den 16 augusti är det dags för mig och min familj, som består av mej själv min hustru Margareta och min dotter Marta som är tre år, att ge oss av från kasernerna i Jönköping ner till Torps gård i Månstad kulle i Västergötland. Vår blivande husbonde Ernst Johansson hämtade oss i personbil och skjutsade oss de 7,5 milen till sin gård. Klockan fyra på eftermiddagen var vi framme vid vårt nya hem. Genast blev vi bjudna på kaffe och lite senare på mat I början sade bonden, får ni gå här och titta och följa oss och se hur vi gör och sätta er in i de svenska förhållandena innan ni sen får börja jobba på egen hand. När tre dagar hade gått sade jag till bonden nej nu vill jag inte gå och lata mig längre nu vill jag sätta igång och jobba. Jaha sade bonden är det så du vill ha det så, i dag skall vi hässja hö. Ja det blev mitt första arbete jag utförde här i Sverige. Dag efter dag gick och vi hade det mycket bra hos Johanssons. Vi trivdes mycket bra och så även med sockenborna, de tyckte om oss och vi om dem, mest tyckte vi om Johannes i Sebarp. Här på gården Torp i Månstad kulle fick vi tillökning i familjen, den 20 november 1929 föddes vår son Nils Andres Pettersson Annas. Bonden hjälpte oss med att skaffa barnmorska och han stod även för barndopet, ja han var snäll våran bonde. Den första julen här i Sverige blev en upplevelse som jag aldrig tidigare sett maken till, med julgran, julklappar och massor med god mat som vår husbonde Johansson bjöd på. Ja det var alldeles för mycket. Tidigt på juldagens morgon spände den andra drängen hästarna för vagnen och så fick vi alla åka med till julottan, som började klockan sex på morgonen, i Månstad kulle kyrka i Västergötland. Det var den första svenska kyrka vi besökte här hemma i vårt fädernesland. Min lön var 35 kronor i månaden och så länge

som vi inte hade den lilla grabben så fick min hustru mjölka korna och även hjälpa till med arbetet ute på åkrarna. För det fick hon också 35 kronor i månaden. Vår vistelse hos Johansson i Torp blev inte så långvarig. Vi kom dit den 16 augusti 1929 och flyttade därifrån den 13 mars 1930. Det var så att Svenskby stiftelsen hade köpt in en stor gård på Gottland, Snäckarve gård i Stenkumla socken. Den gården skulle vara en mönstergård för oss svenskbybor där vi under en viss tid skulle lära oss hur ett svenskt jordbruk skall skötas, för att efter hand slussas ut, som arrendatorer på gårdar som Svenskby stiftelsen köpte in. Efter hand skulle arrendatorerna kunna friköpa gårdarna och själva bli ägare till dessa. På Snäckarve gård startades även ett ålderdomshem som tog hand om de gamla som inte längre kunde klara sig själva. Vi var tre familjer här på fastlandet som bestämde oss för att flytta över till denna mönstergård på Gottland. Skötseln och arbetet på gården leddes av en rättare. Lönen för oss som jobbade på gården varierade mellan 40 – 50 kronor i månad plus stat. Själv var jag överdräng och fick 7 kronor i extra tillägg alltså 57 kronor i månaden. Svenskby stiftelsen disponerade cirka 900 000 kronor, insamlade medel. För en del av dessa pengar köpte de in ett antal gårdar. På Gottland köpte Svenskby stiftelsen in cirka femtio till sextio gårdar och ett antal även på fastlandet. Gårdarna som köptes in var de värsta, sämsta och mest skuldsatta smågårdarna. Att leva på var de för små och att dö på var de för stora. Av alla inköpta gårdar så var det högst två eller tre gårdar som kunde betraktas som bra gårdar. Gårdarna köptes in efter hand och arrenderades ut till de familjer som ville ha sådana. När dessa arrendatorer efter en tid friköpte sina arrendegårdar fick de låna pengar av Egnahemstyrelsen med gården som inteckning. För en del var det dock svårt att få låna hela beloppet, för stiftelsen hade betalat överpriser för gårdarna när de köpte in dem. Varje familj som blev placerad på en gård fick även 6000 kronor. De familjer som inte fick några gårdar eller inte ville ha sådana, de fick tre tusen kronor kontant när stiftelsen upplöstes och de som gifte sig här i Sverige de fick ingenting alls. Många sålde efter hand sina små gårdar och köpte större och bättre sådana.
Själva stannade vi på mönstergården Snäckarve ett år. Sen köpte stiftelsen en liten gård åt oss som hette Gute i Bäl socken på Gottland. Dit flyttade vi den 14 mars 1931. Gården var på 18 tunnland åker och 10 tunnland ängsmark, som låg fyra kilometer från mangårdsbyggnaderna. I köpet ingick även två hästar, två kor, två grisar, femtio stycken höns, två vagnar, en trasig plog, en gammal harv, en kultivator och lite småplock. Priset på gården var 12250 kronor. Den 15 oktober samma år föddes vårt tredje barn dottern Signe Pettersson Annas. På denna gård levde och verkade vi till mars månad 1946 då vi sålde gården för 15000 kronor och gjorde auktion på lösöret som inbringade cirka 13000-14000 kronor. När skulden på 12000 kronor var betald så blev det en liten slant över. Under ett år skötte vi sedan en gård, åt en grosshandlare från Visby. Gården hette Kvie och låg i Lojsta socken på Gottland. Den 14/3 1947 köpte vi fastigheten Lindevägen 4 i Visby och flyttade in till stan, där fortsatte jag att arbeta som lagerarbetare hos samma arbetsgivare för vilken jag skötte gården tidigare Det var Artur Enstöms kol och kox i Visby. Vid sidan om mitt ordinarie arbete rustade jag upp huset vi bodde i, sålde det efter en kort tid, köpte en ny fastighet rustade upp den och sålde den och så höll det på fram till 1952 sedan blev marknaden sådan att det inte lönade sig att hålla på med denna verksamhet längre. Den sista villan sålde jag 1952 och flyttade till en omodern hyreslägenhet på Stenkumlaväg 13 i Visby. I mitten på år 1951 påbörjade jag en ny anställning vid Andelsslakteriet i Visby. Under sex månader saltade jag hudar, från slaktade djur, sedan fick jag anställning som eldare och pannskötare. PÅ detta arbete stannade jag kvar tills vi i juni 1967 flyttade över till

Eskilstuna. Begynnelselönen för mitt jobb vid slakteriet var 122 kronor per vecka och sista tiden fick jag 174 kronor per vecka. Jag var ”jordbunden” och under de första åren i stan funderade jag på att åter köpa en gård och flytta ut på landet igen, men så blev det tyvärr inte. Min son Nils tog värvning vid Stockholms luftvärnsregementes detachement på Gotland (Lv3 G) 1/10 1947 och 1/4 1952 flyttade han över till Lv3 i Norrtälje. Från hösten 1952 till augusti 1955 studerade han vid Försvarets läroverk och Arméns underofficersskola i Uppsala, där han avlade underofficersexamen och befordrades till sergeant vid Lv3 fr.o.m.1/7 1955. Även våra båda döttrar sökte sig över till fastlandet, till Eskilstuna och började jobba där. Den yngre dottern Signe gifte sig efter några år med Laurids Sörensen och bosatte sig i Eskilstuna. Den andra dottern Marta återvände till Visby igen men i april 1955 blev hon allvarligt sjuk och avled den 17 april samma år. Nu var familjen splittrad och jag och min hustru Margareta var ensamma kvar här på Gotland så vi beslutade oss för att även vi skulle flytta över till fastlandet. Den 1/6 1957 gick flyttlasset till Eskilstuna. Jag hade fått jobb som maskinist vid Skogaholms bageri med en begynnelselön på 180 kronor i veckan. Jag jobbade kvar där tills jag pensionerades den 22/3 1968. då hade jag en lön på 374 kronor per vecka.

Förläggningen i kasernerna i Jönköping, vilka var Svenskbybornas första hem här i Sverige, upplöstes våren 1931. Då var alla svenskbyborna utplacerade, en del på egna gårdar som inköpts av Svenskby stiftelsen och en del fortfarande som statare hos svenska bönder och mönstergården på Gottland. Mönstergården och ålderdomshemmet upplöstes och såldes 1934. Nu fick barn, släktingar och vänner ta hand om de gamla och sköta dem själva. 1937 upplöstes Svenskby stiftelsen. Pengarna var slut och nu fick vi svenskbybor klara oss på egen hand så gott det nu gick. Vi behöver nog inte skämmas för vi klarade oss ganska bra. Det bäst av allt var friheten här hemma i Sverige. Jag vill rikta ett varmt och hjärtligt tack till hela det svenska folket för all den hjälp ni skickade ner till oss i Gammalsvenskby och den hjälp och det stöd som vi fått här hemma i Sverige efter vår hemkomst. Svenskby stiftelsens företrädare hade det inte lätt att tampas med de orädda, sturska och av sina tidigare upplevelser i främmande land misstänksamma svenskbyborna. De var vana att inte lita på någon och att alltid vara på sin vakt, dess utom var avundsjukan stor. De var alltid beredda på att det värsta kunde hända såväl dag som natt. Under sådana förutsättningar var det inte lätt för tjänstemännen att göra alla till lags och ibland fick man också ta i med hårdhandskarna för att lugna människorna och få dem att förstå hur allt låg till. Det var ingen avundsvärd uppgift dessa personer hade. Efter upplösningen av förläggningen i Jönköping så hade vi här på Gottland mest att göra med direktör Karl Kylberg från Stockholm och agronom Valdemar Eriksson i Källunge på Gotland. De var med och köpte in gårdarna här på Gotland och de fick utstå mycket spott och spe må ni tro. Värst var det om de kom i dispyt med arga svenskbykvinnor, de var inte goda att tas med.

Hur gick det då med svenskbyborna här hemma i Sverige? Som jag redan tidigare har berättat så verkade inte pastor Hoas rötter vara så fast förankrade i den fosterländska jorden. Redan en vecka efter det att vi kommit hem till Sverige började han i Jönköping propagera för att fortsätta resan till Canada. Detta splittrade svenskbyborna i tre fraktioner, de som ville fortsätta till Canada, de som ville stanna i Sverige och de som ville återvända till Ryssland. Pastor Hoas ville att alla skulle resa över till Canada och där skulle vi bygga upp en ny Gammalsvenskby igen. De mindre bemedlade och de fattiga sade vi har inga pengar så vi kan inte resa över dit och förresten så vill vi

inte resa heller och får vi inte stanna här i Sverige så är vi tvungna att återvända till ryssland. Ja då får ni väl göra det då sade Hoas och fortsatte, vi är nu mer än hälften som vill resa till Canada och då är saken klar att hela den insamlade penninggåvan den får vi med oss och ni får inte ett öre. Svaret han fick löd kort och gott ”här inne i Sverige gör du inte som du vill herr Hoas, nej, det kan du glömma för all framtid”. I samma veva fick vi svar från Svenskby stiftelsen som sade att om det så bara stannar några få familjer kvar i Sverige så tillfaller hela summan de som stannar kvar och de som reser till Canada får inte ett öre, det har svenska regeringen bestämt och nu får ni bybor välja vad som är bäst för er. På grund av Canadapropagandan så började svenskbyborna bli vankelmodiga och visste inte riktigt hur de skulle ställa sig till de olika alternativen. Det fanns de som ville stanna i Sverige, de som ville åka tillbaka till Ryssland och de som ville åka med pastor Hoas till Canada. Hoas Canadapropaganda hade splittrat oss svenskbybor i tre fraktioner. På våren 1930 återvände fyra familjer till Ryssland. De svenska kommunisterna fick reda på splittringen som uppstått mellan oss svenskbybor och då satte de igång och spred sin propaganda bland oss. På hösten samma år reste ytterligare en grupp svenskbybor tillbaka till Ryssland. Nu hade de svenska kommunisterna god jordmån för sin propaganda bland svenskbyborna för de var utspridda över ett ganska stort område och hade inte så nära kontakt med varandra. En del blev påverkade och de försökte i sin tur att påverka andra genom att locka dem med guld och gröna skogar. I augusti månad 1931 så reste ytterligare en grupp på omkring två hundra personer tillbaka till Gammalsvenskby i Ryssland. Det var den sista gruppen som reste tillbaka förutom en bybo med familj som blev utvisad från Sverige till Ryssland för illegal verksamhet. Samma år på våren så reste en grupp på cirka två hundra personer över till Canada, men kan ni tänka er pastor Hoas reste inte med han stannade i Sverige. Det var summa summarum 250 personer som reste till Canada och lika många som reste tillbaka till Gammalsvenskby i Ryssland. Efter några år så återvände fem familjer från Canada till Sverige. Ja nu var väl den stora vandringen fullbordad. Alla hade fått som de ville och var väl nu nöjda och glada. Vi var cirka 400 – 500 personer som stannade kvar i Sverige. Här på Gottland var 350 personer bosatta och resten på fastlandet. De som återvände till Ryssland gick med öppna ögon sitt öde till mötes. Vid återkomsten till Gammalsvenskby så var det inte guld och några gröna skogar som låg och väntade på dem. Andra människor hade flyttat in i deras gamla hus och gårdar som de hade lämnat när de for till Sverige och kollektiviseringen av jordbruket hade påbörjats. Det var säkert hårda tider som väntade dem. Det började jäsa bland de återvändande och man började anklaga varandra för att ha lurat varandra ner till detta elände och det uppstod stridigheter så att myndigheterna till slut var tvungna att ingripa. Byborna själva och även andra började anmäla bråkstakarna till myndigheterna och utrensningen var i gång. Den ene efter den andre försvann. Med de svenskbybor som reste tillbaka till Gammalsvenskby så följde även tre stycken svenska kommunister med ner till byn. Dessa svenskar var ju helt övertygade om att allt var mycket bra i Sovjet – Ryssland. En av dem hette Gustav Kaspersson, honom träffade jag en gång innan han reste ner till svenskbyn, de andra hette i efternamn Andersson och den tredje hette Lauerstajn, han var tysk men var svensk medborgare. Dessa tre hade skrivit kontrakt med de ryska myndigheterna på fem år. Men deras vistelse i Sovjetryssland blev inte så lång. Efter ett par år så var de tillbaka i Sverige igen, tack vare sitt svenska medborgarskap och föräldrars och syskons enträgna kamp för att få hem dem igen, annars hade det nog inte gått. Andersson fick under sin tid i Gammalsvenskby även pröva på hur det är att sitta i ett

ryskt fängelse i staden Kherson. Andersson och Lauerstain har jag sedan träffat och pratat med flera gånger här hemma i Sverige och de sade till mig ”ja när vi reste ner då var vi fanatiska kommunister men nu vill vi inte höra talas om kommunism”. Han sade vidare: stackars de svenskbybor som reste tillbaka till Gammalsvenskby i Ryssland. Vi blev mycket besvikna av det vi fick se och uppleva i detta stora frihetens förlovade land Sovjetryssland. De berättade vad de hade fått vara med om bland annat fick de känna på hur det är att vara utan mat en längre tid. Det gick inte att uppbringa en brödbit, en potatis eller lite gryn. Harar fanns det däremot som man kunde jaga, flå och koka i en gryta med vatten och lite salt. Ja vi har varit med om mycket sade dessa herrar. Klagade man hos sovjetherrarna och påminde dem om vad de lovat innan vi flyttade ner till Svenskbyn så blev svaret, i morgon skall ni få vad ni behöver men kära ni den morgonen kom aldrig det var bara tomma ord. Tacka vet vi gamla Sverige här finns i alla fall mat, dryck och kläder.
Jag fick brev från min före detta granne nere i Gammalsvenskby. Han var en av dem som återvände med den sista gruppen som reste tillbaka från Sverige han skriver på ryska och jag skall försöka översätta det till svenska. Så här lyder det:

Artjel Svenska kommunistpartiet
Röda svenskbyn den 30/11 1931

Ber om ursäkt Andreas Pettersson Annas. Jag måste och är tvungen att skriva till dig. Tack för hälsningarna du skickat till mig och jag har även läst ditt brev. Ni längtar nog säkert tillbaka till Gammalsvenskby igen. Men jag är nu hemma, och jag tror nog att de inte bara är du som längtar ner hit, det är nog säkert allesammans som stannade kvar i Sverige. Ja jag är glad för att jag kom mig ifrån den svenska plågan. Ja nu är jag hemma och lever i lugn och frid och har det lättare. Ni kanske tror att jag ljuger men det gör jag inte och är heller inte beredd på att ljuga. Du kanske tror att jag vill lura dig, nej det vill jag inte. Jag är här och du kan göra vad du vill min käre granne Andreas. Jag har varit mycket upptagen in till denna tid män nu har jag fått lite ordning i mitt hem. Nu börjar jag få lite mera tid och nu tänker jag skriva lite till dig. Du kanske inte tror mig, för mig gör det detsamma, när jag säger dig att jag lever hundra gånger bättre här nere än vad jag gjorde i Sverige. Jag bor nu i Vilhelm Knutas hus och här finns ännu tomma hus som ingen bor i, men det är de större husen som ingen vill ha. Och angående bröd så är alla försörjda och lika med bränsle och ingen saknar tak över huvudet. De hus som är mer eller mindre förstörda håller vi på med att rusta upp. Vi håller på med att sätta in nya fönsterkarmar, dörrar och fönsterrutor. Vi fick tjugo lådor glas och två järnvägsvagnar med byggnadsvirke av staten och vi har nu tagit över hela Gammalsvenskby. Men det sitter ännu kvar tjugo tyska familjer i vår by som hyresgäster. Ja hela Gammalsvenskby köpte vi tillbaka från ryska staten för 48 000 rubel, vi fick 56 000 rubel för den när vi åkte till Sverige 1929 och så har vi även fått låna 90 000 rubel av staten på trettio år. För tillfället så har vi bara tagit ut48 000 rubel resten står ännu kvar inne. Vi har redan skaffat oss mycket med levande och döda inventarier. Grödan står fin och vi hoppas på en god skörd. Vi har sått 500 hektar höstvete och 62 hektar råg och så har vi 200 hektar i

träda. Vi har 38 arbetshästar och från staden Berislav är dom ute med fyra traktorer. Maskinupplaget äger 300 traktorer som skall betjäna hela länet. Mjölkkor har vi 38 stycken och 100 stycken ettårskalvar som vi köpte inför 600 rubel. Vi har också 75 stycken tvåårskalvar och 25 stycken grisar, länsstyrelsen ville ge oss 50 stycken men vi ville inte ha så många, vi har även 150 kaniner och en del olika maskiner och arbetet går utmärkt bra. Allt detta har vi i vårt kollektiv eller artjel som vi säger. Om det fortsätter att gå som det nu går så blir vår artjel den främsta och bästa av alla våra artjeler. Och vad som angår religionen så är den fri som förut och över allt kyrkor. De djävla prästerna de förvrider fortfarande hjärnorna på folket, ja på dem som äro mörka fortfarande och tror på prästerna, men oss lurar ingen nu mer det är ett som är säkert. Jag är nu före ståndare för biblioteket och bygdegården och har en lön på 78 rubel i månaden. Bygdegården det är vår gamla kyrka i Gammalsvenskby. I den har vi bio fyra gånger i månaden och för det betalar vi 7 rubel och 50 kopek i månaden, ja folket går dit allmänt. Till helgdagar som den 14:e oktober, oktoberrevolutionens dag, så slaktade vi två kalvar och hade fest i kyrkan, mat och sedan bio, och vi hade roligt. När det gäller varor som till exempel textilier och dylikt så finns allt och billigt men ute på torget är allt mycket dyrare. I kooperativet är det rätt billigt. Svartabörsaffärerna pågår fortfarande som förut. Arbetskraften räcker inte till, över allt skriker dom efter arbetare. Över allt bygger dom och alla har gott om pengar. Ja de bybor som reste hit ner före oss de lever bättre än de gjorde innan vi reste till Sverige, De har var och en två kor och två grisar. Jag har hört att det åter har samlats en grupp som snart skall resa ner till svenskbyn från Sverige. Ja vänta inte för länge, vi sår och skördar även för er, vi har inte glömt er trots att ni stannade kvar i Sverige och vi håller på att bygga upp socialismen även för er. Jag har frågat inne på länsstyrelsen angående er som ännu är kvar där borta och jag fick svaret, ja låt dem bara komma vi tar emot dem allesammans och vi förlåter dem för det de har brutit mot oss, och hus det får var och en som kommer ner för byn är vår. Den 24/10 hade vi den första köldknäppen på minus sex grader och i dag har vi åtta grader kallt. Ja nu slutar jag mitt brev och hälsa till alla som frågar efter mig. Om skolläraren Petter Andersson Malmas har kommit tillbaka från Canada så var snäll och skicka mig hans adress. Må så gott Andreas med fru och barn. Välkomna hem.

Ber om ett snart svar

Kamrat Petter Johansson Knutas
Från Gammalsvenskby 30/11 1931

Jag svarade aldrig på detta brev för jag visste att hans och de andra karlarnas dagar var räknade. Efter några år, så kom det en vacker natt, ut en svart bil från staden Berislav och min forna granne och flera till arresterades och fördes bort och sedan dess är de spårlöst försvunna.

Efter tjugofem års vistelse i Ryssland så vill de återvända 250 svenskbyborna åter igen resa hem till Sverige. De ryska myndigheterna ställer sig positiva. Den 25 juli 1956 fick alla svenskbybor som ville återvända till Sverige en andra gång, anmäla sitt intresse hos de ryska myndigheterna och uppge vilka släktingar de hade i Sverige. Myndigheterna gjorde sina anteckningar och sade ”så fort de svenska myndigheterna utfärdar visum för er så får ni resa”. I svensk press kunde man se rubriker som ”Hemresan kan upprepas igen efter tjugofem års vistelse i Ryssland” eller ”Nu vill dom tillbaka till Sverige igen” eller ”De återvände till Ryssland nu vill de hem igen”. Jag vill här ge några axplock ur svensk press och radio. Den 31/8 står det skrivet i Aftonbladet: Drygt 150 svenskbybor får rysk hjälp att resa hem. Det gäller de cirka 250 svenskbybor som återvände från Sverige till Gammalsvenskby i Ukraina i södra Ryssland i augusti 1931”. I Gottlands Allehanda av den 3/9 1956 skriver man. ”Vid U. D upplyser man om att ärendet om Svenskbybornas hemresa, för Sveriges del, handläggs av utlänningskommissionen. Svenskbyborna får skriva hem till sina anhöriga i Sverige och be dem göra en individuell ansökan om inresevisum för dem till Sverige. Det blir alltså inte fråga om någon officiell aktion, utan resorna ordnas från fall till fall. Svenska Röda korset, är enligt generalsekreterare H Beer, beredd att ge tekniska råd i samband med hemfärden.
Så här skriver man i Aftonbladet den 19/9 1956: Svenskbyborna får hjälp med hemresan. Svenska Röd Korset har nu tillsammans med utlänningskommissionen på allvar tagit sig an de till Ukraina återvända gammalsvenskbybornas sak. I dagarna har till bybornas släktingar i Sverige utsänts formulär till ansökan om inresevisum samt en förbindelse att sörja för dem vid hemkomsten. På rysk sida sändes den 25/7 en tjänsteman från Moskva till Gammalsvenskby (Verbivka som byn nu heter på ryska) med formulär på vilka svenskarna fick lämna uppgifter om sina släktingar i Sverige och sina önskemål. Släktingarna i Sverige kan med stor glädje hälsa de initiativ som tagits. Många har sina allra närmaste i Ryssland, söner, döttrar, föräldrar och syskon och man är beredd att göra allt för att hjälpa dem hit. På listor har de saknades namn uppförts, samtidigt som deras närmaste släktingar angivits och det är till dessa som inresehandlingarna nu sänts för ifyllande och underskrift. Sedan papperen ifyllts sändes de omedelbart till utlänningskommissionen för vidare behandling. En kommitté har bildats för det preliminära arbetet och det är i främsta rummet tackvare denna kommitté som listorna kunnat sammanställas. Då det emellertid kan tänkas att en och annan av svenskarna i Ryssland inte kommit med på listorna, eller att släktingar här inte underrättats, kan meddelande härom göras till generalsekreterare Henrik Beer Röda Korset telefon 67 06 85 eller redaktör Herje Granberg Sagagatan 12 Solna telefon 27 56 52, vilka även meddelar upplysningar. Inalles är det hittills närmare 170 svenskar i Ukraina, kommittén fått vetskap om. Släktingarna i Sverige hoppas nu, att det skall bli möjligt för dessa att resa gemensamt hem till Sverige igen. De sovjetryska myndigheterna har hittills också visat sig synnerligen välvilligt inställda.
Gottlands Allehanda skriver den 20/9 1956: SVENSKBYBOR TAR HEM SLÄKTINGAR. Omkring 150 bybor i Ukraina har under detta senaste år fått löfte att återvända till sina släktingar i Sverige och Röda korset har nyligen i samråd med utlänningskommissionen översänt vederbörliga papper till de svenska släktingarna, av vilka flertalet bor på Gottland. Hemresan är nämligen helt beroende av att släktingarna i Sverige undertecknar en förbindelse enligt vilken de påtar sig ansvaret för samtliga kostnader för hemresan samt ställer sig som garanter för de hemvändandes uppehälle här. Någon insamlingsaktion planeras inte. Det gäller här svensbybor, som var med på

resan till Sverige 1929 men sedan återvände, samt deras familjer. Många av dem har släktingarna här hemma aldrig träffat eller redan hunnit glömma. Breven hem har varit knapphändiga och mångtydiga. Men enligt en artikel i Dagens Nyheter är den allmänna meningen bland byborna här på Gottland att anförvanterna där borta skall hjälpas. Släktkänslan kräver det. Peter Annas i Lummelunda skriver på för elva släktingar, Gustav Norberg i Roma för lika många, Kotz i Guldrupe och Hoas i Björke för vardera sex släktingar o.s.v. Resekostnaderna vållar förstås bekymmer, ingen vet vad de kan belöpa sig till men själva omhändertagandet därefter är en bagatell säger de alla.
I Gotlands Allehanda skriver dom den 11. oktober 1956: INRESEVISUM NU SÖKT FÖR 60 SVENSKBYBOR. Hos utlänningskommissionen ligger just nu ansökningar om inresetillstånd för 60 stycken svenskbybor. De har dock ännu inte kunnat slutbehandlas av utlänningskommissionen, då en del kompletteringar måste göras till många av ansökningarna. Alla har inte klart med detaljen om förbindelsepåskrift från någon i Sverige boende, som är villig att ta hand om och ansvara för nykomlingarna när de anlänt hit. Kompletteringarna skall dock inte fördröja tillståndsgivningen mer än någon vecka, säger byråchefen O Wiman. Innan månadens slut skall allt vara klart tror han. När svenskbyborna kan få resa hit beror sedan helt på när utreseformaliteterna i Ryssland blir klara. När det kan bli är svårt att yttra sig om. I varje fall måste de som önskar resa till Sverige, först presentera klara papper på beviljat inresevisum hit innan Sovjetmyndigheterna över huvud taget behandlar ansökningarna om utresevisum.
Några veckor senare skriver Gottlands Allehanda: HEMRESAN FÖR SVENSKBYBORNA REGERINGSSAK. För att försöka skapa garantier för hemvändande svenskbybors framtid här i landet har de berörda myndigheterna beslutat hänvända sig till regeringen. För 88 av de omkring 150 gammalsvenskbyborna i Ukraina, som hoppas på att återvända till Sverige, har anförvanterna hittills undertecknat de nödvändiga ansvarsförbindelserna. De övrigas svenska släktingar överväger fortfarande om de skall kunna ta på sig ansvaret att ställa sig som garanter för resekostnader och uppehälle i Sverige. Resekostnaderna behöver inte vålla några bekymmer framhåller baron Jan Degér, i Röda korset, för Dagens Nyheter: Vi har vissa donationsmedel som kommer att kunna tas i anspråk för att klara resan hem. Däremot är det stora problemet framtiden här i Sverige. Många är gamla och många är barn under 16 år, en del kanske är sjuka och man kan inte förutsätta att en aldrig så släktkär familj plötsligt skall kunna ta hand om kanske ett tillskott på tio personer
Byråchef Olle Wiman i utlänningskommissionen säger att man innan viseringarna beviljas gärna vill ha garantier för att gammalsvenskbyborna verkligen blir omhändertagna vid ankomsten till Sverige. Det kan ju tänkas att de svenska släktingarna trots allt inte kan klara den plötsliga bördan utan att gammalsvenskbyborna måste få socialunderstöd åtminstone under en viss tid. Utlänningskommissionen kan inte stå till svars för de problem som då skulle uppstå. Lika så är det behjärtansvärt att de personer i Ukraina som blivit över därför att anförvanterna inte på egen hand vågar ta ansvaret för samtliga kostnader också skall få en chans. Det kan de få i och med att deras svenska släktingar blir lugnade vad den ekonomiska bördan beträffar. Byråchef Wiman tror att regeringen kommer att ställa sig förstående till dessa problem.
Gottlands Allehanda skriver den 30/10 1956: Socialstyrelsen begär i en skrivelse till

K. M. T. att statsmakterna skall säkerställa försörjning och eventuell vård för alla från Ukraina hemvändande svenskbybor. Styrelsen begär bemyndigande att omhänderta den väntade gruppen vid dess ankomst till Sverige samt att bestrida kostnaderna för de sociala förmåner som des medlemmar skulle ha fått om de varit mantalsskrivna i landet. I samråd med vederbörande myndigheter bör svenskättlingarnas anpassning här i landet ordnas efter de principer, som styrelsen tillämpar beträffande flyktingar. Styrelsen erinrar om att cirka 130 personer av svensk härstamning bor i Gammalsvenskby i Sovjetunionen och att samtliga har anförvanter vilka är svenska medborgare. Då svenskbyborna nu önskar återvända till Sverige har deras släktingar här ansökt hos utlänningskommissionen om inresevisering. Hittills har ansökningar lämnats för ett nittital personer, av vilka ungefär hälften är i arbetsför ålder. Ytterligare ansökningar väntas inom den närmaste tiden. Enligt praxis har utlänningskommissionen begärt att ansökningarna skall vara åtföljda av förbindelse från sökanden att sörja för vederbörandes uppehälle här i landet, så att han inte faller det allmänna till last. I många fall har en sökande lämnat garanti för flera personers uppehälle. Inom kommissionen har man inte närmare prövat dessa garantiers bärkraft. Med hänsyn till vidden av de förpliktelser, som många av sökandena åtagit sig, förefaller det dock knappast troligt att de skola kunna uppfylla dem. Kommissionen anser emellertid i princip att ansökningarna bör bifallas. Kommissionen har därför hemställt att socialstyrelsen sörjer för att gruppen får det omhändertagande som behovet kräver, efter som styrelsen sedan 1950 har K. M. T. bemyndigande att sörja för att bland annat vissa flyktinggrupper inpassas i det svenska samhället. I sin skrivelse erinrar socialstyrelsen om att statsmakterna på grund av internationella åtaganden och visst behov av arbetskraft under en följd av år har tillåtit ett betydande antal statslösa – flyktingar från läger på kontinenten - att jämte sina familjer invandra till Sverige. Dessa flyktingar som anlänt gruppvis, har vid ankomsten tagits omhand av statliga myndigheter och fått nödig hjälp att börja ett nytt liv, vare sig familjen kommit som direkt arbetskraft eller fått inresetillstånd på grund av sjukdom.

Svenskbyborna intar en särställning, bland annat genom sin anknytning till riket i släktförbindelser och språk. I likhet med utlänningskommissionen anser socialstyrelsen det rimligt att deras önskemål om bosättning i Sverige bifalles. Då det är antagligt att hela gruppen kommer hit samtidigt är det inte troligt att släktingarna skall kunna härbärgera dem omedelbart. Styrelsen anser det vara praktiskt att vid mottagandet gemensam inkvartering ordnas på ett eller flera ställen. Detta skulle underlätta läkarkontroll, bostads och arbetsplacering samt utrustning och andra erforderliga åtgärder. Kostnaderna härför liksom för starthjälp och i förekommande fall understöd, kan täckas från förslagsanslaget till ersättningar till kommunerna enligt socialhjälps och barnavårdslagarna. Ur detta anslag bestrides styrelsens kostnader för flyktinghjälp. Styrelsens hemställan överlämnades på måndagen till K. M. T. Så snart regeringen fattat beslut kommer utlänningskommissionen att klara viseringarna och vidarebefordra dem till de sovjetryska myndigheterna, upplyser byråchefen Olle Wiman.

Gottlands Allehanda skriver den 19/12 1956: INRESETILLSTÅND DRÖJER FÖR IVRIGT VÄNTANDE SVENSKBYBOR. Svenskbyborna i Ukraina går nu ivrigt väntande på att det skall bli klart med deras inresetillstånd till Sverige, berättar Petter Annas i Lummelunda, som just fått brev från sina båda svägerskor, som är kvar där nere med sina vuxna barn. För tre veckor sedan hade Petter Annas samtal med UD i Stockholm och där upplyste man om att förslaget om garanti för de nykomna

Svenskbybornas uppehälle nu blott skall godkännas och stadfästas av regeringen innan inresetillstånd kan beviljas. Papperen är nu på stadsrådets bord och man hoppas att proceduren skall gå snabbt undan. Ja så låter det i dag.
Revolten i Ungern som bröt ut den 23:e oktober och oroligheterna i Egypten bromsade nog upp hela processen. Ja det jäser igen.
Den 22/12 låter det så här i pressen: Alla papper och visum med deras anhörigas underskrifter godtas inte av den Sovjetiska regeringen, på grund av att en och annan av svenskbyborna har skrivit på för flera personer och familjer, ja ända upp till femton personer, vilket UD anser att inte en familj av svenskbybor här hemma har råd att ta emot så många och underhålla dem med mat, kläder och husrum under en obegränsad framtid. Ja nu är det bara att börja om på nytt och skriva nya papper o.s.v.
Gottlands Allehanda skriver den 18/1 1957: REGERINGSBESLUT OM SVENSKBYBORNAS RESA VÄNTAS SNART. Inresevisa för 150 svenskättlingar i Ukraina, anhöriga till de gammalsvenskbybor som kom till Sverige 1929, ligger färdiga hos utlänningskommissionen att expedieras så snart regeringsbeslut i saken träffats. Vi har ärendet under övervägande, säger socialminister Ericsson. De anhöriga har, i på ryska avfattade P M, till sovjetmyndigheterna meddelat att de kommer att ta hand om de inresande så långt det står i deras förmåga. Sovjetmyndigheterna ställer sig inte negativa men de vill ha garantier för att personerna det gäller får resan bekostad av de svenska fränderna. Svenska tjänstemän påpekar dock att proceduren med att få ryskt utresevisum brukar vara långdragen. När man i utlänningskommissionen granskade ansökningarna stod det klart att den svenska socialvården måste kopplas in vid ankomsten till Sverige. Inte alla dessa människor är i arbetsför ålder. Det rör sig också om åldringar och barn som anförvanterna inte har resurser att dra försorg om. Ärendet gick till socialstyrelsen som i skrivelse till regeringen föreslagit att gruppen i fråga om möjligheter till socialhjälp skall jämställas med flyktingar. Detta förslag övervägs nu i socialdepartementet.
Gottlands Allehanda skriver den 21/1 1957: DEPARTEMENTET FÖRKLARAR Svenskbybornas HEMRESA. Ryssarna har ordnat allt för gammalsvenskbybornas hemresa från Ukraina, men den svenska regeringen gör ingenting för att ta emot dem eller garantera deras hemresa, skrev Morgonbladet på lördagen den 19/1 1957. Regeringen har sölat med saken på ett upprörande sätt, heter det i artikeln. Det är redaktör Henning Österberg som relaterar sakens gång bl.a. den insats som redaktör Herje Granberg gjort för att skaffa uppgifter om vilka svenskbybor som finns i Ryssland. I somras fick dessa fylla i formulär och de skulle få resa så snart svenskt inresevisum kommit. Ryska Röda korset var berett att hjälpa till med svenskarnas hemresa, till och med ett par som utbildats för tjänst i röda armén skulle få resa med. Den statliga garantin behöver inte kosta staten ett dugg, då det finns 130 000 kronor i svenskbyfonden. Frågan behandlas nu i vanlig ordning i socialdepartementet, säger stadsrådet John Ericsson till Svenska dagbladet. När vi tagit ställning blir det sedan K. M. T. som har att fatta beslut i ärendet. - - - - Sedan är det bara att hoppas att herrar Österberg och Granberg skall ha kunnat rubba något på den vanliga ordningen.
Gottlands Allehanda skriver den 25 januari 1957: STADSMINISTER ERLANDER INTERPELLERAD OM SVENSKBYBORNA. Herr Rimmerfors (fp) undrar i en interpellation om stadsministern vill lämna en redogörelse för vad som hittills gjorts av statsmakterna för att göra det möjligt att till Sverige föra över de kvarvarande svenskättlingarna i Gammalsvenskby i Ukraina. Interpellanten önskar också besked om regeringen ämnar vidta några omedelbara åtgärder för att påskynda att denna

folkgrupps invandring kan genomföras. Man kan frukta att de gynnsamma utresemöjligheterna från Sovjetunionen som nu tycks råda kommer att ändras. Brev från Gammalsvenskby andas stor oro. Ekonomiskt torde överföringen av dessa svenskättlingar inte utgöra något problem, säger stadsminister Tage Erlander.
Gottlands Allehanda skriver den 9/2. februari 1957: KONSELJBESLUT OM SVENSKBYBORNAS RESA TILL SVERIGE. I fredagens konselj fattades beslut om ytterligare överföring av flyktingar till Sverige. Arbetsmarknadsstyrelsen har bemyndigats att under 1957 ombesörja mottagandet av flyktingar till det antal som styrelsen bedömer vara möjligt att bereda stadigvarande arbete i landet. Arbetsmöjligheterna blir sålunda avgörande för hur många flyktingar som kommer att tas emot. Uttagningen skall ske från flyktingläger i Mellaneuropa. Vid uttagningen skall såväl arbetsmarknadsmässiga som humanitära synpunkter beaktas. Det har vidare uppdragits åt arbetsmarknadsstyrelsen att bekosta resorna för ett antal svenskbybor som anhållit om inresa till Sverige, samt i övrigt vidta de åtgärder som är erforderliga för deras inplacering på arbetsmarknaden eller omhändertagande på annat sätt.
Gottlands Allehanda skriver den 13 februari 1957: STATEN ÖVERTAR ANSVARET FÖR VÄNTANDE SVENSKBYBOR. Gammalsvenskbyborna och deras vänner här i landet börjar frukta att svenska regeringen glömt bort den lilla svenska folkspillran där borta i Ukraina, sade Rimmerfors (fp) på tisdagen i riksdagen. I ett svar på folkpartistens interpellation medgav socialministern att ärendet tagit tid men ansåg att man inte får ta för lätt på sådana omfattande frågor. Ett överförande först under vårens lopp skulle väsentligt underlätta för dem att få arbete, sade stadsrådet. Det allmänna måste överta försörjningsplikten för dessa svenskbybor i den mån de inte kan fullgöras av härvarande släktingar, menade socialministern. Utlänningskommissionen anser att åtskilliga av de svenskbybor i Sverige som ställt sig som garanter för sina släktingar knappast kan uppfylla förpliktelserna. Man ansåg dock att ansökningarna borde beviljas. --- Vi var rädda att dröjsmålet med den svenska inbjudningen skulle äventyra den ryska beredvilligheten, sade herr Rimfors. Man kunde ju där borta få den uppfattningen att vår regering i grund och botten var likgiltig för Svenskbybornas problem. Det är nu vår varma förhoppning, att Ryssland skall hålla sitt ord och låta en ambasaddelegation eller eventuellt ryska Röda korset i samarbete med svenska Röda korset ordna deras hemfärd. --- Nu beviljar vi inresetillstånd, sade stadsrådet. Så blir det framställning genom ambassaden i Moskva. Först där efter kan vi få besked. Herr Rimfors hade genom ett brev från Gammalsvenskby inhämtat uppgifter om att en rysk tjänsteman besökt byn den 1. juli 1956 och låtit alla som ville resa till Sverige fylla i utresehandlingar. Samma försäkringar om ryskt tillmötesgående har svenskbyborna fått vid uppvaktning hos myndigheterna i Moskva.
I radio meddelas den 10/2 1957: Inresetillstånd har nu beviljats åt alla kvarvarande svenskbybor, som ännu är kvar i Gammalsvenskby i Ukraina i Ryssland. Telegrafiskt har vi meddelat den ryska regeringen i Moskva om saken. Herr Österberg sade i dagens eko att K. M. T. beslut om bybornas hemtransport till Sverige skall ske i maj dock senast i juni 1957. Allt beror nu på den ryska regeringen i Moskva.
I slutet på juni månad 1957 fick de hemlängtande svenskbyborna i Gammalsvenskby meddelande om att deras ansökan om utresa till Sverige avslagits av den ryska regeringen i Moskva. Således är det nu slut på hoppet att få resa hem till Sverige igen efter ytterligare 26 års vistelse i Gammalsvenskby som nu heter Verbovka.

SÅ HÄR HAR JAG FLYTTAT MED MIN FAMILJ

Med den ryska regeringens utresetillstånd och den svenska regeringens inresetillstånd utvandrade vi från Gammalsvenskby i Ukraina till Sverige den 22/7 1929. Vår första bostad här i Sverige var kasernerna i Jönköping, dit vi anlände den 1. augusti 1929.
Den 16 augusti 1929 tog vi plats på gården Torp i Månstads socken i Västergötland.
Den 14/3 1930 flyttade vi över till Gottland och tog plats på Snäckarve gård i Stenkumla för att lära oss det gotländska jordbruket.
Den 14/3 1931 flyttade vi till egen gård, Gute i Bäl socken på Gottland.
Den 14/3 1946 sålde vi gården i Bäl och flyttade till Kvie i Lojsta där vi skötte en gård åt en grosshandlare från Visby.
Den 14/3 1947 köpte vi ett hus på Lindevägen 4 i Visby och flyttade till stan, där jag jobbade som lagerarbetare hos grosshandlanden Enström
Den 1/6 1949 flyttade vi till Videvägen i Visby. Samma jobb
Den 1/4 1950 flyttade vi till Follingboväg 26 Visby
Den 1/11 1950 flyttade vi till Skrubbs strax utanför Visby.
Den 1/41951 flyttade vi till Hasselgata 4 Visby. Jag började jobba på Andelsslakteriet i Visby som eldare och pannskötare. Lön 122 kronor i veckan.
Den 1/4 1953 flyttade vi till en omodern lägenhet på Stenkumlaväg 13 i Visby.
Den 7/6 1957 flyttade vi över till Lindtorpsgstan 8 i Eskilstuna. Jag började jobba som maskinist hos Skogaholms bageri i Eskilstuna. Lön 180 kronor per vecka.
Den 1/9 1959 flyttade vi till Thorildgatan 1-3 C i Eskilstuna. Den 22/3 1968 blev jag pensionerad och hade då en lön på 374 kronor i veckan
1974 flyttade vi till Nyforsgatan 7C i Eskilstuna. Där bodde han till sin död i december 1978.

JAG SKALL NU SKRIVA LITE PÅ DET GAMMALSVENSKA SPRÅKET

GAMMALSVENSKA	SVENSKA
Såch kan he heras tå två svenskbybor tåla me kvarann: Ja nö kom ve hejm från sobranja, å så fråar källinge, nå kåsadom ter får nitt? Nå kå gitsar tö än dåm håa ter får nitt. Tö vejt he bier å bli kallt. He jär tijer de birre ejld öte skolarna å ått herre som sitter i Volost å ått prästn, å e kirkja. Å få ve änt halmen de räck till så få ve ut ått lande å räpps hop kavraj å ker titt så än dom håa nåat de ejld mä, ales kumma skolbåna å frys chjöl e skolana. Ja så handla dom ännan å som ska ejld skolana, å håld rejnt. Han får ejld, å sop, å vask golvena å stryk bort allt dåmb mä, så ter får änt sinas	Så kan det låta när två svenskbybor talar med varandra: Ja nu kom vi hem från sammanträdet och så frågar kärringen, nå vad hade dom för nytt att säga? Nå vad tror du att det skall vara för nyheter? Du vet, det börjar att bli kallt. Det är tid att börja elda i skolorna och åt herrarna som sitter i kommunalhuset och åt prästen och i kyrkan. Och får vi inte halmen att räcka till så måste vi ut till landet och räfsa rajgräs och köra dit så att dom har något att elda med. Annars kommer skolbarnen att frysa ihjäl i skolorna. Ja så anställde dom också en som skall

nå dåmb på skolbänkja eller på tafeln eller på finstrena eller bordena. Nej rejnt ska he varra	elda i skolorna och hålla rent. Han får elda, sopa och tvätta golven och torka bort allt damm, så det får inte synas något damm på skolbänkarna eller på tavlan eller på fönstren eller borden. Nej rent skall det vara.
Ja tö Johan nö jär våre åtter her. Nö ska ve ut åtte lande å bire så. Ja kå ska de fächt så? Fächt ska ja sätte kardeflar å sen ska ja fächt bire å så korn å så summarkvejt å sen så kummer he anna allt efterse, ja haver å grin å törkska kvejt	Ja du Johan nu är våren åter här. Nu skall vi ut till landet och börja så. Ja vad är det första du skall så? Först skall jag sätta potatis och sen som först skall jag börja att så korn och sommarvete, och sen så kommer det andra efter hand, ja havre och gryn och turkiskt vete.
Ja tö vejt jö, ja har änt så micke jord de så på, ja har då bara tju hektar. Ja he jär väl änt så lite, ja har bara ti hektar. Kå ska ja tå säj. Ja säjer Johan tö får sej som ordspråke säjer: Fickst färde me arbete å fickst färde mä jättande. Ja he jär sant som tö Johan säjer, men altjar hittär man nån rå ferese. Ja säjer Andech: Ått jar järe bra te tålla å så gräm se. Ja ne bendär håa ingating å grämse ferre. Ne bendär ne håa jordn såm ne kunna liva på men, kå ska ve fåtte stackare gärra? Ja ve få arbet ått jar än ve ska kunna få en brebit ått oss å ått vår bånar, ales få ve å säj äller sjung som grannasmor: Ja, ja jär aläjna hejma mä min bånar, ja far han ked ått Krem ätt salt, vegen var långer härrän var strånger, å Gu var höjt, å båna satt ter hejm mä hejt grejtspån e mun å grejt	Ja du vet ju, jag har inte så mycket jord att så på, jag har ju bara tjugo hektar. Ja det är väl inte så lite, jag har bara tio hektar, vad skall jag då säga. Ja säger Johan du får säga som ordspråket säger: Fort färdig med arbetet och fort färdig med ätandet. Ja det är sant det som du Johan säger, men alltid hittar man på någon råd. Ja säger Andech: För er går det bra att prata och gräma sej. Ja ni bönder har ingenting att gräma er över. Ni bönder ni har jorden som ni kan leve på, men vad skall vi fattiga stackare göra? Ja vi får arbeta åt er för att vi skall få en brödbit åt oss och våra barn., annars får vi säga eller sjunga som grannasmor: Ja, ja är ensam hemma med mina barn, och far han åkte till Krim efter salt, Vägen var långer och herren var stränger, och Gud var i höjden, och barnen satt där hemma med het grötsked i munnen och grät.
Ja tö grannasfar nö jär såande å ärjande ive. Nö ska ve få bire mä tåm jävla jordvåndorna. Ja tåm såm jära landlöjsa tåm håa änt	Ja du grannasfar nu är såningen och plöjandet över. Nu får vi börja med de djävla stäppråttorna. Ja de som är jordlösa de har inga

inga klåpåt mä jordvåndana, män ve bender ve håa ett hälvete mä täss odjuräna. Ja tö Sima, tåm håa bestämt på bistämma, ja kvarända bond får tåa fast tju jordvåndar på kvarändaste häktar jord. Ja Mats tö har trette häktar, tö får tåa fast sjäks hundra sticke, å sen fårde skära bejna ådom, å sän får tö bära all jordvåndsbejna ner ått stålske eller ått skrivarn, å tåm räcknar sän girm tåm bejna. Så tö får gävva två tysn fir hundra jordvåndsbejn. Ja men tänk tö, kå ska tåm storbendere säj såm håa hundra å ive hundra hektar jord, tå tö grämer te. Ja tåm jordvåndana tåm ska rotas utt. Å tåm såm änt lämen å så många jordvåndsbejn ja tåm få bital in he me pängar. Tåm få tå bital in tjufem kopek fere kvarändaste jordvånd, såm änt räcker till, å fere tåm pängarna handlar tåm fålk, som tar fast tåm jordvåndarna som änt räcke till. Ja ingen slippär unda.	problem med stäppråttorna, men vi bönder vi har ett helvete med dessa odjur. Ja du Simon, på bystämman har de bestämt att var enda bonde måste fånga tjugo stäppråttor för varje hektar jord. Ja du Mats du har trettio hektar, du får fånga sex hundra stycken och sen får du skära benen av dom, och sen får du bära alla stäppråttsbena ner till kommunalordförande eller till sekreteraren, som räknar igenom benen. Så du får lämna två tusen fyra hundra stäppråttsben. Ja tänk dej vad skall då storbönderna säga som har hundra och över hundra hektar jord, när du grämer dig. Ja de stäppråttorna de skall rotas ut. Och de som inte lämnar in tillräckligt många stäppråttsben de får betala med pengar. De får betala in tjugofem kopek för varendaste stäppråtta som fattas, och för de pengarna anställer de folk som fångar lika många stäppråttor som fattades. Ja ingen slipper undan.
Nå tö Kristjan har tö birja å slå råjen? Nej då. Ja ännan å annan håa räj slaje sin rå. Ja uppe i Hevalln å nerre e Djupsvarde å e Märrsvarde å hener milla Dambron å Mannastechvegen å Mittebron ter håa dåm å rej slaje. Ja he jär då rej demårres den 15 jun, så he jär tijär å bire slå se. Ja nö ståre räj ive allt föllt mä råa, å kväjts, å kon, å havre råckar å stackar. Nå tö grann, tö trampa då rå eda. Kå många pund bläjer sän? Ja he bläj ongefär 10 pund från ejt lass. Ja kå mång lass får de från äjt hektar? Ja, ja har räckna ongefär än sjäks lass, så he blier väl än sjäkste pund från hektar. Kå bital sän uppkepare	Nå du Kristian har du börjat att slå rågen? Nej då. Ja en och annan har redan slagit sin råg. Ja uppe i Hevalln och nere i Djupsvarde och i Märrsvarde och här nere mellan Dammbron och Mannasersvägen och Mittbron där har dom också redan slagit. Ja det är ju redan den 15 juni i morgon så det är tid att börja slå säden. Ja nu står det redan över allt fullt med råg, vete, korn och havre- råkar och stackar. Nå du min granne, du trampade (tröskade) ju råg i dag. Hur många pund blev det? Ja det blev ungefär tio pund per lass. Hur många lass får du från ett hektar? Ja jag har räknat med ungefär sex lass, så det blir väl en sextio pund per hektar.

ferre punde ejår? Nitte kopek ferre punde å ferre kone å havärn sjyttefem kopek å ferre kvejte än röbel ferre punde. Nå tö Grejs, såm jär en gamlan vinagradsgårdsman, blijäre sän ejår nå vinagrad? Ja, ja har gåe å skåa på dåm, ja troer he bliär bra vinagrads år ejår Risslingän hoa rätt bra påse å lika tåm Manstäch tåm håa å bra påse men tåm vanle kvit vinagrade tåm håa änt så bra påse.	Vad betalar uppköparna per pund i år? Nittio kopek för kornet och för havren sjuttiofem kopek och för vete en rubel per pund. Nå du Grejs, som är en gammal vingårdsman, blir det några vindruvor i år? Ja jag har gått och tittat på dom, och jag tror att det blir ett bra vindruvsår i år Risslingen har rätt bra på sig och lika så Manstäch de har också bra på sig men de vanliga vita vindruvorna de har inte so mycket på sig.

1) L (l) uttalas brett, med tungspetsen tillbakadragen mot gommen.